

1- TEMEL TERİMLER

a) LGBTT Hakkında Temel Tanımlar

Cinsiyet (Sex): Biyolojik cinsiyeti ifade eder. Canlı türlerinin neredeyse tamamının, özellikle üreme organları ve sistemleri üzerinden kadın ve erkek olarak iki temel biçimde farklılaşması “cinsiyet” olarak tanımlanır. Cinsiyet, aynı zamanda canlıların, gametlerinin birleşimi sonrasında erkek ve dişi olarak ayrımlanmalarıyla oluşan ve üreme işlevi içerisinde yer alan yapısal, işlevsel ve davranışsal özelliklerin bütünüdür¹.

Cinsel Yönelim (Sexual Orientation): Yogyakarta İlkeleri'ne göre **cinsel yönelim** kişinin farklı bir cinsiyet ya da aynı cinsiyet ya da birden fazla cinsiyetten bireyle cinsel ilişki ve yakın dostluğuna ve yoğun duygusal, romantik ve cinsel çekimden dolayı pozisyonuna atıfta bulunur².

Toplumsal Cinsiyet (Gender): Toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin rollerini, sorumluluklarını, güç ilişkilerini ve toplumsal konumlarını belirleyen bir kavramdır. Yaşanılan zaman, coğrafya ve kültüre göre değişen, farklı cinsiyetlere sahip insanlardan beklenen sosyal rol, davranış ve fiziksel görünüşün bütününe ifade eder. Toplumsal cinsiyet kişinin içinde yaşadığı toplumda aileden başlayarak modellerin gözlenmesi yoluyla edinilir. Kadın ve erkekler bu kavramın içindeki normları sosyalleşme süreci içinde öğrenirler³.

Toplumsal Cinsiyet Kimliği (Gender Identity): Yogyakarta İlkeleri'ne göre **toplumsal cinsiyet kimliği** kişinin vücuduyla ilgili bireysel hislerini içerecek şekilde (tıbbi, cerrahi ya da diğer araçlarla bedensel olarak görünüşünü ya da fonksiyonlarını özgür bir şekilde değiştirmeyi de kapsayabilen), doğumdan itibaren kazandığı biyolojik cinsiyetle uyumlu ya da uyumlu olmayabilen, cinsiyeti hakkında derinden hissettiği içsel ve bireysel duygulara ve giyim, konuşma ve davranış biçimlerini de içerecek şekilde cinsiyetin diğer biçimlerde dışavurumuna atıfta bulunur⁴.

LGBT ya da GLBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender): Lezbiyen, gey, biseksüel, transgender (travesti ve transseksüel); zaman zaman “cinsel azınlıklar” diye de anılan grup ve kimliklerin tümünü kapsayan terimdir⁵.

Transgender: Cinsiyet değiştirme operasyonu geçirmiş ya da geçirmemiş; ancak

¹ Merriam Webster Online Dictionary; “Sex”. <http://www.m-w.com/dictionary/gender> web sitesinde mevcuttur. Son erişim: 03.01.2008.

² *The Yogyakarta Principles*, Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity, 1. Nolu dipnot, March 2007, ©2007 Yogyakarta Principles, p.6, <http://yogyakartaprinciples.org/> web sitesinde mevcuttur. Ayrıca konuyla ilgili kavramlar için bkz. “*Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek*” *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları*, Human Rights Watch Mayıs 2008, s. 1-2; *Hukuk ve Ayrımcılık Raporu*, Av. Oya Aydın, Kaos GL Yayınları, Ocak 2008, s.73-76; *Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, , On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 6-21.

³ A.g.e.

⁴ A.g.e.

⁵ A.g.e.

biyolojik cinsiyetine ve görünümüne bir şekilde müdahale edenleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Türkiye’de fazla yaygınlık kazanmamış olan bu terim çoğunlukla hem transseksüeller ve travestileri hem de interseks kişileri (**interseksüel** – aracinsiyetliler, cinsiyetlerarası, çift cinsiyetli / **hermafrodit-** cinsel organları belirsiz olarak doğan kişiler⁶) kapsamaktadır⁷.

Transseksüel: Kişinin davranışlarından çok iç dünyasında kendisini karşı cinsten biri gibi görmesi, hissetmesidir. Transseksüel kişinin ruhsal eğilimleri için belirleyici olan bir kelimedir, bu yüzden transseksüeller dış görünüşlerinden belirlenemeyebilir. Çünkü kendilerini, karşı cinsten hissettiklerini dış görünüşlerine her zaman yansıtmayabilirler. Transseksüel hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Kişi erkek olduğu halde kadın olmayı, kadın olduğu halde erkek olmayı isteyebilir⁸.

Travesti (Transvestite/Cross Dresser): Dış görünüşüyle ve davranışlarıyla karşı cinsle ait olma isteğini ifade eder. Travesti dendiğinde sık bir şekilde “kadın kılığındaki erkekler” akla gelse de travesti kelimesi aslında hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Travestiler karşı cinsin eşyalarını kullanmaktan, karşı cinsin giydiği kıyafetleri giymekten, ait olmak istediği cinsin davranışını sergilemekten zevk alan kimselerdir⁹.

Eşcinsellik - Eşcinsel: Eşcinsellik aynı cinsiyetten iki kişi arasındaki cinsel ya da duygusal çekim ve cinsel davranışları ifade eden bir kavramdır. **Eşcinsel** kendi cinsinden olanlara duygusal, erotik ve cinsel yönelim içinde bulunan kadın veya erkektir. Eşcinsellik genellikle **Homoseksüel (Homosexual)** kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. Antik Yunanca’da *Homo* (aynı) ve Latince’deki *Sex* (seks) kelimelerinin birleşimidir. Homoseksüel kelimesine alternatif olarak kullanılan bir kelime de **homophile** kelimesidir. Homophile kelimesi antik Yunanca kökenlidir. Antik Yunanca’daki *Homo* (aynı) ve *phile* (sevgi) kelimelerinin birleşimidir. Bu kavramlar 1970’lerin başında *Gey Kurtuluş Hareketiyle (Gay Liberation Movement)* birlikte kaybolmaya başlamıştır¹⁰.

Gey (Gay): Bu terim *Gey Kurtuluş Hareketiyle (Gay Liberation Movement)* birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, “homoseksüellik”ten politik bir kopuş olarak tanımlanmıştır. *Gey Kurtuluş Hareketi* hak temelli bir mücadele eksenini benimsemiştir. “Homoseksüel” kelimesi tıp tarafından tanımlanan bir terimdir. Buna karşılık “gey” kelimesi, aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel yönelimiyle yarattıkları hayat tarzını tanımlamak için eşcinsel bireyler tarafından ortaya konmuştur. Başlangıçta hem kadın hem de erkek eşcinselleri kapsayan “gey”

⁶ A.g.e. Ayrıca bkz. *Merriam Webster Online Dictionary, intersexual*, <http://medical.merriamwebster.com/medical/intersexual> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 20.10.2008.

⁷ A.g.e.

⁸ A.g.e.

⁹ A.g.e.

¹⁰ A.g.e. Ayrıca Bkz. *Homosexuality*, Wikipedia, the free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Homosexuality> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 20.10.2008. *Homophile*, Wikipedia, the free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Homophile> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 20.10.2008.

kelimesi, günümüzde sadece erkek eşcinseller tarafından kendilerini ifade etmek için kullanılmaktadır¹¹.

Lezbiyen (Lesbian): Duygusal, cinsel, erotik yönelimleri kendi cinsinden bireylere yönelik olan kadınları tanımlamak için kullanılmaktadır. Kelime lezbiyen şair Sappho'nun yaşadığı Lesbos (günümüzdeki adıyla Midilli) Adası'nın isminden türemiştir¹².

Biseksüel (Bisexual): Hem kendi cinsine hem de karşı cinse duygusal, erotik ve cinsel yönelim içinde olan kadın veya erkekleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Heteroseksüel (Heterosexual): Duygusal, cinsel ve erotik olarak karşı cinsten kişilere yönelmiş olan kadın ya da erkekleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Heteronormativite (Heteronormativity): Heteroseksüelliğin normal ve tek cinsel yönelim olarak görülmesi, toplumsal değerlerin, kuralların ve yaşam biçimlerinin herkes heteroseksüelmiş gibi kabul edilmesidir. İnsanların kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmasını; cinsel ilişkilerin/evliliklerin sadece ve sadece karşı cinsiyetlere sahip kişiler arasında olabileceğini ve her cinsiyetin kendine has rolleri olduğunu iddia eden inançlar, düşünceler, normlar bütünüdür¹³.

Heteroseksizm (Heterosexism): Hayatta kalabilmek ve yaşayabilmek için kabul edilebilir tek alternatifin heteroseksüelite olduğunu varsayan sistemdir.

Homofobi (Homophobia): Lezbiyen, gey, biseksüel veya transgender kişilerden korkma, hoşlanmama veya nefret etme sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır¹⁴. Homofobi günümüzde cinsel yönelimi farklı olan kişilere karşı ayrımcılığı ifade etmek için kullanılan genel bir terim olmakla birlikte geyfobi, lezfobi, bifobi ve transfobi gibi farklı biçimlerde de kendisini gösterebilmekte ve ifade edilmektedir. Kavramın habercisi olan Dr. Wainwright Churchill, 1967'deki "*Erkekler Arasında Homoseksüel Davranışlar*" adlı çalışmasında "*homoerotophobia*" terimini kullanmıştır. Homofobi kavramını ise ilk kez, Amerikalı bir klinik psikolog olan *George Weinberg*, 1972'de yayınladığı "*Toplum ve Sağlıklı Homoseksüel*" adlı çalışmasında kullanmıştır. Aynı zamanda bir *Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transgender (LGBT)* dostu olan *George Weinberg*, kavramı Grekçe'deki "*aynı*" ve "*korku*" kavramlarından hareketle, heteroseksüellerden farklı bir cinsel yönelimi olanlara dair akıl dışı bir korku olarak tanımlamaktadır.

Geyfobi (Gayphobia): Gey kişilerden korkma, hoşlanmama veya nefret etme

¹¹ A.g.e.

¹² A.g.e.

¹³ *LGBTT Hareketi Üzerine Sözlük Çalışması*, Heteronormativite,

<http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=514> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 20.10.2008.

¹⁴ *Prejudice and Discrimination*, Warren J. Blumenfeld and Diane Raymond (p.25), In *Reading for Diversity and Social Justice; An Antology on Racism, Antisemitism, Sexism, Heterosexism, Albeism, and Classism* Ed. By Maurianne Adams, Warren J. Blumenfeld, Rosie Castañeda, Heather W. Hackman, Madeline L. Peters, Ximena Zúñiga, Published in 2000 by Routledge, New York, pp. 21-31.

sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır¹⁵.

Lezfobi (Lezphobia): Lezbiyen kişilerden korkma, hoşlanmama veya nefret etme sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır¹⁶.

Bifobi (Biphobia): Biseksüel kişilerden korkma, hoşlanmama veya nefret etme sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır¹⁷.

Transfobi (Transfobia): Travesti ve transseksüel korkma, hoşlanmama veya nefret etme sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır¹⁸.

b) İnsan Haklarıyla İlgili Temel Tanımlar

İnsan Hakları (Human Rights): İnsan hakları milliyet, ikamet, cinsiyet, cinsel yönelim, ulus ya da etnik köken, renk, din, dil, engellilik, yaş ya da herhangi bir diğer statüsüne bakmaksızın tüm insan varlığına ait olan hakları ifade eder. İnsan hakları herkesi sadece yaşam bakımından değil, aynı zamanda onur bakımından da eşit olduğunu ileri sürer. İnsan hakları aynı zamanda belli koşulların ve kaynakların onurlu bir yaşamı sürdürebilmek için zorunlu olduğunu ifade eder. Bu haklar evrensel, devredilemez, birbiriyle ilgili, birbiriyle bağlantılı ve bölünemezdir. İnsan hakları başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere pek çok uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmesiyle garanti altına alınmıştır¹⁹.

İşkence (Torture): Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme'nin amaçlarına göre, "İşkence" terimi, bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözeten herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatıyla uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırıp veren bir fiil anlamına gelir.

Ayrımcılık (Discrimination): Ayrımcılık terimi, ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasını ve kullanılmasını engelleyecek veya tanınmasını ve kullanılmasını sınırlandıracak muamele anlamında kullanılmaktadır²⁰. Uluslararası hukuk çerçevesinde ayrımcılık doğrudan ve dolaylı ayrımcılık olarak ikiye

---

¹⁵ A.g.e. Ayrıca bkz. *International Day Against Homophobia*, <http://www.homophobiaday.org/default.aspx?scheme=3450> Son erişim 20.10.2008.

¹⁶ A.g.e.

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹ *What are human rights?*, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx> web sitesinde mevcuttur. *Human Rights. YES!*, Copyright © 2007, Human Rights Resource Center, University of Minnesota, p. 4, www.humanrightsyes.org web sitesinde mevcuttur.

²⁰ CCPR General Comment No. 18. (General Comments): *Non-discrimination*: 10/11/89. para. 7, <http://www.ohchr.org/english/bodies/hrc/comments.htm> web sitesinde mevcuttur (14.12.2006).

ayrılmaktadır. Ancak sosyal bilimlerden tarafından tanımlanmış farklı ayrımcılık biçimleri de mevcuttur.

Önyargı (Prejudice): Sosyal bilimciler “önyargı” tanımlarında farklılıklar göstermelerine rağmen önyargının bir grup veya grubun üyelerine karşı, genelde negatif bir ön değerlendirme olduğu düşüncesinde uzlaşırlar (Fiske, 1998; Jones, 1997; Nelson, 2002). Psikolojide genelde kullanıldığı şekliyle önyargı, sadece bir fikir ya da inanç üzerine bir beyanat değil, horgörme, sevmeme ve nefret gibi duyguları içeren bir tutumdur²¹.

Kalıp Yargılar (Stereotyping): Kalıp yargılar (stereotip) bir grubun üyeleri hakkında genellemeler - ya da daha çok aşırı genelleme anlamına gelir. Önyargıda olduğu gibi bu genellemeler de bazen olumlu olabilir (örneğin, kadınlar çocuklarına iyi bakarlar, Japonlar matematikte üstün başarılıdır); ancak çoğunlukla olumsuz ve değişime karşı dirençlidirler²².

Damgalama (Stigmatization): Sosyal bilimlerde kişinin toplumsal kişiliğini olumsuz yönde etkileyen bir etiket; kişinin toplum tarafından reddedilmesine yol açan fiziksel veya davranışsal özellikleridir. Fiziksel engel, zekâ geriliği, sabıka, ruh hastalığından dolayı tedavi görmüş olma, farklı bir ırka, dine, cinsel yönelime sahip olma vb. buna birer örnektir. Damgalama, ayrımcılık, tecrit edilme, öz-imağın ve öz-saygının yara alması gibi çeşitli ekonomik, sosyal ve ruhsal sonuçlara yol açabilmektedir²³.

Eşitlik (Equality): Eşitliğe yönelik iki genel kavramsal yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar hem ulusal hem de uluslararası hukukta eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkına açık bir şekilde karşılık gelmektedir²⁴. “Resmi” ya da “hukuki” eşitlik temel bir düşünceye atıfta bulunur: benzer koşullardaki bireylere benzer şekilde davranılmalıdır²⁵. “Gerçek eşitlik” farklı durumlardaki bireylere farklı muamele yapılması gerektiğine atıfta bulunur. Gerçek eşitlik iki farklı düşünceyi kapsar: sonuçların eşitliği ve fırsat eşitliği²⁶.

---

²¹ *The psychology of prejudice, stereotyping, and discrimination: An overview*, Makale Plous, S. (2003), In *Understanding Prejudice and Discrimination*, Ed. By Scott Plous, (pp. 3-48), New York: McGraw-Hill 2003, p.3, Bu makale "Herhangi Bir Dilde Önyargı: Önyargı Çeviri Projesi" adıyla bilinen bir Amerikan Psikoloji Derneği girişiminin bir parçası olarak birçok dile çevrilmiştir. Türkçe'ye çevirisi Simay İkie ve Emrah Aktunç tarafından yapılmıştır. <http://www.understandingprejudice.org/apa/turkish/> (14.12.2006) web sitesinde mevcuttur. Ancak basılı halinden çok az daha kısadır. Ayrıca bkz. *The Psychology of Prejudice and Discrimination*, Bernard E. Whitley Jr. and Mary E. Kite, Thomson Wadsworth, Printed in Canada, 2006, p. 10.

²² A.g.e. p. 10.

²³ *Psikoloji Sözlüğü*, Selçuk Budak, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2005, s. 191.

²⁴ *Non-Discrimination in International Law, A HANDBOOK FOR PRACTITIONERS*, Edited by Kevin Kitching Published by INTERIGHTS, The International Centre for the Legal Protection of Human Rights Lancaster House 33 Islington High Street, London N1 9LH, UK, January 2005, p. 19. Bu konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. *European handbook on equality data*, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G.4, Manuscript completed in November 2006, European Communities, 2007, Printed in Belgium, p. 14.

²⁵ A.g.e. p. 19.

²⁶ A.g.e. p. 19.

2- LGBTT HAKKINDA SORULAR VE CEVAPLAR

- *Cinsel yönelim bir tercih midir?*

Cinsel yönelim bir tercih değildir. Tercih idari bir şekilde yapılır. Kişi karşısındaki seçeneklere bakarak her zaman bir tercih yapılabilir. Örneğin yemek tercihi, banka tercihi, iş tercihi vb. gibi. Ancak cinsel yönelim konusunda tercih yapılamaz. Sadece cinsel yönelimi yaşayıp yaşamama konusunda bir tercih yapılabilir. Çoğu insan için cinsel yönelim, ergenlik döneminde hiçbir cinsel deneyim olmadan ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bazı bireyler cinsel yönelimlerini eşcinsellikten karşı cinselliğe çevirmek için yıllarca uğraştıklarını; ancak bir başarı elde edemediklerini ifade ederler. Bu nedenle psikologlar cinsel yönelimi isteğe bağlı olarak değiştirebilen bilinçli bir seçim olabileceğini düşünmezler. Konuyla ilgili olarak yapılan pek çok çalışma, cinsel “tercih” kavramının LGBTT bireylere yönelik ayrımcılığın meşrulaştırılması için bir zemin yarattığını ve beraberinde bir dışlanmayı getirdiğini göstermektedir²⁷.

- *Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği bir hastalık ya da duygusal bir problem midir?*

Cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği bir hastalık ya da duygusal bir problem değildir. Cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği geçmişte önyargılar nedeniyle bilim çevreleri de dahil olmak üzere bir kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır. Son 35 yıldır psikologlar, psikiyatrlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları eşcinselliğin bir hastalık, ruhsal bozukluk veya duygusal bir sorun olmadığına karar vermişlerdir. Önce 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği Yönetim Kurulu eşcinselliğin DSM (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması)'de sıralanan hastalıklar kategorisinden çıkartılmasına karar verdi. Karar Amerikan Psikiyatri Derneği'nin bir yıl sonra (1974) yapılan yıllık genel kurulunda üyelerin çoğunluğu (%58) tarafından onaylandı. Amerikan Psikiyatri Derneği 2006 yılında yapmış olduğu genel kurulunda söz konusu kararı tekrar ifade etti. Benzer şekilde 17 Mayıs 1990 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) eşcinselliği zihinsel hastalıklar listesinden çıkardı. 1992'de bu karar ICD-10 (International Classification of Diseases-Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması) listesine resmen kaydedildi. 1994 tarihinden itibaren Dünya Sağlık Örgütü'ne üye tüm ülkeler yeni sınıflandırmayı kullanmaya başladı. Bu vesileyle 17 Mayıs tarihi, LGBTT bireyler tarafından **uluslararası homofobi karşıtı gün** olarak tahsis edilmiştir ve bu tarihte değişik

---

²⁷ *Is Sexual Orientation a Choice?*, Answers to Your Questions About Sexual Orientation and Homosexuality, © 2005 American Psychological Association, <http://www.apa.org/pubinfo/answers.html> web sitesinde mevcuttur; *Eşcinsellikle ilgili Sıkça Sorulan Sorular*, Kaos GL Yayınları, Eylül 2008, s. 10.

etkinliklerle ele alınmaktadır. Bununla birlikte günümüzde dahi halk, politikacılar arasında ve bilim çevrelerinde cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği tartışılmaktadır. Ancak bilimsel olarak bakıldığında eşcinselliği benimsemiş ve bu kimliği ile barışık olan grupta ruhsal sorunların ya da bir kimlik bozukluğunun olduğunu bildiren bir veriye rastlanmamaktadır²⁸.

- Cinsel yönelim terapi ile değişebilir mi?

Cinsel yönelim terapi ile değiştirilemez. Cinsel yönelim bir hastalık olmadığı için tedavi edilmesi ya da terapiye tabi tutulması gereken bir şey değildir. Bununla birlikte eşcinsel yönelimin bir hastalık olmamasına ve eşcinsel bireyleri heteroseksüel bireylere dönüştürmenin hiçbir bilimsel gerekçesi olmamasına rağmen, bazı bireyler kendilerinin ya da başkasının (örneğin çocuklarının) cinsel yönelimini değiştirme arayışı içine girebilirler. Böyle bir terapi yapan bazı terapistler hastalarının cinsel yönelimini değiştirdiklerini (eşcinselden heteroseksüele) raporlamışlardır. Ancak bu tür uygulamalar II. Dünya Savaşı sırasında Nazi toplama kamplarında eşcinsel bireylerin tıbbi deneylerin ve onları birer heteroseksüele dönüştürmeye yönelik tasarlanan programların mağduru olmalarıyla sonuçlanmıştır²⁹. Ayrıca yakından ve detaylı inceleme bu raporların pek çok yönden şüphe yarattığını göstermektedir: pek çok yargı ruh sağlığı uzmanlarından çok cinsel yönelim hakkında ideolojik fikirlere sahip olan kurumlar tarafından öne sürülmüştür; tedaviler ve getirileri zayıf belgelerle kanıtlanmış ve tedaviden sonraki hasta takip süresi çok kısa tutulmuştur.

1990 yılında Amerikan Psikoloji Derneği, değiştirme terapisinin işe yararlığı konusunda hiçbir bilimsel bulgunun olmadığını, bu terapinin işe yararlığı konusunda hiçbir bilimsel bulgunun olmadığını ve yarardan çok zarar verdiğini belirtmiştir. 1997 yılında Amerikan Psikoloji Derneği'nin Temsilciler Konseyi bu tür homofobik uygulamaların karşında olduğunu belirten bir karar almıştır. Bir kişinin cinsel yönelimini değiştirmek sadece cinselliğini değiştirme meselesi değildir; o kişinin duygusal, romantik ve cinsel hislerini, ayrıca sosyal kimliğini ve öznelliğini değiştirmeyi gerektirir. Kuşkusuz ki eşcinseller de herhangi biri gibi herhangi bir sebepten tedavi isteyebilirler. Ayrıca kendi cinsel yönelimlerini açık bir şekilde ifade etmekle ilgili yardım veya önyargı, şiddet ve ayrımcılıkla baş edebilmek için psikolojik destek de isteyebilirler³⁰. Tüm bu nedenlerden ötürü

---

²⁸ *Is Homosexuality a Mental Illness or Emotional Problem?*, Answers to Your Questions About Sexual Orientation and Homosexuality, © 2005 American Psychological Association, <http://www.apa.org/pubinfo/answers.html> web sitesinde mevcuttur; *Eşcinsellikle ilgili Sıkça Sorulan Sorular*, Kaos GL Yayınları, Eylül 2008, s. 7.

²⁹ *Nefret, iki yüzlülük ve insan hakları*, Terry Davis, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Çev: Hakan Ataman, yazının orijinali http://www.coe.int/t/dc/press/News/20070516_article_sg_en.asp web sitesinde mevcuttur, Türkçe çevirisi için bkz. www.rightsagenda.org.

³⁰ *What About So-Called "Conversion Therapies"?*, *Can Therapy Change Sexual Orientation?*, Answers to Your Questions About Sexual Orientation and Homosexuality, © 2005 American Psychological Association,

Yogyakarta İlkeleri'nin 18. ilkesinde hiç kimsenin cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak tıbbi ya da psikolojik muayenenin, işlemin, testin herhangi bir biçimine zorla tabii tutulamayacağı belirtilmiştir. *Yogyakarta İlkeleri'nin* 18. ilkesine göre kişinin cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliği, kendi içinde ve kendine ait medikal durumlar değildir ve bunlar tedavi edilemez, iyileştirilemez ya da bastırılmaz.

- AIDS/HIV LGBT bireylere özgü bir hastalık mıdır?

AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) edinilmiş bağışık yetmezliği sendromunun, *HIV* (Human Immunodeficiency Virus) insan bağışıklık yetmezliği virüsünün kısaltmalarıdır. HIV/AIDS virüsüne yakalanan belli gruplar kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından tam olarak yararlanamadıkları için insan hakları ihlallerine daha fazla maruz kalabilmektedir. Örgütlenme, eğitim, bilgi edinme ve sağlık hakları ellerinden alınan grupların, insan hakları ihlallerine maruz kalma oranı yükselmektedir. Bu grupların başında kadınlar, özellikle de genç kadınlar gelmektedir. HIV/AIDS, cinsel faaliyetlerden dolayı, özellikle de zorla ya da ekonomik nedenlerle seks işçiliği yapmak üzere kullanılan kadınların mağduriyetini arttırmaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne ve UNAIDS (BM HIV/AIDS Ortak Programı), HIV/AIDS sorununu artık bir hastalık değil, bir insan hakları sorunu olarak görmektedir³¹.

HIV/AIDS nedeniyle en fazla görülen bir diğer insan hakları sorunu da ayrımcılık ve damgalamadır. Bunun temel nedeni bilgisizlik ve önyargıdır. HIV/AIDS virüsü taşıyan kişiler diğer temel haklarından yararlanmadığı gibi, ev ve iş bulma konusunda ayrımcılığa uğramakta, gerekli tıbbi bakıma ulaşamamaktadır. HIV/AIDS virüsü taşıyan kişiler doğrudan eşcinsel olmakla suçlanmaktadır. Böylesi bir homofobik yargı yani eşcinsel düşmanlığı kendi başına bir insan hakları ihlali olduğu gibi, müthiş bir cehaletin ürünüdür. Oysa ki, 1999'da yapılan bir araştırmaya göre, HIV/AIDS'in Bulaş Yolları ve Korunma Risk gruplarına göre HIV/AIDS olguları incelendiğinde HIV/AIDS virüsü en fazla heteroseksüellerde gözükmektedir:

%46.3 heteroseksüel,

%9.48 damar içi madde kullananlar,

%9 homoseksüel,

%5.5 kan transfüzyonu (%1.5 hemofili hastaları, %4 diğer) yolu ile,

%0.85 anneden bebeğe geçiş,

%28.1 ise bilinmeyenlerden oluştuğu görülmektedir.

<http://www.apa.org/pubinfo/answers.html> web sitesinde mevcuttur; *Eşcinsellikle ilgili Sıkça Sorulan Sorular*, Kaos GL Yayınları, Eylül 2008, s. 8.

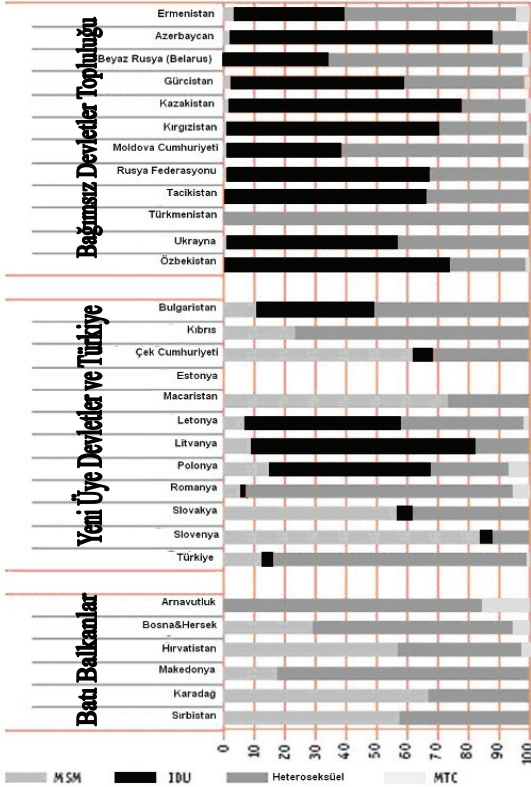
³¹ *Human rights and HIV*, UNAIDS, <http://www.unaids.org/en/PolicyAndPractice/HumanRights/default.asp>, web sitesinde mevcuttur; son erişim 13 Ocak 2009; *HIV/AIDS*, OHCHR,

<http://www2.ohchr.org/english/issues/hiv/index.htm>, web sitesinde mevcuttur. Son erişim 13 Ocak 2009.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

%28.1 gibi büyük bir oran göstermektedir ki eksik bildirim söz konusudur ve bu da ülkemizdeki epideminin boyutunu öğrenmedeki güçlüğü gözler önüne sermektedir³².

2006 yılında yapılan daha güncel araştırmalar da yukarıdaki bulgularla eşdeğer niteliktedir. EuroHIV araştırmasının sonuçlarına göre HIV/AIDS hastalığı en çok heteroseksüellerde ve uyuşturucu kullananlarda görülmektedir³³:

Kısaltmalar

MSM: Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler
IDU: Uyuşturucu kullanımı
MTC: Anneden çocuğa

- AIDS/HIV taşıyan LGBTT bireylere yönelik bir izolasyon olması halinde ne yapılmalıdır?

³² HIV/AIDS Epidemiyolojisi ve Korunma; Dr. Aygen Tümer, Dr. Serhat Ünal; Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi; Aralık 1999; <http://www.ttb.org.tr/> web sitesinde mevcuttur; Ayrıca bkz. *HIV prevention hampered by homophobia*, UNAIDS, 13 January 2009, http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/Resources/FeatureStories/archive/2009/20090113_MSMLATAM.asp, web sitesinde mevcuttur. Son erişim 13 Ocak 2009.

³³ *Living with HIV in Eastern Europe and the CIS: The Human Cost of Social Exclusion*, UNDP Bratislava Regional Centre December 2008, p. 6. Source: own calculations based on EuroHIV, 2006a, Report No. 75.

Hiç kimse cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak ya da AIDS/HIV taşıması gerekçe gösterilerek bir tıp merkezinde veya herhangi bir diğer merkezde zorla hapsedilmez. Bu tür uygulamalar *Yogyakarta İlkeleri'nin* 7. ve 18. ilkeleriyle çeliştiği gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kişinin özgürlük ve güvenlik hakkını koruyan 5. maddesiyle de çelişir niteliktedir. Buna göre hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ya da gözaltına alınmaz. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak gerçekleştirilen tutuklama ya da gözaltılar bir mahkeme emrine ya da diğer usullere göre uygun olup olmadığına bakılmaksızın keyfidir. Cinsel yönelimini ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkese, eşitlik ilkesi temelinde, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa zamanda bildirilir, herhangi bir suçlama olsa da olmasa da hemen bir yargıç veya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır.

Uluslararası insan hakları standartları zorla alıkonmalara karşı bazı koruyucu önlemler getirmelidir. Kişiler herhangi bir zorla alıkonma durumunda “kişinin özgürlük ve güvenlik” hakkı gereği bu tür uygulamalara her zaman itiraz etme hakkına sahiptir. Olası bir zorla alıkonma durumunda kişi her türlü giderimi elde etme amacıyla hukuki yollara başvurabilir.

Enhorn v. İsveç (AİHM Kararı, Başvuru No. 56529/00- 25.01.2005, Strasbourg) davasında başvuru 1947 doğumlu İsveç vatandaşı *Eie Enhorn*'dur. *Enhorn* bir homoseksüeldir. 1994'te HIV taşıdığı tespit edilmiştir. *Enhorn* 1990 yılında HIV virüsünü, cinsel ilişki sırasında 19 yaşındaki bir erkeğe bulaştırmıştır. 2 Şubat 1995'te il sağlık memurları, Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurarak 1988 tarihli Bulaşıcı Hastalıklar Yasası'nın 38. bölümü gereği *Enhorn'un* bir hastanede zorunlu izolasyon altına alınması talebinde bulunmuşlardır. Bölge İdare Mahkemesi 16 Şubat 1995'te Bulaşıcı Hastalıklar Yasası'nın 38. bölümü gereği başvurunun üç aya kadar zorunlu izolasyon altında tutulmasına karar vermiştir. Daha sonra bu uygulama 12 Aralık 2001 tarihine kadar her altı ayda bir uzatılmıştır. Yapılan başvuruyu inceleyen AİHM, herhangi bir gözaltının keyfilikten uzak bir şekilde orantılılık ve gereklilik ilkeleriyle uygun bir şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. AİHM'e göre “bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek” amacıyla bir gözaltı sürecinin gerçekleşmesi “kanunlarla uyumlu” olmak durumundadır. AİHM bu nedenle davayı AİHS'in özgürlük ve güvenlik hakkını koruyan 5/1. maddesi gereği incelemeye karar vermiştir. AİHM bir şekilde HIV virüsünün kamu sağlığını ve güvenliğini tehdit eden bir sorun olduğunu kabul etmektedir. Ancak başvuru bu nedenle gözaltına almak başvurulacak son çare olmalıdır. Hükümet başvuru zorunlu izolasyona tabi tutmadan önce daha az sertlik içeren bir önlem aldığına dair herhangi bir örnek sunamamıştır. Ayrıca 2001'e kadar olan süre içinde başvurunun HIV virüsünü başka bir kişiye bulaştırdığına dair de herhangi bir delil yoktur. Bu nedenle AİHM İsveç hükümetinin AİHS'in özgürlük ve güvenlik hakkını koruyan 5/1. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

- Cinsel yönelime ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı yasaklamak amacıyla ülkelerin kendi ulusal yasalarında yaptıkları hukuki düzenlemeler nelerdir?

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği halen bazı ülkelerde cezai yaptırımlara maruz kalsa da pek çok ülke kendi ulusal yasalarında yaptıkları hukuki düzenlemelerle cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı yasaklamıştır³⁴:

Ülke	Yasal Düzenleme	İçerik	Koruma sağlanan hususlar
ABD	Federal hükümette eşit iş olanakları (1998)	Cinsel yönelim	Eski ABD Başkanı Clinton tarafından 1998'de imzalanan ve İdari Düzenlemeye Yönelik Daha Fazla Düzeltme 11478 başlığını taşıyan bir idari düzenlemedir. Federal hükümetlerdeki sivil çalışma alanlarında cinsel yönelim üzerinde temellenen ayrımcılığı yasaklamaktadır.
ABD Eyaletleri: On eyalet; Kaliforniya, Connecticut, Havai, Massachusetts, Minnesota, New Hampshire, New Jersey, Rhode Island, Vermont, Wisconsin, Kolombiya Bölgesi	Sivil Haklar Kanunu	Cinsel yönelim	Sivil çalışma alanlarında cinsel yönelim üzerinde temellenen ayrımcılığı yasaklamaktadır (özel sektör için uygulanmaktadır).
Yorum: USA	Amerikan Yüksek Mahkemesi 1996 yılında Colorado'nun ABD Anayasası'nın eşit koruma ilkesine yönelik maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Dava Colorado Anayasası'nın 2. maddesinin cinsel yönelim ayrımcılığını yasaklayan düzenlemelerinin iptal edilmesi üzerine açılmıştır. Romer v. Evans davasında mahkeme hukukun üstünlüğü ve anayasanın eşitlik ilkesine dayanmıştır. Buna göre alınan söz konusu madde LGBT bireyleri toplumun diğer kesimlerinden dışlamakta ve onların damgalanmasına yol açmaktadır. Colorado bunu yapamaz. ABD Yüksek Mahkemesi'nin kararı ABD'de cinsel yönelim ayrımcılığının önlenmesi için bir zafer olarak yorumlanmaktadır. Tam olarak uygulamaya nasıl geçeceği net olmamakla birlikte gelecekteki kararlar için bir örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.		

³⁴ *Antidiscrimination Legislation*, The International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC), April 1999, a worldwide summary, <http://www.iglhrc.org/files/iglhrc/reports/990604-antidis.pdf> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 02.01.2009. Güncellemeler Hakan Ataman tarafından yapılmıştır.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

Avustralya			
Başkent	Ayrımcılık yasağı	Eşcinsellik	İş, eğitim, mülkiyet edimi, hizmet ve servislerden yararlanma, barınmada ayrımcılığa karşı koruma.
Yeni Eyalet	Ayrımcılık yasağı	Eşcinsellik	İş, eğitim, mülkiyet edimi, hizmet ve servislerden yararlanma, barınmada ayrımcılığa karşı koruma.
Kuzey Avustralya	Ayrımcılık yasağı	Cinsellik	Eyalet Yasası I(3) genel olarak ayrımcılık yasağı.
Queensland Eyaleti	Ayrımcılık Yasası (1991)	Heteroseksüellik, Eşcinsellik, Biseksüellik	İş, eğitim, mülkiyet edimi, hizmet ve servislerden yararlanma, barınmada ayrımcılığa karşı koruma. Şikayetler şikayetçi ile kişi veya ayrımcılık yapan kurum arasında arabuluculuk ve hakemlik rolü oynamayan Ayrımcılık Karşıtı Komisyon tarafından ele alınmaktadır. Karşı tarafın tehdit ya da taciz gibi şikayetçiyi mağdurlaştırdığı durumlarda ağır cezaya hükmedilmesi söz konusudur.
Güney Avustralya Eyaleti	Eşit Olanaklar Yasası (1984)	Heteroseksüellik, Eşcinsellik, Biseksüellik	İş, eğitim, mülkiyet edimi, hizmet ve servislerden yararlanma, barınmada ayrımcılığa karşı koruma.
Tazmanya Eyaleti	Ayrımcılık Karşıtı Yasa (1998)	Cinsel yönelim	Ayrımcılığa karşı koruma. Koruma altına alınan haklarla ilgili olarak birini ya da bir grubu alaya alma ya da nefret kışkırtıcılığının yasaklanması.
Victoria Eyaleti	Eşit Olanaklar Yasası (1995), 2. Bölüm, 6. Kısım	Hukuki cinsel faaliyet. Evlilik hakkı.	Ayrımcılığın iş, eğitim, ikamet, spor, yerel yönetimlerde yasaklanması. Ayrımcı davranışların sorumluları ve şikayetçiler arasında uzlaştırmadan sorumlu bir komisyonun oluşturulması. Komisyonunda çözümlenemeyen vakaların mahkemeye götürülmesi.
Brezilya			
Mato Grasso Eyaleti	Anayasa madde 10.3 (1989)	Cinsel yönelim	Ayrımcılığa karşı koruma.
Segipe Eyaleti	Anayasa madde 3.2 (1989)	Cinsel yönelim	Ayrımcılığa karşı koruma.
Danimarka			
	Ceza Yasası (1987)	Cinsel yönelim	1987 tarihli ve 626 No'lu Kanun'un 266b maddesi ırksal köken, renk, ulusal ya da etnik köken, inanç ya da cinsel yönelimi dikkate alarak herhangi bir grubun alay edilmesi, aşağılanması, tehdit edilmesini kasten ya da kamusal açıklamalar yoluyla yayan veya bu

LGBT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

			yönde metinler hazırlayan kişilerin para cezası, kısa dönemli gözaltı ya da iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağını belirtir. Bazı kanunlar ayrımcılık karşıtı olacak şekilde değiştirilmiştir. Değişiklikler cinsel yönelim ayrımcılığının yasaklanmasını da içermekte ve para cezası, kısa dönemli gözaltı ya da altı aya kadar hapis cezası öngörmektedir.
	459 No'lu Kanun (1996)	Cinsel yönelim	Danimarka'da 1996 yılına kadar özel sektörde cinsel yönelim ayrımcılığını da içerecek şekilde ayrımcılığı yasaklayan bir kanun yoktu. 459 No'lu Kanun (1996) ile birlikte bir işverenin bir işçisine ya da iş arayan bir kişiye karşı ücret, işten kovma, maaş, yer değiştirme ya da diğer çalışma koşullarıyla ilgili ayrımcılık yapması yasaklanmıştır. Ayrımcılık yasağı artı olarak eğitim ve öğretime ve meslek içi eğitimlere ulaşımı da kapsamaktadır.
Ekvator			
	Anayasa (1998), madde 23	Cinsel yönelim	Tüm vatandaşların doğum, yaş, cinsiyet, etnisite, renk, sosyal köken, dil, din, politik görüş, ekonomik durum, cinsel yönelim, sağlık durumu, engellilik ya da herhangi bir farklı niteliği her ne olursa olsun kanun önünde eşitliğinin garanti edilmesi.
Fiji			
	Anayasa, Haklar Bildirgesi'nin 38(2). bölümü (1998)	Gerçek ya da edinilmiş [...] cinsel yönelim	Kanun önünde eşitlik: Bir kişi adil olmayan bir şekilde, doğrudan ya da dolaylı olarak aşağıdaki nedenlerden dolayı ayrımcılığa tabi tutulamaz: Gerçek ya da edinilmiş kişisel özellikler, ırk, etnik köken, renk, doğum yeri, cinsiyet, cinsel yönelim, doğum, dil, ekonomik statü, yaş ya da engellilik; ya da Görüş ya da inanç, diğerlerinin özgürlüklerinin ve haklarının azaltılmasına ya da kısıtlanmasına yol açacak görüşler ya da inançlar ya da anayasada yasaklanmış diğer hususlar hariç tutulur.
Finlandiya			
	Anayasa (1995), Bölüm 5	Kişilerle ilgili herhangi bir diğer neden	Herkes kanun önünde eşittir. Hiç kimseye cinsiyet, yaş, köken, dil, din, inanç, görüş, sağlık durumu, engellilik ya da kişilerle ilgili herhangi bir diğer nedenden ötürü imtiyaz tanınmaz. Hükümetin yaptığı açıklamada cinsel yönelimin "kişilerle ilgili herhangi bir diğer neden" olarak örnek gösterilebileceği

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

			yönündedir. Ancak bu açıklayıcı metin anayasada bahsi geçen ayrımcılık yasağının tüm ayrımcılık türlerini kapsamadığı yönünde endişelere yol açmıştır. Bu nedenle bu maddenin kapsayıcı olduğuna inanılmamaktadır.
	Ceza Yasası (1995), Bölüm 9	Cinsel yönelim	Ayrımcılık: Herhangi bir kişi, iyi bir gerekçesi olmaksızın, ticaret ya da iş ve genel kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesinde, resmi yetkilerin ya da kamusal faaliyetlerin gerçekleşmesinde ya da kamusal faaliyetlerin ve toplantıların hazırlanmasında ırk, ulusal ya da etnik köken, renk, dil, cinsiyet, yaş, aile bağı, cinsel yönelim, sağlık durumu, din, politik yönelim, politik ya da endüstriyel faaliyet ya da benzer nitelikte diğer nedenlere dayanarak; birisine genel hizmetlerin verilmesini reddetmesi; birisinin toplantılara ya da faaliyetlere girişini engellemesi ya da zorlaması ya da birisini eşit olmayan ya da kalitesiz bir şekilde konumlandırması durumunda, ayrımcılık nedeniyle, endüstriyel ayrımcılık olarak cezalandırılmadıkça, para ya da altı aya kadar hapis cezasına çarptırılır.
	Ceza Yasası (1995), 3. Bölüm, 47. Kısım	Cinsel yönelim	İş suçları: İstihdam ayrımcılığı: Herhangi bir işveren ya da işveren adına hareket eden temsilci iyi bir gerekçe olmaksızın verilen ilan üzerine iş arayan birisine ya da işe alınmış profesyoneline ya da işçisine karşı; ırk, ulusal ya da etnik köken, renk, cinsiyet, yaş, ilişki, cinsel yönelim ya da sağlık durumu ya da din, inanç, politik görüş, politik ya da endüstriyel faaliyet ya da benzer nitelikte diğer nedenlere dayanarak ayrımcılık yaparsa iş ayrımcılığı nedeniyle para ya da altı aya kadar hapis cezasına çarptırılır. Güncelleme: 2002'den itibaren kabul edilen bir dizi yeni yasayla da cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılık yasaklanmıştır.
Fransa			
	Ceza Yasası (1985) ve İş Kanunu (1986,	Yaşam biçimi (Moeurs)	İş ya da hizmet, özel ya da kamusal alanda yaşam biçimi üzerinde temellenen ayrımcılık yasağı (Ceza Yasası'nın 225-1,2. maddesi). Hiç kimse yaşam biçimi (moeurs) nedeniyle işten

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

	1990)		çıkarılamaz ya da istihdamı reddedilemez. İşle ilgili hiçbir işlemde prosedürü başvurusunun özel yaşamı hakkındaki bilgiler kullanılamaz (Code du travail, Articles L. 122-45, L. 121-6). Çalışma yaşamındaki bireysel özgürlüklerin ihlal edilmesiyle ilgili davalarda kullanılmak üzere 1992'de bir acil durum giderim prosedürü yaratılmıştır (Code du travail, Art. L. 422-1-1). Güncelleme: Fransa başlangıçta cinsel yönelimlerine dayanılarak sözlü nefrete maruz kalan gey ve lezbiyenler için herhangi bir koruyucu yasaya sahip değildi. Karalama karşıtı bir yasayla korunurlar doğal ve gerçek kişilerdir. Ancak ırksal ya da etnik köken, ulus ya da dini gruplara yönelik sözlü nefret kanun tarafından yasaklanmıştır (Ceza Yasası'nın R-624-3,4,7 maddesi). Bununla birlikte Aralık 2004 yılında yapılan bir düzenlemeyle homofobik ve cinsiyetçi söylemler de yasadışı ilan edilmiştir. 45.000 Euro ve 12 aya kadar hapis cezası öngörülmüştür.
Güney Afrika			
	Anayasa (1996) Haklar Bildirgesi ve eşitlik maddesi Güney Afrika tüm dünyada cinsel yönelimini anayasasında koruma altına alan ilk ülkedir.	Cinsel yönelim	Bölüm 9 – Eşitlik Maddesi – Haklar Bildirgesi: Devlet adil olmayan bir şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi birisine ırk, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, hamilelik, evlilik durumu, etnik ya da sosyal köken, yaş, engellilik, din, vicdan, inanç, kültür, dil ve doğumu da içerecek şekilde bir ya da daha fazla temelde ayrımcılık yapamaz. Eşitlik maddesi yukarıdaki maddeyle aynı içerikle özel sektörde ayrımcılığı yasaklar. Ekim 1998'de, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın eşitlik maddesine dayanarak Sodom yasalarının Anayasa'ya aykırı olduğunu ilan etmiştir. Bu tür yasaları onur, eşitlik ve özel yaşam haklarının ihlali olduğunu belirtmiştir. Ayrımcılıkla mücadele etmek için başka yasalar da hazırlanmaktadır.
İrlanda			
	Nefret Kışkırtıcılığının Yasaklanması Yasası (1989)	Cinsel yönelim	Yasa cinsel yönelimi de içerecek şekilde belli gruplara ya da kişilere karşı nefret suçlarını önlemek amacıyla hazırlanmıştır.
	Adil Olmayan	Cinsel yönelim	Cinsel yönelim nedeniyle bir işçinin işten çıkarılmasını yasaklamaktadır.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

	İşten Çıkarmalara Dair Yasa (1993)		
	Sağlık Sigortası Yasası (1994)	Cinsel yönelim	Sağlık sigortası ile ilgili sözleşmelerde bir kişinin yaşı, cinsiyeti, cinsel yönelimi nedeniyle ya da kronik ya da normal hastalık ya da diğer tıbbi durumlar nedeniyle sıkıntı içinde olan ya da muhtemel sıkıntıdan muzdarip kişilerin sözleşmeleri için garanti sağlamaktadır. Güncelleme: 2000 yılında kabul edilen Eşit Statü Yasası'ndan itibaren, bir dizi yeni yasayla da cinsel yönelim ayrımcılığı yasaklanmıştır.
İspanya			
	Ceza Yasası (1995) 22, 314, 510, 511, 512, 515. maddeler	Cinsel yönelim	Aşağıdaki alanlarda ayrımcılığa karşı koruma temin etmektedir: işlenen bir suçun ırkçılık, anti-semitizm ve ideoloji, din, etnik ya da ırksal köken, cinsiyet ya da cinsel yönelim, sağlık ya da engellilik nedeniyle ayrımcılık içermesi durumunda ek ceza (madde 24), kamusal ya da özel sektörde ayrımcılık nedeniyle para ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ya da tazminat (madde 314), bir kişiye ya da gruba nefret suçlarında bir yıldan üç yıla hapis cezası (madde 510), kamusal ve özel sektörde ayrımcılık nedeniyle hizmetlerin engellenmesine yönelik yasak ve altı aydan dört yıla kadar hapis cezası, işçilerin haklarından yararlanmasında ayrımcılık yapılması durumunda profesyonel lisansın ya da ticari ya da endüstriyel iznin bir yıldan dört yıla kadar iptal edilmesi cezası. Güncelleme: İspanya'da 2000'li yıllarda çıkarılan bir dizi yeni yasayla da cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır.
İsrail			
	İstihdamda Eşit Olanaklar Yasası (1992)	Cinsel yönelim	Çalışma hayatında ya da iş başvurusu sırasında ayrımcılığı yasaklamaktadır.
İsveç			
	Ceza Yasası (1987)	Eşcinsellik	Bölüm 16, paragraf 9, eşcinsellere yönelik ayrımcılığı iş dünyasında yasaklamıştır. Bu tür ayrımcılık yapanlara para veya bir yıla kadar

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

			hapis cezası öngörülmüştür. Yasa firma çalışanlarına, sivil hizmetler, kamusal faaliyetlerdeki profesyonellere yönelik hazırlanmıştır. Gey erkek ve lezbiyen bireylere yöneliktir. Başlangıçta bireysel olarak tanınan bu ayrımcılık yasağı dernekleri ya da örgütleri kapsamamaktaydı. Güncelleme: İsveç Anayasası cinsel yönelim ayrımcılığını yasaklamıştır. Ayrıca 2002 yılından itibaren cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konusunda bir ombudsman görev yapmaktadır. 2002 yılından bugüne cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ayrımcılığını yasaklayan bir dizi yeni yasa da kabul edilmiştir.
İzlanda			
	Ceza Yasası (1996)	Cinsel yönelim	Kanun cinsel yönelim nedeniyle bir kişiye ya da gruba karalama, iftira, küçük düşürme ya da aşağılamayı suç saymaktadır. Ayrıca cinsel yönelim nedeniyle bir kişinin hizmetlerden yararlanmasını engellemek de suçtur. Güncelleme: İzlanda'da 2000'li yıllarda kabul edilen bir dizi yeni yasayla cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ayrımcılığını yasaklanmıştır.
Hollanda			
	Anayasa madde 1 DC (1983)	Her ne olursa olsun herhangi bir nedenle	Cinsel yönelim ayrımcılığına herhangi bir değinme olmaksızın ayrımcılığın her türlüü her ne olursa olsun herhangi bir nedenle yasaklanmıştır. Ancak parlamento metinleri ve yasal içtihatlar bu maddenin cinsel yönelim ayrımcılığı içerdiğini açık bir şekilde ilan etmiş ve cinsel yönelimin anayasa kapsamında koruma altında olduğunu söylemiştir.
	Ceza Yasası (1992) madde 137c,d,e ve f; madde 429	Eşcinsel ve heteroseksü -el yönelim	1992'den itibaren ırksal ayrımcılıkla ilgili var olan maddelere eşcinsel ve heteroseksüel yönelim eklenmiştir. Ayrıca eşcinsellik nedeniyle ayrımcılık ve eşcinsellere yönelik şiddet, hakaret yasaklanmıştır.
	Genel Eşit Muamele Yasası (1994)	Eşcinsel ve heteroseksü -el yönelim	Özel sektörde ayrımcılığı yasaklamıştır. Güncelleme: Hollanda'da 1881'den beri eşcinsellik yasalıdır. Hollanda'da 2000'li yıllarda kabul edilen bir dizi yeni yasayla cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ayrımcılığı yasaklanmıştır.
Kanada			
	Kanada	Cinsel	Kanun önünde eşitlik. Irk, ulus ya da etnik

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

	Haklar ve Özgürlükler Şartı Bölüm 15(1) (1982)	yönelim	köken renk, din, cinsiyet, yaş ya da zihinsel ve fiziksel engellilik üzerinde temellenen ayrımcılık yapılamaz. 1995'te Kanada Yüksek Mahkemesi <i>Egan v. Kanada</i> davasında maddedeki eşitlik ilkesinin cinsel yönelimi de kapsadığını ifade etmiştir.
	İnsan Hakları Yasası (1996)	Cinsel yönelim	Yasa iş, barınma ve hizmetlerde ayrımcılığı yasaklamıştır. Güncelleme: Kanada Yüksek Mahkemesi <i>Friend v. Alberta (1995)</i> davasında cinsel yönelimin Anayasa'nın hiç kimseye ayrımcılık yapılamayacağını söyleyen maddesi kapsamında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kanada'da 2000'li yıllarda kabul edilen bir dizi yeni yasayla cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ayrımcılığını yasaklanmıştır.
Kolombiya			
	Avukat German Humberto tarafından Anayasa Mahkemesi'ne taşınan dava. Eylül 1998	Eşcinsellik	Anayasa Mahkemesi 1979'daki bir yasaya dayanılarak eşcinsel bir öğretmenin işten atılmasını anayasaya aykırı bulmuş ve yasayı iptal etmiştir.
Lüksembourg			
	Ceza Yasası Madde 454-457 (1997)	Cinsel yönelim	Ceza yasasında ayrımcılığın yasaklandığı kategoriler sıralanmıştır (madde 454). Cinsel yönelim bu kategoriler içindedir. Herhangi bir ayrımcılık 10.001 – 1.000.000 Lüksembourg Frankı para cezası ve sekiz günle iki yıl arasında hapis cezası öngörmektedir. 455. madde iş alanında ayrımcılığı yasaklamakta, 456. madde işyerindeki bireysel özgürlükleri garanti altına almakta ve herhangi bir işten çıkarma durumu için acil giderim öngörmektedir 457. madde de nefret suçlarını yasaklamaktadır.
Yeni Zelanda			
	İnsan Hakları Yasası bölüm 21(m) (1993)	Cinsel yönelim	İş, eğitim, kamusal alanlara erişim, sosyal hizmetler, barınma, alanlarında koruma sağlar. Güncelleme: 1994'den beri kabul edilen kabul edilen bir dizi yeni yasayla cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ayrımcılığını yasaklanmıştır.

- Reşit olma yaşı ne demektir? Reşit olma yaşı cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği için de geçerli midir?

Reşit olma yaşı bir gencin yasal olarak kavrama kabiliyetini ve karşılıklı rızaya dayanarak cinsel ilişkiye girebilme yaşını ifade etmektedir. Cinsel ilişki ve gençlerle bağlantılı olarak reşit olma yaşı yasalarda önemli bir yer tutmaktadır. Reşit olma yaşı ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Özellikle de cinsel ilişki söz konusu olduğunda farklı sınıflandırmalar söz konusudur. Bunlar da ülkelere göre farklılık gösterebilmekte ve yasal ya da yasadışı sayılabilmektedir. Örneğin aynı yaşta olanlar arasındaki cinsel ilişkiler farklı veya daha büyük yaşta olanlarla cinsel ilişkiler farklı yasal uygulamalara tabi olabilmektedir. Ancak kesin olan bir şey varsa belli bir yaşın altında olanlarla cinsel ilişki kesinlikle yasaklanmıştır³⁵.

Reşit olma yaşı cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği için de geçerlidir. Ancak bu konuda da ülkelere göre farklı yasal uygulamalar söz konusudur³⁶. **Sutherland v Birleşik Krallık** davasında (AİHM Kararı, Başvuru No. 25186/94- 27.03.2001, Strasbourg) başvuru Euan Sutherland 1977 doğumlu bir İngiliz vatandaşıdır. Londra'da yaşamaktadır. Yaklaşık 12 yaşından itibaren genç erkeklere ilgi duymaya başlamıştır. 14 yaşında genç bir kadınla ilişkiye girmeyi denemiştir. Ancak deneyimi kendisinin bir cinsel ilişkiyi tam olarak ancak bir erkekle yaşayabileceği yönündeki kanaatlerini doğrulamıştır. Başvuru ilk eşcinsel ilişkisini 16 yaşında yine kendisiyle aynı yaşta olan bir başka eşcinselle yaşamıştır. Aralarında cinsel ilişki gerçekleşmiş; ancak her ikisi de yasalar nedeniyle anksiyete yaşamıştır. Söz konusu yasa nedeniyle 1990'da 455 davadan 342'si, 1991'de ise 213 davadan 169'si mahkumiyet ile sonuçlanmıştır. Başvuru 8 Haziran 1994'te gerçekleşmiştir. Başvuru yasal olarak eşcinseller arasında cinsel ilişkinin kadınlarda 16 yaşından büyük olmak şeklinde belirlemişken, erkekler de bu yaşın 18 olması nedeniyle şikayetçi olmuştur. Başvuru bu yasal uygulamanın AİHS'in ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesiyle birlikte özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesine aykırı olduğunu iddia etmiştir. 21 Mayıs 1996'da Avrupa İnsan Hakları Komisyonu başvuruyu kabul edilebilir bulmuş ve 1 Temmuz 1997'de hazırladığı raporda vakanın AİHS'in ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesiyle birlikte özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ancak Birleşik Krallık Ekim 1994'ten itibaren yasalarda bir düzenlemeye gitmiş ve Ocak 2001'de kabul edilen bir yasayla eşcinsel erkekler arasında karşılıklı rızaya dayan cinsel ilişkiye dair reşit olma yaşını 16 olarak kabul edilmiştir. AİHM bu durumda bir risk ya da tehdit kalmadığını göz önünde bulundurarak davayı listeden çıkarmıştır. Ayrıca AİHM, hükümetin başvurucuya dava sırasında yaptığı yasal masraflarını ödemesine karar vermiştir.

³⁵ *Worldwide ages of consent, AVERTing HIV and AIDS*; What counts as 'sex?', *age of consent FAQ, AVERTing HIV and AIDS*; <http://www.avert.org/aofconsent.htm> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 02.01.2009.

³⁶ A.g.e.

Türkiye’de reşit olmak (rüş, ergenlik) kişinin belirli bir yaşa erişmesi ya da bazı başka şartlar içerisinde reşit sayılmasıdır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’un 11. maddesine göre ergenlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar. Buna, "yaş rüşü" ya da "kanuni rüş" denmektedir. Türk hukukunda bugün yaş rüşünden başka kişi iki halde daha reşit olabilir: Evlenme (4721 sayılı Medeni Kanun madde 11) ya da mahkeme kararıyla (madde 12).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’un 11. maddesine göre evlenme kişiyi ergin kılar; ancak Kanun’un 124. maddesine göre erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir. Bunun haricinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’un 12. maddesine göre onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.

- LGBTT bireyler arasında ya da LGBTT bireylerle cinsel ilişkiye girilmesi hakkında herhangi bir sınırlama, standart ya da hukuki düzenleme var mıdır?

Türkiye’de LGBTT bireyler arasında cinsel ilişkiye girilmesine dair herhangi bir yasal düzenleme veya yasak yoktur. AİHM vermiş olduğu pek çok kararda LGBTT bireyler arasında cinsel ilişkiye girilmesinin suç sayılmayacağını ifade etmiştir. *A. D. T. v. Birleşik Krallık* davasında (AİHM Kararı, Başvuru No. 35765/97- 31.07.200, 31.10.200-Final- Strasbourg) başvurucu bir eşcinseldir. 1 Nisan 1996’da polisin evine yaptığı bir aramada fotoğraflar ve bir video listesi bulunmuştur. Başvurucu tutuklanmıştır. 2 Nisan 1996’da başvurucunun evinde yapılan arama sonucunda ele geçirilen videolarda başvurucunun dört erkekle birlikte karşılıklı olarak oral seks ve mastürbasyon yaptığı görülmüştür. Birleşik Krallık’ta iki yetişkin erkek arasındaki cinsel ilişki, 1967 yılından itibaren yasal olmakla beraber, cinsel ilişkiye giren erkek sayısı ikiden fazla olduğunda halen suç sayılmaktadır. Başvurucu, görüntüler sado-mazoşist fiiller ya da fiziksel şiddet içeren görüntüler içermiyorsa da söz konusu kayıtlara dayanılarak, ağır biçimde ahlaka aykırılıktan yargılanmış ve mahkum edilmiştir. AİHM özel alanda eşcinsel ilişkilerin kamuoyunu tarafından ahlak dışı olarak değerlendirilip, kamuoyunu şok etse, kızdırsa veya rahatsız etse bile karşılıklı rıza ile yetişkinler arasında eşcinsel ilişkilerde bulunmanın, cezai yaptırımlar uygulanmasına neden olamayacağını belirtmiştir. Bu davada ulusal makamlara tanınan dar takdir yetkisi düşünüldüğünde, kamu sağlığını ilgilendiren herhangi bir konu olmadığı ve söz konusu davranışlar tamamen özel olduğu için, AİHM, erkeklerin özel olarak eşcinsel davranışlarda bulunmalarını suç sayan kanunların yürürlükte kalmaya devam etmesi için verilen nedenleri ve *a fortiori* (daha ziyade) yargılanmaları ve hüküm giymeleri, söz konusu kanunu ve yargılamayı meşru kılmak için yeterli bulmamıştır. Bu nedenle AİHM, bu davada Birleşik Krallığın AİHS’in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

Ancak AİHM *Laskey, Jaggard, and Brown v Birleşik Krallık* davasında (AİHM Kararı-Başvuru No: 21627/93, 21826/93 ve 21974/93- 19 Şubat 1997- Strasbourg)

özel yaşamda gerçekleşen her türlü cinsel faaliyetin AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Davada başvuru Bay *Laskey*, Bay *Jaggard* ve Bay *Brown* İngiliz vatandaşı olup, sırayla 1943, 1947 ve 1935 doğumludurlar. Bay *Laskey* 14 Mayıs 1996'da ölmüştür. Davaya söz konusu olan olayda İngiliz polislerinin rutin aramaları sırasında, başvuruyla birlikte çok sayıda erkek eşcinselin grup halinde sado-mazoşist cinsel faaliyetlerde bulunduğu görüntüleri içeren video kayıtları ele geçirilmiştir. Başvuru "mağdurların" rızasının olduğu dikkate alınmayarak, müessir fiil suçundan yargılanıp, yasadışı genelev işletmek, müessir fiil ve vücut bütünlüğüne zarar veren eylemlere yardımcı olmak suçlarını içerecek şekilde çeşitli sürelerle hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bay *Laskey*, Bay *Jaggard* ve Bay *Brown* Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuşlar ve AİHS'in kanunsuz ceza olmaz ilkesini koruyan 7. maddesiyle, özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. 18 Ocak 1995'te Avrupa İnsan Hakları Komisyonu davayı AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesi kapsamında kabul edilebilir bulmuş; ancak hazırladığı raporda, 8. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir. AİHM önüne gelen davada, büyük oranda Komisyon'un görüşleriyle aynı görüşte olmuştur. AİHM'e göre hükümet başvuru mahkum edilmesinde 8. madde ile korunan hakka, hukuka uygun bir şekilde hareket etmiştir. Yapılan müdahalenin amacı sağlığın ve ahlakın korunmasıdır. AİHM çok sayıda kişi, işkence için ekipmanlarla düzenlenmiş odalar, yeni üye bulmak ve üyeler arasında dağıtılmak için video çekimlerinin yapılması gibi faaliyetlerin ciddiyeti nedeniyle, başvuru hakkında kovuşturma başlatılmasını AİHS'in 8/2. maddesi kapsamında "demokratik bir toplumda zorunluluk" olarak nitelendirmiştir. AİHM'e göre ulusal mahkeme tarafından ortaya konulan deliller ışığında, söz konusu davada sado-mazoşist faaliyetlerin içerdiği zararlar ya da yaralanmalar önemsiz ya da kısa süreli olarak nitelendirilemez. Bu nedenle mevcut dava, karşılıklı rıza ile yetişkinler arasında özel alanda gerçekleşen eşcinsel ilişkilerden ayrı bir şekilde ele alınmalıdır. Sonuçta AİHM, başvuru mahkum edilmelerini ulusal makamlarca mahkum edilmelerini sağlığı korumak amacıyla demokratik bir toplumda zorunluluk olarak değerlendirmiş ve AİHS'in 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

AİHM benzer nitelikteki bir kararı sadece eşcinsel ilişkiler için değil, aynı zamanda heteroseksüel ilişkiler için de verdiğini hemen belirtmek gerekir. Son olarak *K.A ve A.D v. Belçika* kararında (AİHM Kararı-Başvuru No: 42758/98 ve 45558/99 - 17 Şubat 2005- *Strasbourg*) başvuru *K.A* ve *A.D.* Belçika vatandaşı olup Belçika'da yaşamaktadırlar. Sırasıyla 1945 ve 1949 doğumlu olan başvuru mahkumlarından *K.A* bir yargıç ve *A.D.* bir doktordur. Her ikisi de *K.A.*'nin eşi ile sado-mazoşist ilişkiye girmişlerdir. 1990 – 1996 arasında sado-mazoşist bir kulübe devam etmişler ve haklarında soruşturma açılmıştır. Başvuru çeşitli mahkumiyetler almışlardır. AİHM önüne gelen davada başvuru mahkumları AİHS'in adil yargılanma hakkıyla ilgili 6. maddesinin, kanunsuz ceza olmaz ilkesiyle ilgili 7. maddesinin ve özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Ancak görülen davada AİHM, AİHS'in ihlal edilmediğine karar vermiştir.

3- TARİHSEL GELİŞMELER³⁷

1867 - Gey haklarını korumak için *Karl Heinrich Ulrich* kendisinin gey olduğunu açık bir şekilde söyleyen ilk kişi oldu.

1869 - *Károly Mária Kertbeny* tarafından homoseksüellik (Almanca'da 'homosexualität') terimi ilk kez bir yayında kullanıldı.

1897 - Berlin'de *Magnus Hirschfeld* homoseksüellere yönelik yasal ve sosyal hoşgörüsüzlüğü sona erdirmek amacıyla faaliyet gösteren dünyanın ilk örgütü *Bilimsel-İnsancıl Komite* (the Scientific-Humanitarian Committee)'yi kurdu.

1969 - The Stonewall Ayaklanması 27/28 Haziran gecelerinde New York kentinde başladı. Bu dünya çağında LGBT hareketi için referans noktası oldu. New York, Greenwich Village'de bir eşcinsel barı olan Stonewall, 28 Haziran 1969'da bir polis baskınına uğradı; fakat polisin ve barın patronlarının her zamanki beklentilerinin tersine, bu defa barı dolduran kalabalık baskıya boyun eğmedi ve mücadele etmeye karar verdi. 'Stonewall İsyanı' diye adlandırılan ve yaklaşık beş gün süren çatışmaların sonunda, gey ve lezbiyen hayatının çehresi köklü bir dönüşüm geçirecekti.

1973 - Amerikan Psikiyatri Derneği Yönetim Kurulu eşcinselliğin DSM (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması)'de sıralanan hastalıklar kategorisinden çıkartılmasına karar verdi. Karar Amerikan Psikiyatri Derneği'nin bir yıl sonra (1974) yapılan yıllık genel kurulunda üyelerin çoğunluğu (%58) tarafından onaylandı. Amerikan Psikiyatri Derneği 2006 yılında yapmış olduğu genel kurulunda söz konusu kararı tekrar ifade etti.

---

³⁷ Bu bölümün hazırlanırken *Adrian Coman* tarafından hazırlanan *Sexual Orientation and Human Rights* başlıklı *Sutdy Guide* merkeze alınmıştır. Daha fazla bilgi için bkz., *Sexual Orientation and Human Rights*, Copyright © Human Rights Education Associates (HREA), 2003. All rights reserved, <http://www.hrea.org/learn/guides/lgbt.html> web sitesinde mevcuttur. Ayrıca şu kaynaklardan yararlanılmıştır: *Homosexuality and Sexual Orientation Disturbance: Proposed Change in DSM-II*, 6th Printing, page 44 POSITION STATEMENT (RETIRED), APA Document Reference No. 730008, http://www.psychiatryonline.com/DSMPDF/DSM-II_Homosexuality_Revision.pdf web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.09.2008; Homosexual Activists Intimidate American Psychiatric Association into Removing Homosexuality from List of Disorders, Posted by foospro86 on October 1, 2007BY RYAN SORBA, <http://conservativecolloquium.wordpress.com/2007/10/01/homosexual-activists-intimidate-american-psychiatric-association-into-removing-homosexuality-from-list-of-disorders/> web sitesinde mevcuttur Son erişim 10.09.2008. Son erişim 10.09.2008. *Wikipedia, the free encyclopedia, Homosexuality removed from DSM (1973)*, http://en.wikipedia.org/wiki/American_Psychiatric_Association web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.09.2008. *What is IDAHO?*, The AIDS Council of SA (ACSA) <http://www.acsa.org.au/idaho.html> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.09.2008; *International Classification of Diseases (ICD)*, WHO, <http://www.who.int/classifications/icd/en/> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.09.2008. *Stonewall İsyanı*, Martin Duberman Çevirmen Ceren Günger, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008. *The International Day Against Homophobia*, <http://www.homophobiaday.org/default.aspx?scheme=3176> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.09.2008. *Cinssek Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 82-86.

1974 - İlk Uluslararası Gey Hakları Konferansı İskoçya'nın Edinburgh kentinde yapıldı.

1981 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Dudgeon v. United Kingdom kararını açıkladı. Bu karar cinsel yönelim konusunda uluslararası bir mahkeme tarafından verilen ilk karar oldu.

1989 - Danimarka eşcinsellerin birlikte yaşamasına yasal bir dayanak sağlayan dünyadaki ilk ülke oldu.

1990 - 17 Mayıs 1990 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) eşcinselliği zihinsel hastalıklar listesinden çıkardı. 1992'de bu karar ICD-10 (International Classification of Diseases- Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması) listesine resmen kaydedildi. 1994 tarihinden itibaren Dünya Sağlık Örgütü'ne üye tüm ülkeler yeni sınıflandırmayı kullanmaya başladı. Bu vesileyle 17 Mayıs tarihi LGBT bireyler tarafından **uluslararası homofobi karşıtı gün** olarak tahsis edilmiştir ve bu tarihte değişik etkinliklerle ele alınmaktadır.

Uluslararası Homofobi Karşıtlığı Günü cinsiyet kimliği veya cinsel yönelimlerle ilgili tüm fiziksel, ahlaki veya sembolik şiddetlere karşı eylem ve karşı durma günüdür. İnsanların eşitliği için mücadele eden tüm girişimlere ilham ve destek vererek, hepsiyle koordinasyon içinde olmayı amaçlamaktadır³⁸.

1999 - Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Amsterdam Anlaşması cinsel yönelimden açık bir şekilde bahseden ve bir hak olarak koruma altına alan ilk uluslararası anlaşma olmuştur.

2007 - Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkında uluslararası insan hakları hukukunun uygulanmasına dair ilkeler: **Yogyakarta İlkeleri** ilan edildi.

2008 - Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkında BM Deklerasyonu ilan edildi.

---

³⁸ Eşcinsellikle ilgili sıkça sorulan sorular, Kaos GL yayınları, Eylül 2008, s. 49.

4- NEFRET SUÇLARI

2006 yılı Nisan ayında, ağırlıklı olarak Eryaman 3. ve 4. etapta zorunlu seks işçiliği yapan veya o bölgede ikamet eden transeksüel kadınlar, 25-30 kişilik bir grup tarafından sopa sallama, döner bıçağı gibi kesici ve delici aletlerle yollarda darp edilmeye başlamıştır. Eryaman'da yaşayan tanıkların anlatımıyla “Ankara Emniyeti bünyesinde Gasp Şube'nin devriye gezen balyoz ekibinin, Eryaman'da çalışılmasına izin vermeyeceklerine yönelik açıklamasından sonra” şiddet yaygın ve baskın hale gelmiştir. Transeksüellerin yaşama haklarına yönelik bireylerden gelen tehdit ve ihlaller önlenmemiş ve uzun süre kovuşturulmamıştır. Bunun üzerine Nisan 2006 ortalarında transeksüel kadınlar, Eryaman'ı terk etmeye zorlanmışlar, eşyalarını bile almadan Ankara merkeze ve şehir dışına kaçmışlardır.

----

6 Ağustos 2006 tarihinde Bursa Gökkuşuğı Travestileri, Transeksüelleri, Geyleleri, Lezbiyenleri Koruma, Yardımlaşma ve Kültürel Etkinlikleri Geliştirme Derneği'nin düzenlemeyi planladığı, valilikçe izin verilmiş olan 1. Bursa Türkiye Eşcinseller Buluşması yürüyüşü Bursasporlu Esnafiler Derneği Başkanı Fevzinur Dünder'in tahrikiyle Bursaspor formaları giyen saldırganlarca engellenmiş ve yürüyüşe katılmak üzere şehir dışından da gelen kişilerle birlikte dernek üyeleri dernek binasında uzun süre mahsur kalmışlardır.

İstanbul, Şişli'de; aynı evde kalan 2 travesti, kimliği belirsiz kişi ya da kişilerce boğazlarından bıçaklandı. Travestilerden biri olay yerinde hayatını kaybederken, diğeri yaralı olarak hastaneye kaldırıldı. (Travestileri, evlerinde boğazladılar: 1 ölü, 05.10.2007, İHA, Erhan YILMAZ - <http://www.ihlas.net.tr/detay.asp?id=732878&type=yd>)

LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu – 2007, LGBTT Bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu³⁹

Cinsel yönelimi farklı olan bireylerin cezalandırılarak mağdur edilmesi oldukça uzun bir tarihe sahiptir. Yıllardır geylelere yönelik şiddet yaygın bir şekilde normal bir tepki olarak düşünülmüş ve bu şiddeti gerçekleştirenler nadiren tutuklanmış ya da haklarında dava açılmıştır⁴⁰. Antropologlar ve tarihçiler değişik zaman dilimlerinde ve coğrafyalarda belli kültürlerin toplumsal cinsiyet ve cinsiyetle ilgili kurallarını çığnedikleri

³⁹ LGBTT Bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu 2007'nin Ocak-Ekim ayları arasında medyaya yansıyan nefret cinayetlerini medya taraması sonucunda rapor haline getirmiş, 21.10.2007 tarihinde yayınlamıştır. Rapora <http://www.kaosgl.org/node/1429> adresinden ulaşılabilir.

⁴⁰ *Sexual Stigma: Putting Sexual Minority Health Issues in Context*, Gregory M. Herek, Regine Chopp, and Darryl Strohl Department of Psychology, University of California, Davis, To appear in I. Meyer&M. Northridge (Eds.), *The health of sexual minorities: Public health perspectives on lesbian, gay, bisexual, and transgender populations*: New York: Springer (2007) p. 20.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

için cezalandırılan bireyleri tespit etmektedir. Yaygın bir şekilde eşcinsellere karşı kurumsallaşmış şiddet göreceli olarak çağdaş bir fenomendir, bununla birlikte Avrupa’da ortaya çıkışı 13. ve 14. yüzyıllar sırasında modern devletin yükselişine denk gelir. Bu periyodun Haçlı Seferleri ve Engizisyon sorguları, hiç görülmediği kadar çok, homoseksüellere ve daha önce hoşgörüle yaklaşılana -Yahudiler’i, Müslümanlar’ı, farklı mezheplerden insanları, cadıları, cüzamlıları, tefecileri ve yoksulları kapsayan- sosyal gruplara karşı iftiraya ve baskıya sahne olmuştur⁴¹.

1936’da, SS Nazi Lideri *Heinrich Himmler*, eşcinsellik ve kürtaajla mücadele için Gestapo’nun merkez ofisini kurdu. Bunun sonucunda, eşcinsel oldukları için hemen hemen 100.000 erkek tutuklandı ve bu tutukluların yaklaşık 50.000’i cezalandırıldı. Bazıları hayatlarını hapisanede tüketti, bazıları hapisaneye bir alternatif olarak zorla hadım edildi ve binlercesi Nazi toplama kamplarına gönderildi⁴².

Pembe üçgenli erkekler*, gardiyanlar ve hapisanelerdeki diğer mahkûmlar tarafından sıklıkla ve özellikle şiddete maruz bırakıldılar. Bazı eşcinseller aynı zamanda tıbbi deneylerin ve onları birer heteroseksüele dönüştürmeye yönelik tasarlanan programların mağduru oldular. Tahminen yarıdan fazlası idam edildi ya da hastalık ve yetersiz beslenme nedeniyle öldü; fakat Nazi toplama kamplarından kurtulanlar için eziyetler ve aşağılamalar sona ermedi. Onlar Nazi zulmünün mağdurları olarak tanınmadılar ve tazminat talepleri reddedildi. Toplama kamplarından serbest bırakılan bazı eşcinseller, bırakıldıktan sonra da hapis cezası çekmeye zorlandı. Altmış yıl sonra, hiç kimse kamplardan sağ kurtulanların maruz kaldığı bu trajik ve utanç dolu muamele için özür dilemedi. Ne yazık ki, önyargı, ayrımcılık ve ikiyüzlülük duvarı henüz kaybolmadı ve Avrupa çoğunlukla eşcinsel düşmanlarına mağdurlarından daha fazla hoşgörülü⁴³.

Bununla birlikte 1980’lerden itibaren, gey topluluğu bu tür uygulamalara karşı meydan okumaya başlamış ve bu tür anti-gey saldırıları *nefret suçları* kapsamında ele alarak tartışmaya başlamıştır⁴⁴.

Nefret suçlarını engellemek için ilk girişim 1960’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşmiştir. ABD’de özellikle Yahudiler’e karşı gerçekleşen pek çok fiili saldırıyı engellemek için 1985’te nefret yasaları çıkarılmıştır. Bu yasalar sanığın sübjektif duygularının, düşüncelerinin işlediği suçu artırıcı unsurlar olarak kabul edilmesini ve ayrıca cezalandırılmasını öngörüyordu. 1990’lı yılların sonlarına doğru ise nefret yasalarının kapsamı genişletilerek ırk, renk, etnik köken, uyruk, din, cinsiyet, cinsel eğilim, yaş, fiziksel ve zihinsel engel gibi farklılıklar da yasa kapsamına

⁴¹*Violence Towards Homosexuals*, Karen Franklin and Gregory M. Herek, Understanding Prejudice and Discrimination, Ed. Scott Plogorus, Published by McGraw-Hill, 2003, USA, p.384.

⁴²*Nefret, iki yüzlülük ve insan hakları*, Terry Davis, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Çev: Hakan Ataman, yazının orijinali http://www.coe.int/t/dc/press/News/20070516_article_sg_en.asp web sitesinde mevcuttur, Türkçe çevirisi için bkz. www.rightsagenda.org.

* “Pembe Üçgen” Nazi toplama kamplarında eşcinseller için kullanılan semboldü. Nazi toplama kamplarındaki mağdurlar için farklı semboller kullanılmaktaydı (Hakan Ataman).

⁴³ A.g.e.

⁴⁴*Sexual Stigma: Putting Sexual Minority Health Issues in Context*, Gregory M. Herek, Regine Chopp, and Darryl Strohl Department of Psychology, University of California, Davis, To appear in I. Meyer&M. Northridge (Eds.), The health of sexual minorities: Public health perspectives on lesbian, gay, bisexual, and transgender populations: New York: Springer (2007) p. 20.

alınmıştır. Yasa, bu haliyle, toplumda baskı görmeye açık, savunmasız grupların, diğer grupların ve sınıfların önyargıya dayanan her türlü saldırılarına karşı güvence altına alınmasını amaçlamıştır. Örneğin bir Müslüman bireye karşı suç işlendiğinde, suçun nefret ve önyargı gibi nedenlerle işlenip işlenmediğine bakılmaktadır. Suç bu nedenlerle işlenmişse zaten var olan ceza artırılmaktadır. Çünkü nefret suçları her ne kadar bireylere karşı işleniyorsa da aslen hedef alınan o bireyin üyesi olduğu sosyal gruptur⁴⁵. Benzer şekilde Avrupa bölgesinde ve özellikle de İngiltere’de⁴⁶ nefret suçlarının engellenmesi amacıyla yasalar mevcuttur. Ancak her ülkenin nefret suçlarını önlemek için yasası ve bu yasaların kapsamı birbirinden farklıdır. Ekim 2006’dan beri bu alandaki gelişmeleri takip etmek ve nefret suçlarını önlemek için Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), bir web sitesi aracılığıyla (TANDIS⁴⁷) yaşanan gelişmeleri takip etmektedir. Bu amaçlara AGİT bir nefret suçu tanımı geliştirmiştir. Bu tanım yasalar, kaynaklar, yaklaşımlar ve ihtiyaçlardaki farklılıklar ve her bir devletin doğru olarak düşünerek onayladığını göz önünde bulundurarak ulusal farklılıkları dikkate almaktadır:

A) Nefret suçu, mağdur, mülk ya da suçun hedefi B fıkrasında tanımlandığı şekliyle bir grupta gerçek ya da edinilmiş bağlantısı, ilgisi, ilişkisi, destekçisi ya da üyesi olduğu için seçilerek, mülke ya da kişiye karşı işlenen herhangi bir suçu kapsamaktadır.
B) Grup üyelerinin genel özelliklileri gerçek ya da edinilmiş ırk, ulus ya da etnik orijin, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, fiziksel ya da zihinsel engellilik, cinsel kaynaklı ya da diğer benzer unsurlar dayandırılabilir⁴⁸.

Türkiye’de özel olarak “nefret suçlarını” önlemek amacıyla yapılmış herhangi bir düzenleme yoktur. Mahkemeler cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili davalarda oldukça muhafazakar kararlar vermiştir. Ancak son olarak 7-12 Nisan 2006 tarihleri arasında, Ankara Eryaman’da travesti ve transseksüellere yönelik saldırılara da

⁴⁵ *Wikipedia, the free encyclopedia, Hate Crimes*, http://en.wikipedia.org/wiki/Hate_crime web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 10.10.2008; *Vikipedi, özgür ansiklopedi, Nefret Suçu*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Nefret_su%C3%A7u web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 10.10.2008; *Madem Öyle!..*, Alev Alatl, 31 Mart 2005, Zaman Gazetesi, Yorum, <http://www.alevalatli.com/menu.asp?sayfa=detay&makale=126&v=NEFRET%20YASALARI&kat=26> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.10.2008.

⁴⁶ *Hate Crime: Delivering A Quality Service*, Good Practice and Tactical Guidance, March 2005, ACPO (Association of Chief Police Officers) Race and Diversity Working Group, the Police Standards Unit, United Kingdom, March 2005.

⁴⁷ *Tolerance and Non-Discrimination Information System (TANDIS)*.

⁴⁸ *Combating Hate Crimes in OSCE Region, An Overview Statistics, Legislation and National Initiatives*, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), AI. Ujazdowski, Poland. www.osce.org/odihr, OSCE/ODIHR 2005, p.12. *Hate Crimes in OSCE Region, Incidents and Responses, Annual Report for 2006*, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), AI. Ujazdowski, Poland. www.osce.org/odihr, OSCE/ODIHR, 18 September 2007, p. 9. <http://www.osce.org/item/26296.html?ch=931> web sitesinde mevcuttur. *Hate Crimes in OSCE Region, Incidents and Responses, Annual Report for 2007*, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), AI. Ujazdowski, Poland. www.osce.org/odihr, OSCE/ODIHR, 6 October 2008, p. 11. http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33851_en.pdf web sitesinde mevcuttur.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

katılan ve ardından Esat ve Kurtuluş semtlerinde de travesti ve transseksüellere saldıran dört kişinin yargılandığı davada olumlu bir gelişme yaşanmıştır. Davanın görüldüğü Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nin verdiği kararın “nefret suçu” kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Sanıklar çete suçundan çeşitli hapis cezalarına çarptırılmış ve cezaları ertelenmemiştir. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi davayla ilgili olarak 17 Ekim 2008’de tutuklu 4 kişi hakkında verdiği mahkumiyet kararında gerekçesini şu şekilde ifade etmiştir:

"Sanıklar kendilerinin ve çevrelerindeki insanların 'önyargularının tetiklediği' düşüncelerle çevrelerinde yaşamakta olan ve kendilerini transseksüel bireyler olarak tarif eden müdahillere karşı belli bir karar doğrultusunda yoğun ve sürekli saldırılarda bulunmuşlar, onları yaşadıkları hayat alanından ayırmaya zorlamışlardır."

Günümüzde halen, LGBTT topluluğunun üyelerine düşmanca yaklaşan ve sadece LGBTT topluluğunun üyelerini cinsel yönelimleri ya da toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle küçük gören insanlar vardır. Daha da ötesi, bazı insanlar dini ya da diğer inançları nedeniyle, LGBTT topluluğunun üyelerini cinsel yönelimleri ya da toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle ahlak dışı ya da daha aşağı olarak görmekte ve onlara farklı şekilde davranabilmektedir⁴⁹. Ancak nefret suçları pek çok ülkede kanunlar tarafından yasaklanmış ve bu suçların önlenmesi için cezai hükümler konulmuştur. Ayrıca uluslararası insan hakları sözleşmeleri nefret suçları kapsamında gerçekleştirilen eylemlere karşı açık bir koruma sağlamaktadır. Nefret suçları günümüzün bir gerçekliği; ancak kaçınılmaz ya da önlenemez bir gerçeklik değildir.

---

⁴⁹ *Guidance on Prosecuting Cases of Homophobic and Transphobic Crime*, © Crown Copyright, Crown Prosecution Service November 2007, p. 5.

5- RİSK ALTINDAKİ HAKLAR VE YOGYAKARTA İLKELERİ

a) Risk Altındaki Haklar*

Herkesin bir insan olarak uluslararası ve ulusal düzeyde tanınmış hakları vardır:

— *Durdurma ve kimlik sorma*

Güvenlik güçlerinden (polis, jandarma, özel güvenlik) birisi seni durdurup kimliğini sorarsa kimliğini göstermek zorunda mısın?

Güvenlik güçlerinden (polis, jandarma, özel güvenlik) birisi seni nedenini bildirmeden ve kendi kimliğini göstermeden durduramaz ve seni kimliğini göstermeye zorlayamaz. Seni kimlik göstermeye zorlarsa ve bekletirlerse mutlaka bu bekletmeye ilişkin yazılı belge iste.

— *Alıkonma veya gözaltı*

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) tarafından karakolda veya başka bir yerde alıkonulursan ne yapmalısın?

Eğer güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) seni karakolda alıkoyarsa mutlaka kayıt altına alınması iste.

Dışarıya telefon edebilirsin.

Avukat iste.

Avukatın gelmeden ifade verme.

Senden ifade istendiğinde konuşmak zorunda değilsin.

Hiçbir belgeyi imzalamak zorunda değilsin, eğer imzalarsan mutlaka imzaladığın belgenin bir örneğini iste.

Doktor kontrolünde doktorla mutlaka yalnız kalmayı iste.

Eğer rahatsızlanırsan mutlaka doktor iste.

Eğer hakların ihlal edilirse savcılığa şikâyetinde bulunabilirsin. Şikâyetin dikkate alınmazsa ve soruşturma açılmazsa avukatın vasıtasıyla itiraz et.

---

* Bu bölüm 28 Ekim 2008 tarihinde Lambdaistanbul, Pempe Hayat ve Kaos GL derneklerinin katılımıyla Lambdaistanbul Derneği'nde hazırlanmıştır.

— *İşkence, kötü-muamele, insanlık dışı, aşağılayıcı ve diğer zalimane ceza veya davranış*

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) sana sokakta, evinde, parkta, barda, lokantada vb. yerlerde hakaret ederse, küfür ederse, seninle dalga geçerse, seni tehdit ederse, sana özel yaşamınla ilgili sorular sorarsa, seni işşa ederse haklarını ihlal ediyordur.

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) sana sokakta, evinde, parkta, barda, lokantada vb. yerlerde dayak atarsa, tükürürse, coplarsa, tekmelerse, tartaklarsa, sözlü ya da fiziksel cinsel tacizde bulunursa, kıyafetini veya aksesuarını zorla çıkartmak isterse, saçını çekerse haklarını ihlal ediyordur. Bu durumda ne yapabilirsin?

Güvenlik güçlerinin (polis, jandarma, özel güvenlik) sana yukarıdaki eylemleri yapmaya hakkı yoktur. Eğer yaparsa bu suçtur. Mutlaka şikâyet et.

Şikâyet etmek için insan hakları örgütlerine veya barolara başvurabilirsin.

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) sana karakolda işkence, kötü muamele, aşağılayıcı, insanlık dışı muamele veya ceza uygularsa veya sana yukarıdaki fiziksel ve sözlü şiddetten herhangi bir tanesini uygularsa bunun suç olduğunu unutma.

Mutlaka şikâyet et.

Savcının önüne çıkarsan şikâyet et. Eğer zorla ifaden alınıp sana imzalatıldıysa savcının önünde bu ifadeyi reddet.

İnsan hakları örgütleriyle ve barolarla bağlantıya geç.

Mutlaka doktor raporu al. Doktor raporunu alırken hem psikolojik hem de fiziksel rapor alırsan polislerin cezalandırılmalarını sağlayabilirsin. Tazminat isteyebilirsin.

Herhangi bir şekilde sözlü, cinsel veya fiziksel şiddete uğrarsan Adli Tıp Kurumu'na başvurup doktor raporu alabilirsin. Adli Tıp Kurumu yoksa en yakın devlet veya özel hastaneye başvurabilirsin. Eğer bir doktor sana rapor vermezse veya hastane seninle ilgilenmezse Türk Tabipler Birliği'ne şikâyet edebilirsin.

— *Özel hayatın dokunulmazlığı*

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) evini, işyerini veya arabanı her zaman arayabilir mi?

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

Güvenlik güçleri (polis, jandarma, özel güvenlik) evini, işyerini veya arabasını her zaman arayamaz. Eğer aramak isterse mutlaka mahkeme kararını veya savcılık belgesini iste.

Evin, işyerin veya aracın zorla aranır ve bu nedenle zarara uğrarsan mutlaka şikâyet et.

— *Ayrımcılık*

Kimse sana etnik kimliğin, ırkın, cinsiyetin, cinsiyet kimliğin, cinsel yönelimin, memleketin, yaptığın iş, politik görüşün, dini inancın, konuştuğun dil, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir nedenle ayrımcılık yapamaz veya haklarını kullanmanı engelleyemez. Eğer yaparsa bu suçtur.

Dava açabilirsin.

Eğer iş yerinden etnik kimliğin, ırkın, cinsiyetin, cinsiyet kimliğin, cinsel yönelimin, memleketin, yaptığın iş, politik görüşün, dini inancın, konuştuğun dil, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir nedenle atılırsan, kıdemini engellenirse veya sürgün edilirse şikâyet edebilirsin.

Eğer iş başvurusu sırasında etnik kimliğin, ırkın, cinsiyetin, cinsiyet kimliğin, cinsel yönelimin, memleketin, yaptığın iş, politik görüşün, dini inancın, konuştuğun dil, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir nedenle işe alınmazsan şikâyet edebilirsin.

Medyada etnik kimliğin, ırkın, cinsiyetin, cinsiyet kimliğin, cinsel yönelimin, memleketin, yaptığın iş, politik görüşün, dini inancın, konuştuğun dil, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir nedenle hakarete uğrarsan, hedef gösterilirse, sana bunu yapan medyadan özür dilemesini ve düzeltme yapmasını isteyebilirsin, yapmazlarsa şikâyet edebilirsin.

— *Askerlik hizmeti*

Askere gitmeyebilirsin. Bu nedenle senden doktor raporu istenirse doktorun taleplerini yazılı olarak iste. Senden fotoğraf, diğer aile bireylerinden birisi ya da istemediğin bir tıbbi kontrol istenirse bunu reddedebilirsin.

— *Nefret suçu*

İlişkiye girdiğin kişi, arkadaşın, ortağın, eşin, partnerin veya herhangi bir diğer kişi tarafından sana tehdit, şiddet uygulanıyorsa.

Savcılığa suç duyurusunda bulunabilirsiniz.

Savcı ve hâkim dışında kimse kimliğini bilmek zorunda değildir. Bu yüzden savcı ve hâkimden isminin gizli tutulmasını isteyebilirsiniz. Tutulmazsa tazminat davası açabilirsiniz.

b) Yogyakarta İlkeleri

Yogyakarta Prensipleri “cinsel yönelim” ve “toplumsal cinsiyet kimliği” ile ilgili olarak uluslararası insan hakları hukukunun kullanılmasına dair bir dizi ilkeyi sıralamaktadır. Endonezya’nın Yogyakarta kentindeki Gadjah Mada Üniversitesi’nde 6-9 Kasım 2006 tarihlerinde bir araya gelen ve aralarında Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddete Dair Özel Raportörü Yakın Ertürk’ün de bulunduğu BM özel raportörlerinin, akademisyenlerin ve insan hakları savunucularının bulunduğu 29 insan hakları uzmanı tarafından kaleme alınan Prensipler, yaşam hakkından eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkına; hareket özgürlüğünden çalışma hakkına; işkence ve kötü muameleye uğramama hakkından adil yargılanma hakkına kadar toplam 29 ilkeyi detaylarıyla bir araya getiriyor. Yogyakarta Prensipleri “cinsel yönelim” ve “toplumsal cinsiyet kimliği” kavramlarına açıklık getirdiği gibi, 29 maddelik bir dizi tavsiyeyi de içeriyor. Bu tavsiyeler BM mekanizmalarının Yogyakarta Prensipleri’ni tanımalarını ve yaygınlaştırması için çaba harcamasını da kapsıyor. Tavsiyeler ayrıca insan hakları alanında çalışan veya görev tanımlarında insan haklarını konu edinen STK’lara da benzer bir çağrıda bulunduğu gibi gündelik medyayı da göreve çağırıyor⁵⁰. Son olarak uluslararası alanda LGBTT haklarını savunan ILGA temsilcisi *Beto de Jesus* BM İnsan Hakları Konseyi’ne yönelik yaptığı konuşmada, Konsey’i Yogyakarta Prensipleri’ni kullanması yönünde cesaretlendirmiştir. Peki Yogyakarta Prensipleri nedir?

İlke 1: Evrensel Olarak Tanınmış İnsan Haklarından Yararlanma Hakkı

Tüm insanlar onur ve haklar bakımından eşit ve özgür doğarlar. Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği farklı olan tüm insanlar bütün insan haklarından tam bir şekilde yararlanma hakkına sahiptir.

İlke 2: Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı

Herkes cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın tüm insan haklarından eşit şekilde yararlanma hakkına sahiptir. Herkes başka bir insan hakkının kullanılıp kullanılmamasını da etkileyecek herhangi bir ayrımcılık olmaksızın kanun önünde eşittir ve kanunlar tarafından eşit şekilde korunur. Kanunlar her türlü ayrımcılığı yasaklamalıdır ve herkesin ayrımcılığa karşı etkili ve eşit şekilde korunmasını garanti altına almalıdır.

---

⁵⁰ *Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, ©2007 Yogyakarta Principles, BACKGROUND: *About the Yogyakarta Principles*, <http://yogyakartaprinciples.org/> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.05.2007. Bu çalışmada Yogyakarta İlkeleri’nin madde başlıklarına ve giriş kısımlarına yer verilmiştir.

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelindeki ayrımcılık kanun önünde eşitliği ya da kanunların eşit korumasından ya da tüm insan hakları ve temel özgürlüklerden eşit şekilde yararlanılmasından ya da kullanılmasından ya da tanınmasını hükümsüz kılacak ya da zayıflatacak etki ya da amaçla cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayırt etme, mahrum bırakma, kısıtlama ya da taraflı davranmayı içerir.

İlke 3: Kanun Önünde Tanınma Hakkı

Herkesin, her nerede olursa olsun, kanun önünde kişi olarak tanınma hakkı vardır. Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği farklı olan kişiler her türlü biçimde hukuki işlemlerde bulunabilir. Herkes cinsel yönelimini ve toplumsal cinsiyet kimliğini kendi kendine belirlemesi kendi kişiliğinin dâhili bir parçası ve özgür iradesinin, onurunun ve özgürlüğünün en temel biçimidir. Hiç kimse kendi toplumsal cinsiyet kimliğinin yasal olarak tanınması için bir zorunluluk olarak, cinsiyet değiştirme operasyonu, kısırlaştırma ya da hormonal tedavi dâhil olmak üzere tıbbi işlemlere tabi tutulamaz. Evlilik ebeveynlik gibi hiçbir statü, bir kişinin toplumsal cinsiyet kimliğinin yasal olarak tanınmasını önlemeye yönelik kullanılamaz. Hiç kimse kendi cinsel yönelimini ve toplumsal cinsiyet kimliğini gizlemesi, sindirmesi ya da inkâr etmesi yönünde baskıya maruz bırakılamaz.

İlke 4: Yaşam Hakkı

Herkes yaşam hakkına sahiptir. Hiç kimse cinsel yönelimini ve toplumsal cinsiyet kimliğine atıfta bulunmayı da içerecek şekilde keyfi olarak yaşam hakkından yoksun bırakılamaz. Reşit olanlar ya da cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği farklı olan kişiler arasındaki karşılıklı rıza ile gerçekleşen cinsel faaliyetlere dayanılarak hiç kimseye idam cezası verilemez.

İlke 5: Kişi Güvenliği Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkes kişi güvenliği ve devlet görevlileri ya da herhangi bir birey ya da grup tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine bakılmaksızın şiddete, vücudunun zarar görmesine karşı devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

İlke 6: Özel Yaşam Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkes, kendi aile hayatı, evi ya da haberleşmesi kadar kendi onur ve itibarına karşı hukuk dışı saldırılardan korunmayı da içerecek şekilde, keyfi ya da hukuk dışı müdahaleler olmaksızın özel yaşam hakkına sahiptir. Özel yaşam hakkı, genel olarak birinin hem kendi vücuduyla hem de bir başkasıyla cinsel ve diğer ilişkilerle ilgili seçimlerde bulunması ve karar vermesi kadar cinsel yönelimini ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili bilgileri açıklaması ya da açıklamamasına yönelik seçimde bulunmasını da içerir.

İlke 7: Özgürlük Hakkı: Özgürlüğünden Keyfi Olarak Yoksun Bırakılmamak

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ya da gözaltına alınamaz. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak gerçekleşen tutuklama ya da gözaltılar bir mahkeme emrine ya da diğer usullere göre uygun olup olmadığına bakılmaksızın keyfidir. Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkese, eşitlik ilkesi temelinde, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa zamanda bildirilir, herhangi bir suçlama olsa da olmasa da hemen bir yargıç veya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır.

İlke 8: Adil Yargılanma Hakkı

Herkes cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde önyargı ya da ayrımcılık olmaksızın, hukuki bir davada ve kendisine karşı yapılan herhangi bir suçlamada kendi haklarının ve sorumluluklarının belirlendiği, hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık bir şekilde yargılanma hakkına sahiptir.

İlke 9: Gözaltındayken İnsanca Muamele Hakkı

Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği insanlık onurunun dâhili bir parçasıdır.

İlke 10: İşkence, Kötü Muamele, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı ve Diğer Zalimane Ceza veya Davranışa Uğramama Hakkı

Herkes cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili nedenler dâhil olmak üzere, işkence, kötü-muamele, insanlık dışı, aşağılayıcı ve diğer zalimane ceza veya davranışa uğramama hakkına sahiptir.

İlke 11: İnsan Ticareti ve Satışı ve Sömürüsünün Tüm Biçimlerinden Korunma Hakkı

Herkes sömürünün tüm biçimlerinden ve insan ticareti ve satışından korunma hakkına sahiptir. Herkesin insan ticareti, satışı ve gerçek ya da fark edilen cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği zemininde cinsel sömürüyü de içeren; ancak bununla sınırlı olmayan bütün sömürü biçimlerinden korunma hakkı vardır. İnsan ticaretinin önlenmesine yönelik tasarlanan önlemler, gerçek ya da fark edilen cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği ya da diğer kimliklerin ifadesi üzerinde temellenen ayrımcılığın ve eşitsizliğin farklı biçimlerini de içeren, hassasiyeti arttıran faktörlere işaret etmelidir. Böylesi önlemler, insan ticareti riski altında bulunanların insan haklarıyla tutarsız olmamalıdır.

İlke 12: Çalışma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, işsizliğe karşı korunmaya, adil ve elverişli çalışma koşullarına, uygun ve üretici bir işte çalışmaya hakkı vardır.

İlke 13: Sosyal Güvenlik ve Diğer Sosyal Koruma Önlemlerinden Yararlanma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, sosyal güvenlik ve diğer sosyal koruma önlemlerinden yararlanma hakkı vardır.

İlke 14: Yeterli Bir Yaşam Standardı Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, yeterli beslenme, güvenli su içme, yeterli sağlık ve giyinme ve yaşama koşullarının sürekli olarak geliştirilmesini de içerecek şekilde yeterli bir yaşam standardına hakkı vardır.

İlke 15: Yeterli Barınma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, zorla tahliye ettirmelerden korunmak dâhil olmak üzere, yeterli barınma hakkı vardır.

İlke 16: Eğitim Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği göz önüne alınmaksızın ve bu nedenle kaynaklanan herhangi bir ayrımcılık olmaksızın eğitim hakkı vardır.

İlke 17: Yüksek Standartlarda Ulaşılabilir Sağlık Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın yüksek standartlarda erişilebilir fiziksel ve zihinsel sağlık hakkı vardır. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı bu hakkın en temel yönüdür.

İlke 18: Tıbbi Suiistimallerden Korunma Hakkı

Hiç kimse cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak tıbbi ya da psikolojik muayenenin, işlemin, testin herhangi bir biçimine zorla tabii tutulamaz ya da bir tıp merkezinde zorla hapsedilmez. Karşıt herhangi bir sınıflandırmaya rağmen, kişinin cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliği, kendi içinde ve kendine ait medikal durumlar değildir ve bunlar tedavi edilemez, iyileştirilemez ya da bastırılamaz.

İlke 19: Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak sınırlara bakılmaksızın ve herhangi bir medya yoluyla insan hakları, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili olanlar dâhil olmak üzere, bilgiyi ve tüm düşünceleri araştırmak, elde etmek ve vermek kadar kimliğini ya da kişiliğini konuşma, davranış, giyim, bedensel özellikler, isim seçimi ya da diğer yöntemler yoluyla ifade etmeyi de içerir.

İlke 20: Barışçıl Bir Şekilde Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin, barışçıl bir şekilde gösteriler yapmak dâhil olmak üzere, barışçıl bir şekilde toplanma ve

örgütlenme özgürlüğüne hakkı vardır. İnsanlar cinsel yönelime veya toplumsal cinsiyet kimliğine dayanan dernekleri ve farklı cinsel yönelime ya da toplumsal cinsiyet kimliğine sahip kişilere ya da kişilerle ilgili bilgi veren, onların arasındaki iletişimi kolaylaştıran ya da haklarını savunan dernekleri, ayrımcılık olmaksızın, kurabilirler ve tanıyabilirler.

İlke 21: Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Devlet, bu haklara toplumsal cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yapan ya da hukukun eşit korumasını reddeden kanunlar, politikalar ya da uygulamaları meşrulaştırmak için başvurulmasına izin vermemelidir.

İlke 22: Hareket Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin bir devletin içinde hukuka uygun bir şekilde hareket ve ikame etme hakkı vardır. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği bir kişinin kendi devleti dâhil olmak üzere bir devlete girişi, çıkışı ya da geri gönderilmesini sınırlamaya ya da engellemeye yönelik asla kullanılamaz.

İlke 23: Sığınma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili zulümler dâhil olmak üzere zulüm altında bir başka ülkeye sığınma hakkı vardır. Bir devlet bir kişiyi cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayanarak, işkence, zulüm ya da diğer herhangi bir zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezalandırmaya maruz kalma tehlikesinin bulunduğu dair sağlam bir nedenin olduğu herhangi bir devlete geri gönderemez, sınır dışı edemez ya da iade edemez.

İlke 24: Aile Kurma Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin aile kurma hakkı vardır. Aileler farklı biçimlerde kurulabilir. Hiçbir aile cinsel yönelimine ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayanılarak ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

İlke 25: Kamusal Yaşama Katılma Hakkı

Her yurttaşın cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayanan bir ayrımcılık olmaksızın, kendi refahını ilgilendiren politikaların belirlenmesine doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla katılma hakkı dâhil olmak üzere, kamusal konularla ilgili süreçlere katılmaya ve askeri ve polis hizmetleri de dâhil olmak üzere, kamu hizmetlerinden ve istihdamından eşit olarak yararlanmaya hakkı vardır.

İlke 26: Kültürel Yaşama Katılma Hakkı

Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin kültürel yaşama özgürce katılmaya ve cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği farklılıklarını kültürel katılım yoluyla ifade etmeye hakkı vardır.

İlke 27: İnsan Haklarını Yaygınlaştırma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen herhangi bir ayrımcılık olmaksızın bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde insan haklarını yaygınlaştırmaya ve korumaya hakkı vardır. Bu hak yeni insan hakları kurallarının tartışılması ve geliştirilmesi ve kabul edilmiş olanların savunulması kadar cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği farklı olan kişilerin haklarının korunmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen faaliyetleri de içerir.

İlke 28: Etkili Bir Giderim ve Tazminat Hakkı

İnsan hakları ihlalinin mağduru olan herkes, cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen ihlaller dâhil olmak üzere, etkili, yeterli ve uygun giderim elde etme hakkına sahiptir. Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği farklı olan kişilerin yeterli bir şekilde gelişmelerini temin etmek ya da koşullarını iyileştirmek amacıyla alınacak önlemler etkili giderim ve tazminat elde etme hakkının dâhili bir parçasıdır.

İlke 29: Sorumluluk

Cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili insan hakları ihlallerinden sorumlu olanlar için cezasızlık olmamalıdır. Bu ilkelerde öngörülen haklar dâhil olmak üzere insan haklarını ihlal eden herkes, devlet görevlileri tarafından gerçekleştirilsin ya da gerçekleştirilmesin ihlal nedeniyle doğrudan ya da dolaylı bir şekilde sorumluluk sahibidir, ihlalin ciddiyetiyle orantılı bir biçimde kendi eylemlerinden sorumlu tutulur.

6- İÇ HUKUKTA İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE ULUSAL KORUMA MEKANİZMALARI

Türkiye’de cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili, kategorik bir hak olarak belirlenmiş yegâne hukuki düzenleme 22.11.2001 tarihli ve 4721 No’lu Türk Medeni Kanunu’nun 40. maddesidir⁵¹. Bu madde sadece cinsiyet değişikliğiyle ilgilidir:

Madde 40 - Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, izin verilebilmesi için, istem sahibinin onsekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır.

Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir.

Görüleceği gibi 4721 No’lu Türk Medeni Kanunu’nun 40. maddesi cinsiyet değiştirmeyi bir hak olarak tanımakta; ancak belirli koşullara ve izne tabi tutmaktadır.

Türk Medeni Kanunu dışındaki diğer bir düzenleme ise askerliğe ilişkindir⁵². Ancak bu düzenleme bir hak kategorisi olarak düzenlenmediği gibi sadece erkek eşcinsellerle ilgilidir. Hepsinden önemlisi mevcut düzenleme cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğini “*psikoseksüel bozukluklar*” kategorisinde ele almakta ve bu durum kendi başına bir ihlal oluşturmaktadır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği Ek (Hastalık ve Arızalar Listesi) Madde 17 - (*Ek: 7/1/2002-2002/3627 K.; Değişik madde: 06/12/2004 - 2004/8202 S.Yön/36. Mad.*) / B.3 Psikoseksüel bozukluklara, D.4 İleri derecede psikoseksüel bozukluklara tahsis edilmiştir. Aynı Yönetmeliğin 6/2. maddesi “*Askerliğe elverişli olmayanlar: Hastalık ve arızaları, Hastalık ve Arızalar Listesi'nin B ve D dilimlerine girenlerdir.*” demektedir. Yönetmelik'te psikoseksüel bozukluklar B ve D diliminde yer almakta ve adı konmasa bile gey, lezbiyen, biseksüel ve transgender bireyler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Nitekim Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, aynı zamanda bir LGBTT aktivisti olan

⁵¹ Bu konudaki ilk hukuki düzenleme, 17 Şubat 1926 tarih ve 743 No’lu Türk Medeni Kanunu’nun 29. maddesine, 1988 yılında 3444 No’lu Kanun ile yapılan ekleme olmuştur.

⁵² *Biliyor(mu)sun(?) Her Kadın Heteroseksüel Değildir*, Lezbiyen ve Biseksüel Kadınlar, Kaos GL Yayınları, Eylül 2007, s. 121; *Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 112.

vicdani retçi Mehmet Tarhan hakkındaki gerekçeli kararında, Mehmet Tarhan'ın eşcinsel olduğunu beyan etmesiyle bağlantılı olarak Yönetmeliğin ekinden hareketle “Psikoseksüel bozukluk” ve “ileri derecede psikoseksüel bozukluk” terimlerini parantez içinde (*homoseksüalite, transseksüalite, transvestizim*) terimleriyle birlikte kullanmıştır (Esas No:2006/84, Karar No:2006/62 – 09.03.2006).

Türk Silâhlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği Ek (Hastalık Ve Arızalar Listesi) Madde 17 - (*Ek: 7/1/2002-2002/3627 K.; Değişik madde: 06/12/2004 - 2004/8202 S.Yön/36. Mad.*) / B.3 Psikoseksüel bozukluklara getirdiği açıklamada “*Bu fıkraya gireceklerin; seksüel davranış bozukluklarının askerlik ortamında bilinerek sakıncalara yol açması, bu durumun kıt'a anketi veya resmî belgelerle saptanması gereklidir.*” demekte ve benzer bir şekilde D.4 ileri derecede psikoseksüel bozukluklara ilişkin getirdiği açıklamada da “*Bu fıkraya gireceklerin seksüel davranış bozukluklarının tüm yaşamlarında ileri derecede belirgin olması, askerlik ortamında sakıncalı bir durum yarattığının ya da yaratacağının gözlem veya belgelerle saptanması gerekir.*” demektedir.

Her ne kadar Askeri Yargıtay 3. Dairesi'nin konuyla ilgili olarak 2005 yılında verdiği bir kararda “... birlikte içerisindeki davranışları görülmeden, eşcinsel olması nedeniyle kıtla disiplininin nasıl zarar gördüğü ortaya konulmadan askerliğe elverişsizliğinin tespit edilmesi imkanı yoktur.(...) eşcinsellik yönünden askerliğe elverişli olup olmadığının araştırılması, AIHM'e göre cinsel yönelim ayrımcılığı anlamına gelmektedir.” (2005/1178-1174 E.K.) dese de Türk Silâhlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği Ek (Hastalık Ve Arızalar Listesi) Amerikan Psikiyatri Derneği'nin ve Dünya Sağlık Örgütü'nün standartlarına uygun davranmamaktadır. Hem TSK'nın konuya ilişkin tutumu hem de “*psikoseksüel bozukluk*” ve “*ileri derecede psikoseksüel bozukluk*” tanısı konarken uygulanan yöntemler insan haklarına aykırı bir tutum sergilemektedir. Rapor alma sürecinde inanılmaz uzun anket formları, kadın kılığında ve cinsel ilişki anında çekilmiş fotoğraf talepleri, anal muayene gibi LGBTT bireyleri mağdur edecek uygulamalar söz konusudur.

Ayrıca 5271 No'lu 4.12.2004 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75. (1). maddesi tıbbi muayene için Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme kararını gerektirmektedir. Aynı Kanun'un 82. maddesine dayanılarak hazırlanan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin ilgilinin rızasına hakkındaki 18. maddesi *şüpheli, sanık ve diğer kişilerin* rızasını gerektirmekte, rıza olmaması durumunda ise Cumhuriyet savcısının istemini, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararını gerektirmektedir.

Yukarıda bahsi geçen iki yasal düzenleme haricinde Türk hukuk mevzuatında cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği yasak veya suç kapsamında

düzenlenmemiş, herhangi bir yaptırıma tabi tutulmamıştır. Yasa koyucu sınırlı bazı düzenlemeler dışında konuya ilişkin düzenlemeleri yapmamak ve boşluk bırakmak yolunu seçmiştir. Bu durum mahkemelere geniş bir takdir yetkisi bırakmaktadır. Mahkemelerin de bu konuda verdiği kararlar sınırlı sayıdadır. Bunların bir kısmı olumsuz bir kısmı olumludur⁵³. Bu ilk olarak sanatçı Bülent Ersoy'un 1981 yılında Londra'da cinsiyet değişikliği ameliyatı geçirmesi ve bu değişikliğin nüfus kaydına uygulanmasını talep etmesiyle gündeme gelmiştir. Bülent Ersoy'un talebi ilk iki davada kabul edilmemiş; ancak Türk Medeni Kanunu'nda 1988'de yapılan değişiklikten sonra, açılan üçüncü davada kabul edilmiştir⁵⁴.

Türkiye'de mahkemelerin belli bir kıstas ve çizgi ortaya koymadığını söyleyebiliriz. Genel olarak bu alanda geniş bir yasal boşluk vardır. T.C. Anayasası'nın 10. maddesi, İş Kanunu'nun 5. maddesi ile Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi genel olarak vatandaşların eşitliğini sağlamak ve ayrımcılığa uğramalarını engellemekle birlikte, söz konusu maddelerde cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır⁵⁵.

Bununla birlikte Tüm bunlara ek olarak T.C. Anayasası'nın temel hak ve ödevlerle ilgili İkinci Bölümü'nde hak ve özgürlüklerin sıralaması yapılırken, söz konusu hak ve özgürlüklerin öznesi "**herkes**" ve "**kimse**" olarak belirlenmiştir.

Ancak uygulamada LGBTT bireylere yönelik ayrımcılıktan kaynaklanan oldukça ciddi hak ihlalleri söz konusudur. Türkiye'deki LGBTT örgütlerinin hazırladığı raporlarda özellikle işkence ve kötü muamele vakalarının sıklığı ve yakalama ve gözaltı sırasında yaşanan hak ihlalleri ve nefret cinayetleri hemen göze çarpmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak 26.09.2004'te kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 3. maddesi şu şekildedir:

Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi

Madde 3 – (...)

(2) Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.

⁵³ *Biliyor(mu)sun(?) Her Kadın Heteroseksüel Değildir*, Lezbiyen ve Biseksüel Kadınlar, Kaos GL Yayınları, Eylül 2007, s. 121; *Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 81.

⁵⁴ *Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 95-99.

⁵⁵ *Biliyor(mu)sun(?) Her Kadın Heteroseksüel Değildir*, Lezbiyen ve Biseksüel Kadınlar, Kaos GL Yayınları, Eylül 2007, s. 121-122; *Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları*, Nergiz Karadağ, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2008, s. 81-122.

— *Kasten Adam Öldürme*

İstanbul'da işlenen 4 ayrı cinayetin faili olduğu iddia edilen Osman Bora Çuhacı'nın, travesti Murat Taç'ı öldürdüğü gerekçesiyle yargılandığı dava karara bağlandı. Sanık Çuhacı'yı "Kasten adam öldürmek" suçundan müebbet hapis cezasına çarptıran mahkeme, sanığın cinayeti altında işlediği gerekçesiyle cezasını 18 yıla indirdi. Mahkeme heyeti, pazarlık sırasında travesti Murat Taç'ın "Bu parayı al, ananla yat" şeklindeki sözlerini cinayet için tahrik olarak değerlendirdi. Mahkemede, "Olay tarihinde maktulle 10 saniyelik bir görüşmem dışında herhangi bir uzaktan yakından ilgim yoktur" diye ifade veren sanık Osman Bora Çuhacı'ya, "Ruhsatsız silah bulundurmak" suçundan da 1 yıl hapis cezası verildi. Sanığın diğer 3 cinayete ilgili yargılanmasına devam ediliyor.

Seri katile tahrik indirimi, 24/02/2007, Bugün -
<http://www.bugun.com.tr/haberler/240207/p37589.asp>

Bursa'da bir travesti, kendisiyle 20 YTL'ye beraber olmak istediği öne sürülen şahsın teklifini reddedince bıçaklanarak öldürüldü. Bir travestiyi öldürüp, arkadaşını hafif yaralayan zanlı, çok geçmeden yakalanırken, kendisine biber gazıyla saldırıldığını öne sürdü. Öldürülen 22 yaşındaki Ece takma isimli Abdullah Uçele, 3 gün önce arkadaşlarıyla İş-Kur'a müracat edip, "Artık bu hayattımdan bıktım, yeniden doğmak istiyorum. Fuhuş yapmak istemiyorum" demişti. Ölüm haberi üzerine ailesi ve arkadaşları hastanede sinir krizi geçirdiler. Alınan bilgiye göre, dün gece 02.00 sralarında iki travesti İstanbul yoluna çıktılar.

Travestilerden başörtülü eylem, 21/08/2007, Bursa, Habertürk -
<http://www.haberturk.com/haber.asp?id=33069&cat=200&dt=2007/08/21>

LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu – 2007, LGBTT Bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu⁵⁶

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81 ve 82. maddeleri kasten adam öldürme suçlarının müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağını belirtmektedir:

Kasten öldürme

Madde 81 - (1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Nitelikli hâller

Madde 82 - (1) Kasten öldürme suçunun;

a) Tasarlayarak,

b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,

c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silâh kullanmak suretiyle,

d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı,

e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

⁵⁶ LGBTT Bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu 2007'nin Ocak-Ekim ayları arasında medyaya yansyan nefret cinayetlerini medya taraması sonucunda rapor haline getirmiş, bu raporu 21.10.2007 tarihinde yayınlamıştır. Rapora <http://www.kaosgl.org/node/1429> adresinden ulaşılabilir.

- f) Gebe olduğu bilinen kadına karşı,
g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla,
i) Kan gütmeye saikiyle,
j) Töre saikiyle,
İşlenmesi hâlinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

— İşkence ve Kötü Muamele

Kulübe gitmek için gece saat 11:00'de Abide-i Hürriyet Caddesi Şişli otobüs durağında beklemekteydim. Yanımda plakası 34 ZL 4768 olan beyaz bir minibüs durdu. Şişli araştırmadan olduklarını söylediler. Bana kimlik bile sormadan üç sivil memur araçtan inip bana bir anda tekme tokat saçımdaya sürükleyerek giriştiler. Sonra döverek minibüsün içine aldılar. Aracın içinde bana hakaret ederek “ibne, orospu çocuğu, götveren” sözleriyle, ellerindeki tahta sopayı göstererek “senin götüne sokarız” diyerek bana defalarca hem vurup hem de zor kullandılar. Ben “yapmayın, ben eşcinselim” dedim ve de gece kulübünde çalıştığımı söyledim. Beni döve döve Kağıthane Deresi'nde ıssız, izbe, تنها bir yerde arabadan attılar. Bir müddet kendime geledim. Darmadağın olmuştum. Yediğim dayaktan kendime geledim. Saatlerce yürüyerek, yolda otostop yaparak beni Şişli'ye bırakmalarını istedim. Direkt Şişli Etfal Hastanesi'ne gittim. Hastaneye gittiğimde gece 12:00–01:00 gibiydi. Darp raporu aldım. Psikolojik bunalımdayım.

(Y.B.- Yaş 41, Erkek, Bekar, görüşme yeri: Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği, görüşme tarihi:12.03.2008)

(...) Polis araçtan inip hiçbir açıklama yapmadan kolumdan tutarak beni 20-30 metre aşağıdaki Kilit Sokağı'na götürdü. Ekip otosu önümüzden giderek bu sokağın girişinde durdu. Korkumdan o anda ne olduğuyla ilgili soru bile sormadım. Bu arada Kilit Sokağı'nın ortalarına doğru ilerlemiştik. Aracı kullanan polis araçtan inerek yanıma geldi ve bana “Diz çok orospu çocuğu!” dedi. “Lütfen evden geliyorum...” diye açıklama yapmaya çalışırken yüzüme üst üste iki tokat attı. İki hafta önce estetik operasyon (botox) geçirdiğim için yüzümde kalıcı bir zarar kalmasından korkarak, yüzüme vurmalarını, suçsuz olduğumu söyledim. Kollarımdan tutan polis iki dirseğimi geriye bükerek beni eğmeye çalışırken diğer polis “Orospu çocuğu, ananı sikeyim, yüzünü sikeyim!” diye küfür ederek yüzüme tekme attı. Bu tekmeden sonra dizlerimin üstüne çöktüm. Diğer polis kollarımdan tutmaya devam ederken sürücü olan polis kafama, yüzüme, kollarıma, baldırlarıma tekme atmaya başladı. Tekme atarken “Yüzünü sikeyim, ananı, bacını sikeyim!” diyerek küfür etmeye devam etti.

(H.Ö.S.- Yaş: 32, kimlik cinsiyeti: erkek, toplumsal cinsiyet kimliği: travesti, bekar, görüşme yeri: Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği, görüşme tarihi: 14.08.2008)

İnsan Hakları Mekanizmalarının LGBTT Bireyler İçin Etkin Kullanım Projesi kapsamında yapılan görüşmelerden - Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği)

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda işkence ve eziyet suçu şu şekilde düzenlenmiştir:

İşkence

Madde 94 - (1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,

İşlenmesi hâlinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi hâlinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi hâlinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış İşkence

Madde 95 - (1) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

b) Konuşmasında sürekli zorluğa,

c) Yüzünde sabit ize,

d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, yarı oranında artırılır.

(2) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(3) İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması hâlinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Eziyet

Madde 96 - (1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi hâlinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

— Gözaltı ve Alınma Süreçleri

07.07.2008 Pazartesi günü saat 18:00'de ... Sokak ... no.lu binada oturduğum dairenin kapısı çalındı. Birkaç tane sivil polis memuru içeri girdi.

İçeride beraber oturduğum transseksüel arkadaşımı ve beni, aşağıdaki kattan da bir travesti arkadaşımı alıp Taksim İlk Yardım Hastanesi'ne götürdüler.

“Sizi yarım saat içinde bırakacağız” dediler. Tanıdığımız polislerdi. Problemsiz bir şekilde önce hastaneye sonra da Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürdüler. Binada arkamızdan yakaladıkları üç adama “Bunlarla kaldınız mı?” diye baskı yapmaya başladılar. Adamları tanı mıyorduk, kalmadığımızı söyledik. Adamları sonra alt kata indirip bayağı dövdüler ve bizle kaldıklarına dair zorla ifade imzalattılar. Önce avukat çağıracaktık ama “Gerek yok, sadece ifade alıp bırakacağız!” dediler; avukat çağırmadılar. Daha sonra iki arkadaşına hakaret edip birkaç kez tokat attılar. Ellerimizi duvara yaslayıp bizi arkadan tekmelediler. Ben bir ara fırsat bulup telefonumla avukatımı arayıp hemen gelmesini rica ettim. Daha sonra suçlamayı bana okuttular. Tanımadığım adamla sikiştiğim yazıyordu. İddiaları kabul etmedik fakat bize zorla imzalattılar. Bizi Eminönü Cankurtaran'daki Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi'ne götüreceklerdi ama avukatımızın gelmesiyle bizi serbest bıraktılar.

(T.K- Yaş: 40, kimlik cinsiyeti: erkek, toplumsal cinsiyet kimliği: travesti, bekâr, görüşme yeri: Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği, görüşme tarihi: 08.07.2008)

(...)

Yanımızda bir komşu var. Otomotiv parçaları satıyor. Bu adamı 6-7 yıldır tanırım. Daha önce iyi bir komşuydu. O da kiracıydı. Bir zaman sonra oturduğu yeri aldı, kendi mülkiyeti oldu; bizimle uğraşmaya başladı; Valiliğe, Emniyet Müdürlüğü'ne şikâyet etti; huzurumuzu kaçırdı. Bu kişinin şikâyeti üzerine geçen Pazartesi akşam 9'da kapı çaldı. Camdan bakıp “Kim o?” diye seslendim. Orda 4 arkadaş kalıyor. Bir arkadaş böbrek hastası. Onu ziyarete gelen arkadaşlar da vardı. Kapıyı açtım. Sivil polislerdi, kimliklerini gösterdiler. Bize, evi arayacağız diye, ellerindeki mahkeme kararını okuttular. “Evinizi sizle birlikte arayacağız, ev sahibi olarak sizin nezaretinizde” dediler. Eve zarar vermeden aradılar. Hiçbir suç unsuru bulunmamıştır. Hepimizi Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Evdekileri fuhuş yapmakla, beni de yaptırmakla suçladılar. Bu suçlama bizi şikâyet eden komşu tarafından yapılmıştır. K.E. adlı komşu rant peşindedir, bulunduğumuz yerleri satın almaya kalkmıştır, başaramadığı için bizi şikâyet ediyor, polisi yanlış yere yönlendirip bizi huzursuz ediyor. Karakolda ifadelerimiz alındı, polis suçlamada bulundu. Suçlamaları kabul etmedik, etmiyoruz. Dernekten avukat arkadaş Fırat geldi ama yukarı almadılar. “Avukatlık bir şeyiniz yok” dediler. İfademi okuyup imzaladım. Sonra bizi hastaneye götürdüler.

(H.T.- Yaş: 52, kimlik cinsiyeti: erkek, toplumsal cinsiyet kimliği: transseksüel, bekâr, görüşme yeri: Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği, görüşme tarihi: 27.03.2008)

İnsan Hakları Mekanizmalarının LGBTT Bireyler İçin Etkin Kullanım Projesi kapsamında yapılan görüşmelerden - Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği)

4.12.2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun gözaltı süreciyle ilgili maddeleri ise şu şekildedir:

Gözaltı

Madde 91 - (1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. (Değişik cümle: 25/05/2005-5353 S.K./8.mad) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. (Ek cümle: 25/05/2005-5353 S.K./8.mad) Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

(2) Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır.

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

(4) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

(5) Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

(6) Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur.

Gözaltı İşlemlerinin Denetimi

Madde 92-(1) Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 95, 96 ve 97. maddeleri ise şu şekildedir:

Yakalanan veya Gözaltına Alınanın Durumunun Yakınlarına Bildirilmesi

Madde 95 - (1) Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir.

(2) Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, durumu, vatandaş olduğu devletin konsoloslukuna bildirilir.

Yakalamanın İlgililere Bildirilmesi

Madde 96 - (1) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında 90 ıncı Maddenin üçüncü fıkrasına göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.

Yakalama Tutanağı

Madde 97 - (1) Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ifade alma ve sorguda yasak usullere ilişkin 148. maddesi ise şöyledir:

Madde 148 - (1) Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

(2) Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

(3) Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

(4) Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz.

(5) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun savunmaya ilişkin altıncı kısmının birinci bölümü müdafii seçimi, görevlendirilmesi, görev ve yetkileriyle ilgilidir:

Şüphelinin veya Sanığın Müdafî Seçimi

Madde 149 - (1) Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir.

(2) Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

Müdafii Görevlendirilmesi

Madde 150 - (Değişik madde: 06/12/2006 - 5560 S.K.21.md)

(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir.

Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

(...)

Müdafii İle Görüşme

Madde 154 - (1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

İç hukuktaki bu tür düzenlenmelerin uygulamada tam olarak hayata geçtiğini söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurucu üyelerindedir. Türkiye, 26 Haziran 1945'te imzaladığı BM Şartı'nı, 15 Ağustos 1945'te kabul edilen bir yasayla onaylamıştır. Böylece, Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğratılmış totaliter rejimlere, savaşın son günlerinde (23 Şubat 1945'te) savaş ilan etmekle başladığı politikasını sürdürmüştü. Türkiye BM üyesi olarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne olumlu oy veren 48 devletten biri olmuştur. Evrensel Bildiri'nin Türkçe çevirisi, 29 Mayıs 1949 günü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ancak bu çeviride oldukça önemli bazı eksiklikler ve yanlışlıklar vardır. Bildiri'nin düzeltilmiş çevirisi, Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezince 1980 yılında yayımlanmıştır⁵⁷.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin yayımlanması, Türkiye'de 1945'te açılan sınırlı çok partili dönemin hararetili günlerine rastlamıştır. Bu dönemde insan haklarının tanıtılması için dernekler kurulmuş olmakla birlikte İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin sosyal ve politik yaşamda bir etki yaptığı söylenemez⁵⁸. Ancak, başlangıçta olmasa bile, Türkiye için etkileri sonradan büyük olacak olan Avrupa Temel Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi'ni (AİHS) imzalanmasından 3,5 yıl sonra, yürürlüğe girişinden 6 ay sonra onaylamıştır. AİHS'i onaylayan kanun 19 Mart 1954 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Avrupa Temel Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi'ne Ek 11. Protokol öncesinde AİHS'in eski 25. maddesinin bireysel başvuru hakkını devletlerin isteğine bağlı "seçimlik" bir hak olarak kabul etmesi nedeniyle, Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun bireysel başvuruları kabul yetkisini ilk kez 28 Ocak 1987'de, üç yıllık bir süre için tanımıştır. Bu sürenin dolmasından sonra da 11. Protokol yürürlüğe girene değin, Komisyon'un bireysel başvuruları kabul yetkisini üçer yıllık süreler için uzatmıştır. 11. Protokol, AİHM'in bireysel başvuruları kabul yetkisini Sözleşme'nin zorunlu bir ilkesi olarak yeniden düzenlediğinden, diğer sözleşmeciler

⁵⁷ Anayasa ve İnsan Hakları, Rona Aybay, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 1. Cilt, İletişim Yayınları, s. 60- 61.

⁵⁸ A.g.e.

devletler gibi, Türkiye’de 11. Protokol’ü onaylamış olmakla artık bireysel başvuru hakkını herhangi bir süre kısıtlamasına bağlı olmaksızın tanımış olmaktadır⁵⁹.

T.C. Anayasası'nın 90. maddesinde ise şunlar söylenmektedir:

(...)

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

— İş ve İstihdamda Ayrımcılığın Önlenmesi

T.C. Anayasası'nın 48. maddesi herkesin çalışma ve sözleşme özgürlüğü hakkına sahip olduğunu belirtir. Haziran 2003'te yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesi (*İş Kanunu (No. 4857), Resmi Gazete, 10 Haziran 2003, No. 25134.*) iş ilişkisinde herhangi bir ayırım gözetilmesini yasaklamakta ve herkese eşit muamele yapılmasını düzenlemektedir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin iş ilişkisinde ortay çıkabilecek sıkıntılara ilişkin verdiği bazı örnek kararlar söz konusudur⁶⁰:

• **İspat yükünün davalıda olması:** 4857 sayılı Kanun'un 20/2. maddesine göre feshin geçerli bir sebebe dayandığını kanıtlama yükümlülüğü işverene aittir. Bu nedenle, fesih nedeninin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığını belirlemek bakımından yapılacak keşif ve bilirkişi incelemesi için gerekli masrafın öncelikle ispat yükü kendisinde bulunan davalı işverenden talep edilmesi gerekir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 30.1.2006, E. 2006/30, K. 2006/1808).

• **Mağdurlaştırma:** İşverene karşı işçilik haklarının eksik ödenmesi nedeniyle iş müfettişlerine şikayette bulunan işçinin iş saatleri dışında alkol kullanması nedeniyle iş akdinin feshedilmesi hakkaniyete uygun değildir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 12.12.2005, E. 2005/36147, K. 2005/39144).

• **Objektif davranma yükümlülüğü:** İşverenin, işyerinin küçültülmesi nedeniyle işten çıkarılacak kişilerin seçiminde objektif kıstasları kullanması, başka bir anlatımla keyfi davranmaması gerekir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 23.11.2005, E. 2005/32200, K. 2006/36882).

⁵⁹ *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*, Yasemin Özdek, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Yayın No:20, Birinci Baskı, Mart 2004, s. 79.

⁶⁰ *Ayrımcılık Karşıtı Hukuk*, Yrd. Doç. Dr. Levent Korkut, İnsan Hakları Gündemi Yay., Ankara, 2009.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

• **Çalışanlar arasında taciz:** Cinsel taciz ile ilişki kurmak isteyen ve küfreden işçinin eylemleri cinsel tercihi aşar nitelikte olduğundan işveren tarafından gerçekleştirilen fesih haksız değildir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 19.9.2005, E. 2005/654, K. 2005/30275).

• **Mağdurlaştırma:** Davacının hizmet akdi işverene karşı açılan davalarda tanıklık yapması nedeniyle sona erdirildiği için geçerli nedene dayanmamaktadır (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 19.7.2005, E. 2005/18548, K. 2005/26509).

• **Cinsel saldırı:** Karşı cinsten çalışma arkadaşlarına saldıran ve tehdit eden işçinin iş akdinin feshinin geçerli olarak kabulü gerekir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 6.7.2005, E. 2005/20694, K. 2005/23944).

• **Usule aykırı fesih:** İşveren fesih bildirimini yazılı olarak yapmak ve fesih sebebini açık ve kesin bir şekilde bildirmek zorundadır. Hakkındaki iddialara karşı savunması alınmadan bir işçinin belirsiz iş sözleşmesi, o işçinin davranışı ve verimi gibi gerekçelerle sona erdirilemez (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 7.3.2005, E. 2005/5408, K. 2005/7277).

7- İNSAN HAKLARININ ULUSLARARASI KORUMASI

a) Birleşmiş Milletler

İkinci Dünya Savaşı sona ererken, kazanan güçler daha fazla karmaşayı önleyecek ve daha iyi bir dünya kurulmasına yardım edecek bir dünya örgütü kurmaya karar verdiler. Bu yeni örgüt, 1945'te kurulan ve BM olarak bilinen Birleşmiş Milletler'di. BM'nin kurucuları örgütün esas üç amacını (1) uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak, (2) sosyal ve ekonomik gelişmeyi teşvik etmek ve (3) insan haklarını gözetmek olarak belirlediler. 1945'te aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 45 kurucu üye BM Şartı'nı imzaladı. BM resmen 24 Ekim 1945'te kuruldu. Şu an 192 üye devlet vardır⁶¹. Görüleceği gibi insan hakları BM'nin temel görevlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Bu amaçla BM insan haklarının korunmasını ve yaygınlaştırılmasını temin etmek için belli mekanizmalar kurmuştur. Bunlardan bir kısmı anlaşma temelli bir kısmı ise tematik mekanizmalardan oluşmaktadır:

1) Anlaşma Temelli Mekanizmalar

BM kapsamındaki kabul edilmiş uluslararası insan hakları sözleşmelerine bağlı olarak, sözleşmelerin uygulanmasını izlemek ve bu konuda hükümetlere olumlu tavsiyelerde bulunmak için belli mekanizmalar oluşturulmuştur. Bu mekanizmalardan iki tanesinde bireysel başvuru yapılabilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Söz konusu mekanizmalar BM İnsan Hakları Komitesi ve BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi'dir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi (*The Human Rights Committee*): 1966 tarihli BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ve ilgili ek protokollerinin uygulanmasını izlemekle sorumlu bağımsız uzmanlardan oluşmuş komitedir⁶².

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi (*The Committee on the Elimination of Discrimination Against Women*): 1979 tarihli BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi'nin ve ilgili ek protokolünün uygulanmasını izlemekle sorumlu bağımsız uzmanlardan oluşmuş komitedir⁶³.

2) Tematik Mekanizmalar

Birleşmiş Milletler (BM) tematik mekanizmaları, dünyanın neresinde meydana gelirse gelsin, belirli insan hakları ihlallerinin incelenmesi amacıyla genellikle BM İnsan Hakları Komisyonu (Komisyon) tarafından atanan bir dizi özel raportörler, özel temsilciler, bağımsız uzmanlar ya da çalışma gruplarından oluşur. Yine Komisyon

⁶¹ Daha fazla bilgi için bkz. United Nations, www.un.org web sitesinde mevcuttur.

⁶² Daha fazla bilgi için bkz. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org> web sitesinde mevcuttur.

⁶³ Daha fazla bilgi için bkz. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org> web sitesinde mevcuttur.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

tarafından belirlenmekte olan ve belirli ülkelerde insan haklarının durumunu araştıran ulusal ülke mekanizmalarından ayırt edilebilmeleri için de söz konusu mekanizmalar “**tematik mekanizma**” olarak anılırlar⁶⁴. Tematik mekanizmalar çeşitli konulara ilişkin olabilir. İnsan hakları savunucularıyla ilgili olarak yukarıda bahsettiğimiz İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü'nün haricinde aşağıdaki tematik mekanizmaların da oldukça önemli faaliyetleri bulunmaktadır. Bunlar:

Yargısız ve Keyfi İnfazlarla ilgili Özel Raportörü: Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1982/35 sayılı kararı ile kurulmuştur. İnsan Hakları Komisyonu'nun⁶⁵ 2001/45 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Görev ve yetki alanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Adil olmayan yargılama sonucu idam cezası verilmesi; teyiz hakkının, af ya da cezanın hafifletilmesi hakkının çiğnenmesi;
- Ölüm tehdidinin ya da idam edilme korkusunun olması / devlet görevlilerinin, devlet ile işbirliği yapan ya da devletten himaye gören sivil milis gruplarının ya da birey veya grupların saldırısı nedeniyle ölüm;
- İşkence, ihmal, zor kullanımı ya da gözaltı yerlerindeki hayatî tehlike oluşturan koşullar nedeniyle gözaltında ölümlerin olması;
- Kolluk görevlileri ya da devletin emirlerine doğrudan veya dolaylı olarak uyarak hareket eden kişiler tarafından kesinlikle zorunlu ve ölçülü olma kriteri dışında şiddete başvurulması sonucu ölümler;
- Yaşam hakkının ihlâl edildiği iddialarını inceleme ve uygun tazminatları ödeme yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi için harekete geçme;
- Silahlı çatışma sırasında yaşam hakkının, özellikle de sivillerin yaşam hakkının ihlâli;
- Hayatlarının tehlikede olduğu bir ülkeyi terk eden kişilerin iltica arayışını ulusal sınırları kapatarak engelleme ve ayrıca kişilerin hayatlarının tehlikeye gireceği ülkelere gönderilmesi;
- Soykırım suçu.

Keyfi Gözaltı ile İlgili Çalışma Grubu: İnsan Hakları Komisyonu'nun 1991/42 sayılı kararı ile kurulmuş ve 2000/36 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Görev ve yetki alanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Keyfi olarak kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması ile ilgili davaları soruşturmak,

⁶⁴ *Birleşmiş Milletler Tematik Mekanizmaları; Çalışma ve Görev Alanlarına Genel Bir Bakış*; Amnesty International/Law Society; AI Index: IOR 40/20/00; Haziran 2000; İngiltere; S.1. Bu konuda ayrıca bkz. İnsan Hakları Şikâyetlerini BM Mekanizmalarına Götürme Kılavuzu, Kürt İnsan Hakları Projesi, Nisan 2004, <http://www.khrp.org/Turkish/TAKing%20Human%20Rights%20Complaints%20to%20UN%20Mechanism%20-%20Turkish%20Version.pdf> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 10.05.2007.

⁶⁵ Şimdiki BM İnsan Hakları Konseyi.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

- Uzunca süre idarî gözaltında tutulan göçmen ve ilticacıların durumunu gözlemlemek,
- Gözaltı şartları ve mahpusların yasal konumu ile ilgili tatmin edici sonuçlar almak üzere gözaltı vb. yerleri (ilgili hükümetlerin daveti ile) ziyaret etmek.

Zorla ve İstemsiz Kayıplar ile İlgili Çalışma Grubu: İnsan Hakları Komisyonu'nun 20(XXXVI) sayılı kararı ile 1980'de kurulmuş ve 2001/46 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Görev ve yetki alanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Zorla yapılmış kayıplarla bağlantılı uluslararası standartlardan kaynaklanan yükümlülüklerle devletlerin uyup uymadığını izlemek,
- Zorla ya da istemsiz kaybolan kişilerle ilgili sorunların incelemek ve kaybolan yakınlarının akıbetlerinin ve yerlerinin belirlenmesinde ailelere yardımcı olmak.

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkını Koruma ve Geliştirme ile İlgili Özel Raportör: Komisyon'un 1993/45 sayılı kararı ile kurulmuş ve 2002/48 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Görev ve yetki alanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

• Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını kullanma ya da bu hakkı geliştirme arayışında olan kişilere yönelik ayrımcılık, tehdit ya da şiddet kullanılması veya taciz edilmesi ile ilgili olarak rapor hazırlar ve önerilerde bulunur.

• İfade özgürlüğü hakkı şunları içerir: (i) herhangi bir konuda bilgi ve düşünce alışverişinde bulunmak, (ii) bunları bireyin kendi seçeceği herhangi bir basın-yayın aracı ile duyurması. İfade özgürlüğü sadece şu durumlarda sınırlandırılabilir: (i) başkalarının haklarını ve itibarlarını korumak, (ii) ulusal güvenliği korumak, (iii) asayişini korumak, (iv) kamu sağlığını korumak, (v) kamu ahlakını korumak. Bu durumlarda bile sınırlamalar resmen yasalarda belirtilmeli ve bu konulardaki meşru amaçlarla orantılı olmalıdır.

• Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını kullanma ya da bu hakkı geliştirme arayışında olan kişilerin gözaltına alınması, onlara yönelik ayrımcılık, tehdit ya da şiddet kullanılması veya onların tacize maruz kalması;

- Siyasi muhalefet partilerinin ve sendikacıların faaliyetleri;
- Basını hedef alan tutumlar;
- Yayıncılara ve diğer medya kurumlarında rol alan kişilere yönelik eylemler;
- İnsan hakları savunucularına yönelik eylemler;
- İfade özgürlüğü ile bağlantılı olarak kadınların insan hakları.

İşkence Özel Raportörü: İnsan Hakları Komisyonu'nun 1985/33 sayılı kararı ile kurulmuş ve 2001/62 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Görev ve yetki alanları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Hükümetlerden, uzman kurumlardan, hükümetlerarası kurumlardan, sivil toplum

örgütlerinden güvenilir bilgiler toplamak;

- İşkenceye maruz kalan bireyler için hükümetlere acil çağrılar yapabilmek amacıyla fizikî ve psikolojik işkence davalarını incelemek.

Kadınlara Yönelik Şiddet, Bunun Nedenleri ve Sonuçları ile İlgili Özel Raportör: İnsan Hakları Komisyonu'nun 1994/45 sayılı kararı ile kurulmuş ve 2000/45 sayılı kararı ile yenilenmiştir. Kadınlara yönelik şiddet konusunda bilgi alışverişinde bulunmak, kadınlara yönelik şiddetin neden ve sonuçları konusunda araştırmalar yapmak ve bireysel olayların ve genel olarak kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için alınacak uygun tedbirler konusunda önerilerde bulunmak için çalışmalar yürütmektedir.

İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü: BM Genel Kurulu'nun 53/144 sayılı kararıyla 9 Aralık 1998'de kabul edilen "Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirge"nin (BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi) uygulanmasını desteklemek amacıyla 2000 yılından bir özel temsilcinin görev yapması kararlaştırılmıştı. İnsan Hakları Savunucularına dair BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi 2000 yılından itibaren görev tanımına bağlı olarak tüm dünyada insan hakları savunucularının haklarını savunmak için çalışmalar yürüttü ve şu anki İnsan Hakları Konseyi'ne ve BM Genel Kurulu'na raporlar sundu⁶⁶. BM İnsan Hakları Konseyi, Mart 2008'de 7/8 nolu kararıyla bu konuda bir özel raportörün görev yapmasına ve görevine üç yıllık bir süreyle devam etmesine karar verdi⁶⁷. BM İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü'nün görev tanımında şunlar yer alıyor⁶⁸:

- İnsan hakları savunucularının durumu hakkındaki bilgileri araştırmak, incelemek ve bunlara cevap vermek;
- Deklarasyon'un etkili bir şekilde uygulanması ve yaygınlaştırılmasına yönelik hükümetler ve ilgili diğer aktörler arasında diyalog yürütmek ve işbirliği oluşturmak;
- İnsan hakları savunucularının daha iyi korunması için etkili stratejiler tavsiye etmek ve bu tavsiyelerin takibini yapmak;
- Çalışmalarını toplumsal cinsiyet perspektifiyle bütünleşmiş bir şekilde yürütmek.

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili hakların korunmasına yönelik BM mekanizmalarının son yıllara kadar oldukça muhafazakâr bir eğilim içinde olduğu

⁶⁶ *Special Representative of the Secretary General on Human Rights Defenders -About Human Rights Defenders, Introduction*, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 14.02.2008, <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/index.htm> web sitesinde mevcuttur.

⁶⁷ *Human Rights Defenders*, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/index.htm>. Son erişim 29.08.2008.

⁶⁸ *Special Rapporteur on the situation of Human Rights Defenders, Mandate, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/mandate.htm>. Son erişim 29.08.2008.

söylenbilir. Bununla birlikte son yıllarda bu konuda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Yasadışı, hızlı veya taraflı yargılanmalar ile ilgilenen raportör Asma Jahangir, İnsan Hakları Komisyonu'na hazırladığı raporda cinsel azınlıkların uğradığı cezalandırılmalarla ilgili bireysel olaylara ilk kez yer verdi (bakınız: E/CN.4/1999/39). Bu durum Komisyon'un bazı üyelerinin raportöre görev sınırlarını aştığı suçlamasını yapmasına sebep oldu. 1999'dan beri Jahangir, Komisyon'a sunduğu raporlarda ve birçok ülkeye yaptığı ziyaretlerde sistematik olarak cinsel azınlıkların yaşama hakkını çiğnemesiyle ilgili konuları gözden geçiriyor veya soruşturuyor. Jahangir'in üzerinde çalıştığı konular arasında lezbiyen, gey, biseksüel ve transgenderlere yönelik şiddetin cezai yaptırımlara tabi olmadığı yerler; eşcinsel ilişkiye idam öngören yasalar; şiddet kavramı ile cinsel yönelimle ilgili hususların suç teşkil etmesi arasındaki bağlantı ... gibi konular yer almaktadır. Tarihi bir olay Haziran 2001'de ifade özgürlüğü ile ilgilenen raportör Abid Hussain'in Arjantin'e yaptığı ziyaret sırasında transgender bir aktivist ile buluşmasıyla gerçekleşti (bakınız: E/Cn.4/2002/75/Add.1). Kasım 2001'de insan hakları savunucuları özel temsilcisi Hina Jilani Kolombiya'ya yaptığı ziyaret sırasında buradaki LGBTT organizasyonları, HIV/AIDS hastalığını taşıyanlar ve de seks işçileri ile buluştu. Yine kasım ayında, işkence ile ilgilenen raportör Nigel Rodley, New York'ta düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda cinsel azınlıklara yönelik işkence ve ayrımcılık konularını gündeme getirdi (Bakınız: E/CN.4/2002/76)⁶⁹.

BM mekanizmaları kapsamında bir diğer önemli karar BM İnsan Hakları Komitesi tarafından verilmiştir. **Nicholas Toonen v. Avustralya** davasında⁷⁰, başvurunun sahibi, 1964 doğumlu olan ve şu anda Tazmania eyaleti içerisindeki Hobart'ta ikamet etmekte olan Avustralya vatandaşı Nicholas Toonen'dir. Başvurucu, Tazmania Eşcinsellik Yasası Reform Grubu'nun önde gelen üyelerinden biridir ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 2. maddesi, 1. fıkrasının (Ayrımcılık Yasağı); 17. maddesinin (Mahremiyet Hakkı) ve 26. maddesinin (Hukuk Önünde Eşitlik) Avustralya tarafından ihlal edilmesi sonucu mağdur olduğunu iddia etmektedir.

Başvurucu [...] Tazmania Ceza Yasası'nın, yetişkin eşcinsel erkekler arasında tarafların serbest iradesi ile özel alanda gerçekleştirilen tüm cinsel temas biçimleri de dâhil olmak üzere, erkekler arasında çeşitli cinsel temas biçimlerini suç sayan 122. maddesi (a) ve (c) fıkraları ile 123. maddesine karşı çıkmaktadır. Başvurucu, Tazmania Ceza Yasası'nın yukarıda belirtilen maddelerinin polis memurlarına, şayet kendisinin yukarıdaki maddeleri çiğneyen cinsel faaliyetler içerisine girdiğine inanmak için geçerli nedenleri bulunursa, özel hayatının, mahrem yönlerini soruşturmak ve kendisini gözaltına alma yetkisi verdiğini dile getirmektedir.

⁶⁹ *Uluslararası Hukukta İnsan Hakları ve Cinsel Yönelim*, Prof. Douglas Sanders, Çev: Hakan G., KAOS GL, GL Hukuk 2004, s. 35.

⁷⁰ *Başvuru No. 488/1992, Nicholas Toonen – Avustralya*, İnsan Hakları Komitesi Raporu, Cilt II, GAOR, Kırk dokuzuncu Oturum, Suppl. No. 40 (A/49/40), ss. 226-237. Dipnotlar alınmamıştır, Başvuru tarihi: 25 Aralık 1991 Görüşlerin kabul tarihi: 31 Mart 1994 (ellinci oturum), İhtiyari Protokol'ün 5. maddesi, 4. fıkrası çerçevesindeki görüşler, Başvuru No. 458/1991, İnsan Hakları Komitesi'nin Emsal Kararları, Der. Raija Hanski – Martin Scheinin, Çev. Defne Orhun, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 1. Baskı, İstanbul, Haziran 2005, s. 311-317.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

Ayrıca, Ağustos 1988 tarihinde başsavcının, bir suç işlendiğine dair yeterli kanıt bulunması halinde, 122. maddenin (a) ve (c) bentleriyle 123. madde uyarınca işlemlerin başlatılacağını duyurduğunu da eklemektedir.

Uygulamada, Tazmanya polisinin yıllardır kimseyi, "doğal olmayan cinsel ilişki" ya da "doğaya aykırı ilişki" suçlarıyla (122. madde) yahut "erkekler arasında yakışsız bir davranış" suçuyla (123. madde) itham etmemiş olmasına karşın başvuru, kendisinin başka bir erkekle uzun zamandır sürmekte olan ilişkisi, Tazmanyalı politikacılara yönelik lobi faaliyetleri, yerel medyada faaliyetlerine ilişkin çıkan haberler ve bir eşcinsel hakları savunucusu ve eşcinsel bir HIV/AIDS'le mücadele gönüllüsü olarak faaliyetleri nedeniyle, özel hayatının ve özgürlüğünün Ceza Yasası'nın var olmaya devam eden 122. maddesi (a) ve (c) bentleri ile 123. maddesi tarafından tehdit edildiğini savunmaktadır. Toonen ayrıca, özel alanda kalan eşcinselliğin suç sayılmasının, cinsel yönelimini açıkça ortaya koymasına ve cinsel meselelere ilişkin mevzuatta reform yapılmasıyla ilgili görüşlerini açıklamasına olanak vermediğini, zira, bunu yapacak olursa işiyle ilgili olarak aşırı derecede zarar göreceğini düşündüğünü ileri sürmektedir. [...]

Başvuru son olarak, Tazmanya Ceza Yasası'nda var olmaya devam eden 122. madde (a) ve (c) bentleri ve 123. maddenin, Tazmanya'daki eşcinsel cemiyetlere yönelik ayrımcılığı, şiddeti ve tacizi körüklemek suretiyle Tazmanya'da, kendisinin de içerisinde bulunduğu pek çok insan üzerinde derin ve zararlı etkiler bırakmaya devam ettiğini öne sürmektedir.

Başvuru, Tazmanya Ceza Yasası'nın 122. ve 123. maddelerinin Sözleşme'nin 2. maddesi, 1. fıkrası ile 17, ve 26. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmektedir, çünkü:

a) Bu maddeler özel alanda yaşanan cinsel faaliyet ile kamusal alanda yaşanan cinsel faaliyet arasında ayırım yapmamakta ve özel faaliyeti kamusal alana taşımaktadır. Bu hükümlerin icrası, polis sınırlarıyla hareket etmekte olan iki yetişkin eşcinsel erkeğin bir suç işliyor olabilecekleri şüphesi üzerine bir eve girmesine elverdiği içindir ki, özel hayatın gizliliğini ihlalle sonuçlanmaktadır. Avustralya toplumunda (ve bilhassa Tazmanya'da) eşcinselliğin utanç verici kabul edildiği göz önüne alındığında, özel hayatın gizliliği hakkının ihlali, söz konusu bireylerin onurlarına ve itibarlarına yönelik hukuka aykırı saldırılara yol açabilir;

b) Bu maddeler, özel hayat hakkının tatbikinde bireyler arasında cinsel faaliyet, cinsel yönelim ve cinsel kimlik temelinde ayırım yapmaktadır;

c) Tazmanya Ceza Yasası, serbest iradeleriyle hareket eden eşcinsel kadınlar arasında özel alanda yaşanan hiçbir eşcinsel faaliyeti yasadışı ilan etmemekte ve yetişkin erkeklerle kadınlar arasında tarafların serbest iradeleriyle özel alanda yaşanan heteroseksüel faaliyetlerin yalnızca bir kısmını yasadışı ilan etmektedir. Söz konusu yasa hükümlerinin Tazmanya yargı makamları tarafından şu anda uygulanmıyor olması, Tazmanya'daki eşcinsel erkeklerin yasa kapsamında eşitlikten etkili bir biçimde yararlanıyor olması anlamına gelmemektedir.

Başvurucuya göre, Ceza Yasası'nın 122. maddesi (a) ve (c) bentleri ile 123. maddesi tarafından, serbest iradeleriyle hareket eden yetişkin erkekler arasında özel alanda gerçekleştirilen tüm cinsel faaliyetleri suç sayarak çığneden haklar için tek telafi, bu hükümlerin iptal edilmesi olacaktır. Başvurucu, 122. maddenin (a) ve (c) bentleri ile 123. maddeye karşı başvurulabilecek etkili hiçbir hak arama yolu bulunmadığını ileri sürmektedir. [...] [B]aşvurucu, Sözleşme'nin Avustralya tarafından iç hukuk kuralı haline getirilmemiş olması ve Avustralya mahkemelerinin iç hukuka dahil edilmeyen sözleşmeleri uygulamaya isteksiz davranması nedeniyle, Sözleşme ihlali için hiçbir hukuk yolunun bulunmadığını öne sürmektedir.

Komite'den, Toonen'ın 17. maddenin 1. fıkrasına aykırı bir şekilde özel hayatına keyfi ya da yasadışı bir müdahale bulunulması sonucunda mağdur olup olmadığını ve 26. maddeye aykırı bir şekilde, yasalarca eşit bir şekilde korunma hakkına aykırı bir ayrımcılığa uğrayıp uğramadığının tespit etmesi istenmektedir. 17. madde söz konusu olduğunda, "özel hayat" kavramının özel alanda yetişkinlerin serbest iradeleriyle cinsel faaliyette bulunmalarını da kapsadığı ve Toonen'ın Tazmania yasalarının süre giden varlığı sonucunda gerçekten ve hâlihazırda etkilendiği tartışmasıdır. Komite, Tazmania Ceza Yasası'nın 122. maddesi (a) ve (c) bentleri ile 123. maddesinin, on yıldır uygulanmıyor olmalarına rağmen, başvuruçunun özel hayatına "müdahale ettiği" görüşündedir. Bu bağlamda Komite, savcılığın özel alandaki eşcinsel ilişkiler için cezai işlem bağlatmama politikasının, özellikle de Tazmania Başsavcısı'nın 1988 tarihli ifadesinin ve Tazmania Parlamentosu üyelerinin ifadeleri -taraf devlet bu ifadelere yönelik iddiaları çürütmemiştir- göz önüne alındığında, gelecekte de eşcinsellere yönelik olarak hiçbir dava açılmayacağına ilişkin bir garanti oluşturmadığını belirtmektedir. Bu nedenle, karşı çıkılan hükümlerin süre giden varlığı başvuruçunun özel hayatına devamlı surette ve doğrudan "müdahale etmektedir".

Özel alanda gerçekleştirilen eşcinsel davranışlara ilişkin yasak yasa tarafından, Tazmania Ceza Yasası'nın 122. ve 123. maddeleri tarafından öngörülmektedir. Komite, bu yasağın keyfi sayılıp sayılmayacağına ilişkin olarak, 17. maddeyle ilgili 16 (32) sayılı genel yorumu uyarınca, "keyfilik kavramının getirilmesindeki amacın, yasa tarafından öngörülen müdahalelerin bile Sözleşme hükümlerine, amaçlarına ve hedeflerine uygun olmasını ve her bir olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde makul olmasını güvenceye almak olduğunu" hatırlatmaktadır. Komite makul olma şartını, özel hayata yönelik her türlü müdahalenin güdülen amaçla orantılı ve her bir olayın kendi koşulları içerisinde gerekli olması gereğinin ifadesi olarak yorumlamaktadır. Taraf devlet, söz konusu hükümlerin Toonen'ın özel hayatına yönelik keyfi bir müdahale teşkil ettiğini kabul ederken, Tazmania makamları karşı çıkılan yasa hükümlerinin, bir yönüyle Tazmania'da HIV/AIDS'in yayılmasını önlemek amacı güttüğünden, kamu sağlığı ve ahlaki temelinde gerekçelendirildiğini ve 17. maddede özel sınırlama ifadelerinin yer almaması nedeniyle ahlaki meselelerin ulusal makamların kararına bırakılması gerektiğini ileri sürmektedir.

Komite, Tazmania makamlarının ileri sürdüğü kamu sağlığı savına ilişkin olarak, eşcinsel ilişkileri suç saymanın HIV/AIDS'in yayılmasını önleme amacını gerçekleştirmek

için makul bir araç ya da orantılı bir tedbir sayılamayacağını belirtmektedir. Avustralya hükümeti, eşcinsel faaliyetleri suç sayan yasaların, "hastalık kapma riski altında bulunan İnsanlara pek çoğunu yeraltına iterek" kamu sağlığı programlarını sekteye uğratmaya meylettiğini dile getirmektedir. Bu yüzden, eşcinsel faaliyetlerin suç sayılması, HIV/AIDS'in önlenmesi yönünde etkili eğitim programları uygulanması önünde engel görünümünü almaktadır. İkinci olarak ise Komite, eşcinsel faaliyetlerin suç sayılmaya deva etmesi ile HIV/AIDS virüsünün yayılmasını etkili bir şekilde denetim altına almak arasında hiçbir bağlantı kurulmamış olduğunu belirtmektedir.

Komite, Sözleşme'nin 17. maddesinin amaçları açısından ahlaki meselelerin tümüyle ve sadece ulusal makamların ilgisi dâhilinde bir mevzu olduğu savını da bu durumun, potansiyel anlamda özel hayata müdahale eden çok sayıdaki yasanın Komite incelemesinden muaf tutulmasına kapı açacak olması dolayısıyla kabul edilemez bulmaktadır. Komite ayrıca, eşcinselliği suç sayan tüm yasaların Tazmanya hariç bütün Avustralya'da ilga edilmiş olduğunu ve Tazmanya'da dahi, 122. ve 123. maddelerin ilga edilmesinin gereklik gereklemediği konusunda bir fikir birliği bulunmadığının açıkça görülebildiğini belirtmektedir. Komite, bu hükümlerin şu anda uygulanmıyor olduğunu da göz önüne alarak -ki bu, söz konusu hükümlerin Tazmanya'da ahlakın korunması açısından olmazsa olmaz sayılmadığını göstermektedir-davanın kendi koşulları içerisinde "makul olma" testini geçmediği ve Toonen'in 17. maddenin 1. fıkrası kapsamındaki hakkına keyfi bir biçimde müdahale ettiği sonucuna varmaktadır.

Taraf devlet, cinsel yönelimin 26. maddenin amaçları doğrultusunda "diğer statü" olarak sayılıp sayılamayacağı konusunda Komite'nin rehberliğine başvurmuştur. Aynı mesele, Sözleşme'nin 2. maddesi 1. fıkrası kapsamında da ortaya çıkabilirdi. Komite, 2. maddenin 1. fıkrasında ve 26. maddede yer alan "cinsiyet" atfının cinsel yönelimi de kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği görüşünü ifade etmekle yetinmektedir. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol'ün 5. maddesi 4. fıkrası uyarınca hareket eden İnsan Hakları Komitesi, bilgisi dâhilindeki olayların Sözleşme'nin 2. maddesi 1. fıkrasıyla birlikte 17. maddesi 1. fıkrasına ilişkin bir ihlal barındırdığı görüşündedir. Başvurucu, Sözleşme'nin 2. maddesi 1. fıkrasıyla birlikte 17. maddesi 1. fıkrasının ihlali sonucu mağdur olmuş bir kişi olarak, Sözleşme'nin 2. maddesi 3. fıkrası (a) bendi uyarınca bir tazminat hakkına sahiptir. Komite'nin görüşüne göre etkili bir telafi, Tazmanya Ceza Yasası'nın 122. maddesi (a) ve (c) bentleri ile 123. maddesinin ilga edilmesi olacaktır. Komite Toonen'in Sözleşmenin 17. maddesi 1. fıkrası ile 2. maddesi 1. fıkrası kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini tespit etmişken ve ihlale yol açan yasa hükümlerinin ilgasını talep etmişken, ayrıca Sözleşme'nin 26. maddesi kapsamında bir ihlal daha meydana gelip gelmediğini incelemeyi gerekli görmemektedir.

b) Avrupa Konseyi

Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa'nın siyasi kuruluşu olan Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler'den dört yıl sonra İkinci Dünya Harbi'nin yıkıntıları, barbarlıkları üzerinde 1949'da Londra'da kuruldu. Kurucu devletlerin, üyeleri arasında birlik

sağlamak olan siyasal iradesi “*ortak ideal ve prensipleri koruyarak geliştirmek ve sosyal ve ekonomik gelişmeyi teşvik*” (Statüsü'nün 1. maddesi) yolunda gayret sarf edilmesi üzerinde odaklanmıştır. Örgütün Statüsü, açık bir şekilde insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı temeline dayanmıştır. Eski doğu bloğu ülkelerinin de katılımıyla Avrupa Konseyi'nin bugün 47 üyesi ve yaklaşık 850 milyon nüfusu vardır⁷¹.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1981 yılından başlayarak bir dizi kararla, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili ayrımcılık uygulamalarının yasaklanmasını öngören karara imza atmıştır. Bu kararlardan 1981 tarihli ve 756 No'lu Karar'da⁷² Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Dünya Sağlık Örgütü'ne Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması Listesi'nden eşcinselliğin çıkartılması tavsiyesinde bulunmuş, yine aynı tarihli 924 No'lu Tavsiyesi'nde⁷³ ise eşcinsellere yönelik ayrımcılığın önlenmesi için üye devletlere bir dizi tavsiyede bulunmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi benzer nitelikteki tavsiyelerini 2000 yılında kabul ettiği 1470 No'lu Kararla⁷⁴ Avrupa Konseyi'ne üye devletlerdeki sınımacı ve göçmen konumundaki gey ve lezbiyenlerin durumları hakkında tekrarlamış ve bu konumdaki kişilerin insan haklarının korunması için gerekli her türlü önlemin alınması tavsiyesinde bulunmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi yine 2000 yılındaki Avrupa Konseyi'ne üye devletlerdeki gey ve lezbiyenlerin duruma ilişkin 1474 No'lu Tavsiyesi'nde cinsel yönelimle ilgili ayrımcı uygulamaların önlenmesi ve insan hakları korumasının temin edilmesi için üye devletlere yönelik bir dizi tavsiyede bulunmaktadır⁷⁵.

- ***İç hukukta yasaklanan ayrımcılık alanlarına cinsel yönelimin de dâhil edilmesi,***
- ***Rızası olan yetişkin kişiler arasındaki eşcinsel aktivitelerin suç olmaktan çıkarılması ve bu nedenle mahkûm olanların salıverilmesi,***

⁷¹ *Avrupa Konseyi ve İnsan Haklarının Korunması*, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex, May 2000, s.4. www.coe.int web sitesinde mevcuttur. Daha güncel ve detaylı bilgiler için bkz <http://www.coe.int/60years/default.asp?l=en>

⁷² *on discrimination against homosexuals*, Resolution 756, Council of Europe Parliamentary Assembly, Text adopted by the Assembly on 1 October 1981 (10th Sitting), <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta81/eres756.htm> web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 6.10.2008.

⁷³ *on discrimination against homosexuals*, Recommendation 924, Council of Europe Parliamentary Assembly, Text adopted by the Assembly on 1 October 1981 (10th Sitting), <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta81/erec924.htm> web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 6.10.2008. Metnin Türkçesi için bkz. Ek 1.

⁷⁴ *Situation of gays and lesbians and their partners in respect of asylum and immigration in the member states of the Council of Europe*, Recommendation 1470 (2000), Council of Europe Parliamentary Assembly, Assembly debate on 30 June 2000 (24th Sitting), (see Doc. 8654, report of the Committee on Migration, Refugees and Demography, rapporteur: Mrs Vermot-Mangold). Text adopted by the Assembly on 30 June 2000 (24th Sitting), <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1470.htm> web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 6.10.2008.

⁷⁵ *Situation of lesbians and gays in Council of Europe member states*, Council of Europe Parliamentary Assembly, Recommendation 1474 (2000), *Assembly debate* on 30 June 2000 (24th Sitting). See Doc. 8755, report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights (rapporteur: Mr Tabajdi). Text adopted by the Assembly on 26 September 2000 (27th Sitting) <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1474.htm> web sitesinde mevcuttur. Son Erişim 6.10.2008.

- **Heteroseksüeller ile eşcinsellerin rıza yaşının eşitlenmesi,**
- **Özellikle okullarda, tıp mesleğinde, orduda, emniyette, adliyede, baroda ve spor alanında, eğitim ve öğretim vasıtasıyla homofobik tavırlarla mücadelede olumlu tedbirlerin alınması,**
- **Kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla geniş bir kampanya koordine edilmesi,**
- **Eşcinsellere karşı ayrımcılık yapanlara disiplin cezası verilmesi,**
- **Çalışma alanında eşcinsellere eşit muamele edilmesinin sağlanması,**
- **Kayıtlı birliktelik statüsünün tanınmasını sağlayacak hukuki düzenlemelerin yapılması,**
- **Eşcinsellere karşı yapılan zulmün sığınma hakkı kapsamına dâhil edilmesi,**
- **Mevcut temel hakların korunmasına cinsel yönelim nedeniyle yapılan ayrımcılığın dâhil edilmesi ve bu konularda uzman birinin uzlaştırıcı olması.**

Avrupa Konseyi'nin insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla önemli bir mekanizmaya sahiptir: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) uygulanmasına nezaret etmek amacıyla kurulmuştur. Mahkeme kendi girişimi ile harekete geçemez, ancak bir bireyin (veya birey grubunun veya bir sivil kuruluşun) - bireysel başvuru- veya bir devletin - devletlerarası başvuru - başvurusu üzerine çalışır. Mahkeme Sözleşme'ye taraf devletlerin adli sistemlerinden ayrı olarak işlev görür. Bir temyiz mahkemesi olmayıp, dava edilen iç hukuk ve uygulamaları Sözleşme'ye uygunlukları bakımından yorumlar. İlgili devlet bakımından Sözleşme'nin ihlal edilip edilmediğini saptar. Devletler Mahkeme'nin kararına uymakla sorumludurlar. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 11 No'lu Protokol'ün 1 Kasım 1998'de yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Konseyi'nin daimi bir organı olarak Strasbourg'da çalışmaktadır⁷⁶. Mahkeme'nin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin bir dizi kararı bulunmaktadır. Avrupa Konseyi aynı zamanda AİHS'e Ek 12 No'lu Protokol sayesinde her türlü ayrımcılığın önlenmesi için yeni bir sözleşmeyi daha kabul etmiş bulunmaktadır. AİHS'e Ek 12 No'lu Protokol⁷⁷ ayrımcılığın önlenmesi için oldukça güçlü bir mekanizmayı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni (AİHM), görev alanını genişleterek devreye sokmaktadır. AİHS'in ayrımcılığı düzenleyen 14. maddesini öne sürebilmek için bu maddenin Sözleşme'nin koruma altına aldığı bir başka hak çerçevesinde ihlal edilmiş olması gerekirken, 12 No'lu Protokol, herhangi bir ayrımcılığı, bu Sözleşme'de korunan bir hakkı ihlal etmiş olsun veya olmasın, AİHM önüne taşıma imkânı sunmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, 14. maddedeki ayrımcılık yasağının devreye girebilmesi için kişinin, sözelimi, Sözleşme'nin 8. maddesi altında korunan aile hayatı ve özel hayatını ayrımcı bir şekilde ihlal edilmesi gerekirken, 12 No'lu Protokol bakımından Sözleşme tarafından koruma altına alınmamış olan bir hakkın (örneğin çalışma hakkı) ihlal edilmesi durumunda dahi

⁷⁶ *Avrupa Konseyi ve İnsan Haklarının Korunması*, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex, May 2000, s.9; Ayrıca bkz. Avrupa Konseyi Türkiye <http://www.avrupakonseyi.org.tr/> web sitesinde mevcuttur.

⁷⁷ Bu konuda daha geniş bir bilgi için bkz: *Non-Discrimination: A Human Rights*, Seminar to mark the entry into force of Protocol No.12, Strasbourg, 11 October 2005, Council of Europe Publishing, 2006.

ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tartışma imkânı doğmaktadır ki, böylece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hakları koruma alanı muazzam bir genişlemeye tabi tutulmuş bulunmaktadır.

- AİHM Kararlarında Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliği

AİHM kararlarında, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğiyle ilgili olarak ilk önemli gelişme **Dudgeon v. Birleşik Krallık (AİHM Kararı-Başvuru No: 7525/76-22 Ekim 1981-Strasbourg)** davasıdır. Bir suç isnadı nedeniyle Kuzey İrlanda polisi tarafından başvuru Jeffrey Dudgeon'un evinde arama yapılırken, bu kişinin eşcinsel kimliğini ortaya koyan delillere rastlanmış; bunun üzerine Dudgeon hakkında ceza kanunu gereği homoseksüel ilişkiye rıza gösteren erkeklerin bu fiilin hayasızca hareket ve suç olarak kabul edilmesi üzerine polisçe soruşturma ve cezaî takibat yapılmıştır. Dudgeon ceza kanunundaki bu düzenlemenin 8/1. maddeye aykırı olduğunu savunarak bireysel başvuru hakkını kullanmış; Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, kişinin "(Bireysel) Özel Hayat"ına saygı gösterilmesi hakkını ihlal eden polis soruşturmasını, arama ve el koyma ile eşcinsel ilişkileri yasaklayan düzenlemeyi Sözleşme'ye aykırı bulmuştur. AİHM de benzer biçimde eşcinsel davranışları yasaklayan ve cezalandıran ceza kanununun, kişinin özel hayatına hukuka aykırı olarak müdahale edilmesi anlamını taşıdığını kişinin konutundaki eşcinsel ilişkilerinin özel hayatın korumasından yararlanacağını kabul etmiştir. Mahkeme, kişinin kapalı alanlarda yaptığı cinsel ilişkilerin ve eşcinsel davranışların yalnızca kendi özel hayatını ilgilendireceği gerekçesiyle Kuzey İrlanda'daki ceza kanununun hukuki dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak AİHM, homoseksüel ilişkileri yasaklayan kanunu AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8/1 maddesine aykırı bulmuştur.

Norris v. İrlanda (AİHM Kararı-Başvuru No: 10581/83-26 Ekim 1988-Strasbourg) davasında, başvuru David Norris İrlanda vatandaşı olup, aktif bir eşcinseldir ve 1971 yılında beri İrlanda'da eşcinsel haklarının savunulması için kampanyalar düzenlemektedir. Norris aynı zamanda 1974 yılında İrlanda Gey Hakları Hareketi'nin kurucu üyelerinden biri ve başkanı olmuştur. Norris İrlanda'da yetişkin erkekler arasındaki eşcinsel ilişkileri suç sayan kanunlar hakkında şikâyetle bulunmuştur. AİHM devletlerin belirli bir toplumda ahlakın korunmasında geniş takdir hakkına sahip olması gerektiği iddiasını reddetmiş, eşcinselliği yasaklayan yasal düzenlemelerle 8/2. maddesinde öngörülen "ahlakın korunması" amacına ulaşamayacağını belirtmiştir. Çünkü devletçe getirilen kanunî tedbirlerin gerçekten hissedilen "sosyal zorunluluklar" sonucu alınması ve bu hakla getirilen kısıtlamaların da hedeflenen kanunî araç ile orantılı olması gerekir. Ancak, gençlerin korunması konusunda, rıza yaşının belirlenmesi dâhil, uygun önlemlerin alınmasında taraf devletlere belli bir takdir hakkı tanınmıştır. Bu nedenle AİHM bu davada homoseksüel ilişkileri yasaklayan kanunu AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesine aykırı bulmuştur.

Salgeiro de Silva Mouta v. Portekiz, (AİHM Kararı, Başvuru No: 33290/96, 21 Aralık 1999, Strasbourg) babanın eşcinsel olması nedeni ile velayetin anneye verilmesi davasında, AİHM, 14. madde kapsamında kaldığına kuşku bulunmayan başvuruçunun cinsel yönelimine dayanan, başvuruçucu ile M.'nin annesine yöneltilen muamele arasındaki farklılık konusunda bir sonuca ulaşmıştır. Mahkeme, bu bağlamda 14. madde içeriğinde belirtilen sıralamanın, madde lafzında görüleceği gibi, tüketici değil örnekleyici nitelikte olduğunu hatırlatır.

Mahkeme'nin görüşüne göre, yukarıda belirtilen söz konusu karardaki bölümlerin sadece hükümetin belirttiği gibi acemi ve talihsiz veya sadece hakim'in resmi olmayan açıklanmış bir görüşü olmaktan öte, hatta bunlara biraz daha zıt olarak, başvuruçunun eşcinselliği nihai kararda önemli bir etken olmuştur. Yerel mahkeme tarafından verilen bu karar, başvuruçunun çocukla ilişki kurma hakkı açısından, çocuğun babasının başka bir adamla yaşıyor olması durumunun bir adam ve eşinin birlikte yaşadığı fikrini çocukta uyandıracakı gerekçesi ile babanın çocukla ilişki kurmaması konusunda ikaz edilmesini içeren bir karar şeklinde Temyiz Mahkemesince de desteklenmiştir.

Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, Temyiz Mahkemesi'nin başvuruçunun cinsel yönelimine ilişkin değerlendirmelerine dayanarak Sözleşme açısından kabul edilemeyecek bir ayrımcılık yaptığını tespit etmiştir.

Mahkeme, bu nedenle, ulaşılmak istenen amaçla kullanılan araçlar arasında makul bir orantılılık ilişkisi tespit edememiştir; bu bağlamda Sözleşme'nin 8. maddesi ile bağlantılı şekilde 14. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

B.B. v. Birleşik Krallık (AİHM Kararı, Başvuru No: 53760/00, 10 Şubat 2004 Strasbourg) davasında başvuruçucu B.B 1957 doğumlu ve Londra'da yaşayan bir İngiliz vatandaşıdır. Dava konusunu Ocak 1998 ve Şubat 1999 arasında meydana gelen olaylar oluşturmaktadır. B.B. eşcinsel ilişkilerinin bulunduğu genç bir erkek tarafından saldırıya uğramasından sonra polise başvurmuştur. B.B. 1956 tarihli Cinsel Kabahatler Kanunu'nun 12(1) bölümünün 2. kısmına aykırı olarak 16 yaşında genç bir erkeğe fiili livatada bulunduğu iddiasıyla tutuklanmıştır. Başvuran, kendi rızasıyla örneklerinin de alındığı bir sağlık muayenesinden geçirilmiş ve polis tarafından evi aranmıştır. Başvuruçucu ertesi gün kefaletle serbest bırakılmış ve sonrasında hakkında dava açılmıştır. B.B. hem Suçüstü/Polis Mahkemesi'ne, daha sonra beraat ettiği Merkezi Ceza Mahkemesi'ne çıkarılmıştır.

Başvuruçucu, heteroseksüel ilişkilerde rıza yaşının 16 olmasına karşın, 18 yaşın altındaki erkeklerle eşcinsel ilişkilerin fiili livata suçunu oluşturmasını düzenleyen yasalar kapsamında yargılanması nedeniyle cinsel yönelimi temelinde ayrımcılığa uğradığını iddia etmiştir. Başvuruçucu ayrıca, 16 yaşında olmaması nedeniyle verilen yargılama kararıyla yaş temelinde ayrımcılığa uğradığından şikayet etmiştir. Başvuruçucu Sözleşme'nin 8. maddesiyle (özel hayatın korunması hakkı, cinsel yönelim ve yaş temelinde ayrımcılık iddiası) bağlantılı olarak 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Wolfmeyer v. Avusturya (AİHM Kararı, Başvuru No: 28957/95, 26 Mayıs 2005, Strasbourg) davasında başvuru Thomas Wolfmeyer 1968 doğumlu ve Bludenz'de (Avusturya) yaşayan bir Avusturya vatandaşıdır.

23 Kasım 2000'de Feldkirch Bölge Mahkemesi (*Landesgericht*) başvurucuyu Ceza Kanunu'nun 209. maddesi uyarınca gençlerle eşcinsel ilişkide bulunmaktan mahkum etmiş ve altı ay hapis cezasına çarptırılmış, cezaı ertelemiştir. Bu ceza başvurusunun 1997'de iki gençle eşcinsel ilişkide bulunması nedeniyle verilmiştir.

Başvuru kararı temyiz etmiştir. 21 Haziran 2002'de Anayasa Mahkemesi Ceza Kanunu'nun 209. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vermiş ve 17 Temmuz 2002'de başvuru beraat etmiştir.

Başvuru savunmaya ilişkin masraflarının geri ödenmesini talep etmiştir.

12 Kasım 2002'de Innsbruck Temyiz Mahkemesi, savunma masraflarına katkı olarak geri ödenebilecek miktar olarak azami 1,091 Euro ödenmesi koşuluyla başvurusunun temyiz başvurusunu kısmen kabul etmiştir. Ayrıca peşin masraflar için 748.38 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Başvuru 209. madde uyarınca aynı yaş grubu içindeki yetişkinler ve gençler arasındaki heteroseksüel ve lezbiyen ilişkiler cezalandırılmadıklarından ayrımcı bir düzenleme olduğunu iddia etmiştir. Başvuru ayrıca, bu düzenlemeye göre hakkında uygulanan ceza usulüne ilişkin tutumdan şikâyetçi olmuştur. Başvuru, münferiden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin (özel hayatın korunması hakkı) ve bununla bağlantılı olarak 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğine dayanmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvurusunun yargıldığını ve mahkum olduğunu not etmiştir. Bu gibi durumlarda, beraatle birlikte uğranılan zararlar için herhangi bir tazminat ödenmeksizin dava masraflarının küçük bir bölümünün geri ödenmesinin hakkaniyetli bir tatmin olmadığı kabul edilmektedir. Mahkeme, başvuranın özel hayatı hakkında çok mahrem ayrıntıların kamuya açılmasının başvuran için çok sarsıcı olduğunun kabul edildiği gerçeğini göz önünde tutarak, benzer davalarda manevi zarar için tatmin edici oranlarda tazminata hükmedildiğini vurgulamıştır. Sonuçta Mahkeme, Sözleşme'nin ihlali iddiasının kabul edilmediğini ve hakkaniyetli tatminin sağlanmamasına rağmen başvuranın beraatinin, kendisinin mağdur sıfatını ortadan kaldırmadığını ve bu nedenle başvurusunun kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir.

Bu nedenlerle Mahkeme, 209. maddeye göre başvuran aleyhine yürütülen ceza yargılamasıyla 8. madde ile bağlantılı olarak 14. maddenin ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiştir.

Christine Goodwin v. Birleşik Krallık (AİHM Kararı, Başvuru No: 5263/03, 11 Temmuz 2002, Strasbourg) kararında, başvuru 1937 doğumlu ve ameliyatla kadın olmuş bir transseksüeldir. Başvuru işyerinde beraber çalıştığı kişiler tarafından cinsel

tacize uğradığı iddiasıyla yerel mahkemeye başvurmuş; ancak hukuken bir kadın değil de erkek olarak ele alındığı için taciz iddiası reddedilmiştir. Sonrasında sağlığı gerekçe gösterilerek işten çıkarılmış olsa da başvurucu bunun nedeninin aslında kendisinin bir transseksüel olmasından kaynaklandığını söylemiştir. Daha sonra yeni bir işe girmiş ve kendisine yeni bir sigorta numarası verilmesi gerekmiştir. Bununla ilgili kayıtlardan başvurucunun önceki işvereniyle ilgili sorunları ve kimliğine dair bilgiler de açığa çıkmıştır. Başvurucu bu sebepten iş yerindekilerin kendisine karşı tavır aldıklarını iddia etmektedir. Başvurucu altmış yaşına geldiğinde emeklilik için başvurmuş, ancak erkekler altmış beş yaşında emekli edildiği gerekçesiyle başvurusu sonuçsuz kalmıştır; çünkü nüfus kütüğündeki kayıta kendisi, doğum anındaki cinsiyeti esas alındığından, erkek olarak görünmektedir. AİHM'e göre bir transseksüel tarafından farz edilen sosyal pozisyon ile cinsiyet değişikliğini tanımayı reddeden hukuk tarafından düzenlenen statüsü arasındaki uyumsuzluktan kaynaklı stres ve yabancılaşma hissi, formaliteden kaynaklı bir sorun olarak addedilir. Sosyal gerçeklik ile hukuk arasındaki çatışma, transseksüellerin hassaslık, utanç ve kaygı gibi normal dışı durumları yaşamasına sebep olur. AİHM'e göre İngiliz hükümeti artık bu konunun kendi takdir payı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği iddiasını ileri süremez... Bu nedenle, toplumsal cinsiyet kimliği yeniden belirlenmiş olan bireyin bu değişikliğin hukuken tanınması konusundaki menfaati karşısında ağır basan bir kamusal menfaatin mevcudiyetine işaret eden önemli göstergeler mevcut olmadığı için, Sözleşme'de gözetilmiş olan adil dengenin bu sefer açıkça başvuru sahibi aleyhine bozulduğu sonucuna varılmıştır. AİHM'e göre taraf devlet bu davada pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. Sonuçta AİHM, AİHS'in özel hayatın korunmasıyla ilgili 8. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM aynı zamanda, AİHS'in evlenme hakkıyla ilgili 12. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir.

I. v. Birleşik Krallık (AİHM Kararı, Başvuru No: 25680/94, 11 Temmuz 2002, Strasbourg) davasında başvurucu Bayan I. geçirdiği cinsiyet değiştirme ameliyatı sonucu kadın olan bir transseksüeldir. Transseksüel başvurucu, toplumsal cinsiyet kimliğinin hukuken tanınması konusundaki eksikliğin, özel hayatına müdahale ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu hemşirelik kursuna katılmak için başvurmuş; ancak doğum kütüğündeki mevcut kayda göre bir erkek olduğu gerekçesiyle kursa kabul edilmemiştir. Başvurucunun şikâyeti özellikle, iş, sosyal güvenlik ve emeklilik ile evlilik konularına dair olmuştur. AİHM, artık bu yüzyılda transseksüellerin diğer insanların yararlandığı haklardan mahrum bırakılmayacağından ifade etmiş, hukuki düzenlemedeki yetersizlikleri, başvurucunun kişiliği üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve bu nedenle AİHS'in özel hayatın korunmasıyla ilgili 8. maddenin ihlal edildiği görüşüne varmıştır. AİHM aynı zamanda AİHS'in evlenme hakkıyla ilgili 12. maddesinin de ihlal edildiğini belirtmiştir.

Van Kück v. Almanya (AİHM Kararı, Başvuru No: 35968/97, 12 Eylül 2003-Final-, Strasbourg) davasında başvurucu 1948 doğumludur ve Berlin'de

yaşamaktadır. Cinsiyet değiştirme ameliyatı olmadan önceki ismi kayıtlara bir erkek olarak Bernhard Friedrich olarak geçmiştir. Başvurucu, hormonal tedavisi ve cinsiyet değiştirme operasyonu için birtakım harcamalar yapmış, daha sonra bu harcamaların tazmin edilmesi talebiyle sigorta şirketine ve ardından yerel mahkemeye başvurmuştur; ancak yaptığı başvurular reddedilmiştir. Konuya AİHS'in özel hayatın korunmasıyla ilgili 8. maddesi kapsamında yaklaşan AİHM'e göre "bu madde kişinin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü kapsar... Bazen bireyin fiziki ve sosyal kimliği de bu koruma kapsamındadır... Örneğin cinsel kimlik (gender identification), isim, cinsel yönelim ve bireysel alandaki cinsel yaşam gibi... 8. madde, aynı zamanda bireyin kendi kişiliğini değiştirme hakkı ile dış dünya ve insanlarla ilişki kurma ve değiştirme hakkını da korur. Her ne kadar Mahkeme, önceki davaların hiçbirinde 8. madde kapsamında özgür irade hakkını (self-determination) ele almadıysa da kişisel özerklik (personal autonomy) kavramı da bu maddenin sağladığı garantinin yorumlanmasında temel teşkil eden önemli bir ilke niteliğindedir.

Kişinin kendisini bir kadın olarak tanımlama özgürlüğünün, özgür iradenin en temel unsurlarından biri olduğunu ifade eden AİHM, Alman mahkemelerinin, başvuruçunun tedavi masraflarının karşılanması konusundaki şikâyeti ile ilgili olarak, devletin pozitif yükümlülüğüne aykırı davrandığı görüşündedir. Bu nedenle söz konusu davada AİHM, AİHS'in adil yargılanma hakkıyla ilgili 6/1 ve özel hayatın korunmasıyla ilgili 8. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Linda Grant v. Birleşik Krallık (AİHM Kararı, Başvuru No: 32570/03, 23 Ağustos 2006 -Final- Strasbourg) davasında başvuruçusu Grant doğum kütüğünde erkek olarak kayıtlı bir transseksüeldir ve cinsiyet değiştirme operasyonunu yirmi altı yaşındayken geçirmiştir. Orduda ve polis teşkilatında görev yapmış, daha sonra serbest çalışmaya başlayarak sigorta primlerini kendisi ödemiştir. Grant'ın altmış yaşına geldiğinde emekli olmak için yaptığı başvurusu, bir 'erkek' olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bunun nedeni İngiliz mevzuatına göre kadınların altmış yaşında emekli olması, erkeklerin altmış beş yaşında emekli olabilmesidir. Grant, AİHM'in daha önce transseksüellerin cinsiyet değişikliğinin hukuki açıdan tanınması konusunda dair vermiş olduğu iki kararı esas alarak, gerekli idari ve hukuki makamlara başvurmuş ve durumunun AİHM'in bu davalarda verdiği karara uygun olarak düzeltilmesini talep etmiş; ancak istediği yönde sonuç alamamıştır. Sonuçta Grant, Birleşik Krallık'ta transseksüellerle ilgili hukuki düzenlemelerin ve kendisini altmış yaşında emekliye ayırmayı reddeden idarenin, AİHS'in 8. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştur.

AİHM, transseksüel başvuruçular tarafından Birleşik Krallık'a karşı yapılan daha önceki bireysel başvuruları da dikkate alarak, bu davalardan daha yeni tarihli olanlarda, Sözleşme'nin günümüz koşulları ışığında yorumlandığına işaret etmiştir. Mahkeme, başvuranların bir transseksüel olarak kişisel durumları hakkında, Avrupa'da ve dünya genelinde üzerinde uzlaşılmış mevcut tıbbi ve bilimsel görüşlerin,

doğum kütüğü, sosyal gelişme ve iç hukuktaki gelişmeler üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiş ve taraf devletin, Sözleşme'nin koruduğu hakların tanınmasında takdir payını kullandığı yönündeki iddiasını kabul etmemiştir. AİHM'e göre doğuştan kadın olanlarla aynı emeklilik hakkı talebinin reddedilmesinin yanında, Goodwin kararından sonraki bir tarihe denk gelen başvurusunun, AİHM'in vermiş olduğu kararın etkisi yokmuşçasına reddedilmiş olması da başvurucunun transseksüellerin hukuken tanınmasındaki giderilmeyen eksikliğin mağduru olduğuna işaret eder. Bu nedenle AİHM bu davada AİHS'in özel hayatın korunmasıyla ilgili 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Sonuç olarak AİHM'in sıkça vurguladığı gibi “'özel hayat' kavramı sonlandırıcı tanımlara uygun olmayan geniş bir terimdir.” (*Van Kuck - Almanya, 12 Eylül 2003, §69*). İçtihadın belirttiği gibi bu kavram şunları kapsamaktadır (*Van Kuck - Almanya, 12 Eylül 2003*) :

- Kişinin fiziksel ve moral bütünlüğü,
- Bireyin cinsel kimliği de dâhil olmak üzere fiziksel ve sosyal kimliği,
- Kişisel gelişme veya gerçekleştirme hakkı,
- Diğer insanlar ve dış dünya ile ilişkide bulunma hakkı.

Pozitif yükümlülükler teorisi bu yönlerin her birini kapsamaktadır⁷⁸. Kişilerin kimlerinin – pozitif olarak – korunması özellikle cinsel kimlik, kişinin kökenlerini bilmesi ve kişinin itibar hakkı ile ilgili olarak belirli gelişmelere yol açmıştır. Belirtilmelidir ki Avrupa Mahkemesi şimdiye kadar kişinin isim seçimi ile ilgili olarak devletler için pozitif yükümlülükler getirmemişlerdir (*Bkz. özellikle de Stjerna - Finlandiya, 24 Ekim 1994, §32*). Mahkeme'nin bu bakış açısından Sözleşme'nin güvencelerini farklı cinsel pratikler yasayan kişileri, eşcinselleri, transseksüelleri, kapsayacak şekilde genişletmek ile ilgilendiği doğru iken Mahkeme esas olarak – aslında sadece – bu kategoriye korumak için pozitif yükümlülükler teorisine başvurmuştur. Mahkeme'nin, transseksüellerin Sözleşme kapsamındaki koruma ile ilgili iddialarını değerlendirdiği ilk dava Rees - Birleşik Krallık (*17 Ekim 1986 tarihli karar.*) davasıdır. Başvurucu Birleşik Krallık hükümetinin kendisinin cinsiyet değiştirme ameliyatından sonraki (bir erkek olarak) yeni statüsünü hukuken tanıyacak adımlar atmamış olmasından şikâyetçi olmuştur. Daha kesin olarak başvurucu, 8. maddenin devletin medeni durum kütüğünü değiştirerek ya da en azından açıklama yaparak, başvurucunun cinsiyet değişikliğini buraya eklemesini gerektirdiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca hükümetin, yeni statüsü ile ilgili olarak kendisine yeni bir doğum belgesi düzenlemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Mahkeme bu iddiayı kabul

---

⁷⁸ No. 7: *Positive obligations under the European Convention on Human Rights. A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights (2007)*, Jean-François Akandji-Kombe, Directorate General of Human Rights Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex, © Council of Europe, 2007 , 1st printing, January 2007, Printed in Belgium, p. 37-38.

etmemiştir. Mahkeme bu meseledeki belirsizlikler ve taraf devletlerdeki mevzuat ve uygulamadaki farklara dayanarak “transseksüellerin kalan taleplerini ne ölçüde karşılayabileceğini belirlemek bulunulan zaman içinde cevapçı devlete bırakılması gerektiği” ve 8. maddenin hiçbir durumda taraf devletlerin medeni durum kütüklerini kısmen bile olsa değiştirmesini gerektirdiği şeklinde yorumlanamayacağı sonucuna varmıştır. Aslında, bu tutum devletlerin transseksüellere karşı pozitif yükümlülükler altında olma ihtimalini tümünden dışta bırakmamaktadır. Britanya hükümetinin tutumu, hukukî tanımayı reddederken, cinsel özgür iradesini (self-determination) kabul etmiş ve hukukî tanımının olmaması nedeniyle doğabilecek sakıncaları asgariye indirmek için adımlar atmış, belli bir dereceye kadar etkili olmuştur (*Bkz. ayrıca Cossey, 29 Ağustos 1990; Sheffield ve Horsham - Birleşik Krallık, 30 Temmuz 1998*). Bu durum ayrıca B - Fransa kararına da (*24 Ocak 1992 tarihli karar*) taşınmıştır. Mahkeme, oldukça benzer koşullarda, Sözleşme'nin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Çünkü, Mahkeme başvuruçunun şikayetlerini doğrulayan olayları, Fransız hukukunun, Birleşik Krallık hukukundan farklı olarak bir transseksüelin görünümünü bile kabul etmediğini dikkate almamıştır⁷⁹.

Mahkeme'nin bu tutumu I - Birleşik Krallık ve Christine Goodwin -Birleşik Krallık (*11 Temmuz 2002 tarihli kararlar*) kararları ile belirgin bir şekilde değişmiştir. Mahkeme, bilimsel bilgilerin ve uluslararası uygulamaların gelişimini, hukuk sistemlerinin tutarlılığı, ihtiyacı ve ayrıca söz konusu kişilerin tanınmamalarının devam etmesinden kaynaklanan ve artan olumsuzlukları da dikkate alarak tutumunu değiştirmiştir. Mahkeme şimdi tanıma konusunda devletlerin artık takdir yetkilerinin olmadığı görüşündedir. Başka bir deyişle devletler tanımak ile yükümlüdürler. Devletler tanıma prosedürünün söz konusu olduğu durumlarda hala belirli bir hareket özgürlüğüne sahiptirler. Bunun sonucu olarak meydana gelen devletlerin yükümlülüğü bu devletlerin mahkemelerine düşmektedir. Devletler, transseksüellerin cinsel özgür irade hakkına saygı duymalı ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarının masraflarının ameliyatın tedavi gerekliliğinin kanıtlanması şartıyla geri ödenmesi hakkını tanımalıdır (*Van Kuck, yukarıda değinilen*)⁸⁰.

AİHM'in LGBT hakları konusunda en son verdiği kararlardan bir tanesi de ***Bączkowski ve diğerleri v. Polonya (Başvuru No :1543/06 – 24 Eylül 2007 – Final – Strasbourg)*** kararıdır. Başvuruçular *Eşitlik Vakfı (Fundacja Równość)* ve derneğin üyesi *Tomasz Bączkowski, Robert Biedroń, Krzysztof Kliszczyński, Inga Kostrzewa ve Tomasz Szypuła*'dır. Başvuruçular aynı zamanda cinsel yönelim konusunda kampanyalar yürüten hükümetdışı örgütlerin üyesidirler. *Eşitlik Günü* nedeniyle *Vakıf* 10- 12 Haziran 2005 tarihlerinde Varşova sokaklarında azınlıklara – cinsel, ulusal, etnik ve dinsel – ve aynı zamanda kadınlara ve engelli kişilere karşı ayrımcılık konusunda yaşanan sorunlara kamuoyunun dikkatini çekmek için bir yürüyüş düzenlemek istemiştir. Vakıf 10 Mayıs 2005'te yürüyüş için izin istemiştir. Konuyla ilgili olarak ulusal bir gazete olan “*Gazeta Wyborcza*”da, 20 Mayıs 2005'te yapılan bir

⁷⁹ A.g.e. s. 37-38.

⁸⁰ A.g.e. s. 37-38.

röportajda, belediye başkanı “eşcinsellik propagandası yapmak, ifade özgürlüğü kapsamında değildir” demeci vermiştir. Yürüyüş için yapmış olduklar başvuru 3 Haziran 2005 tarihinde trafiği engelleyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Buna karşılık olarak 12 Haziran 2005’te altı farklı örgüt tarafından düzenlenmek istenen bir gösteriye 9 Haziran 2005’te izin verilmiştir. Bu gösterinin temaları aşağıdaki gibi belirlenmiştir: “Pedofiliden suçlu bulunanlara daha sert önlemler için”, “Birlikte yaşayanlar hakkında herhangi bir yasal çalışmaya karşı”, “Birlikte yaşamak için propagandaya karşı” “Hıristiyan değerleriyle eğitim ahlaklı bir toplumun garantisidir” “Hıristiyanlar Tanrı’nın ve doğanın emirlerine uyanlar vatandaştır”, “Eşcinsel çiftlerin evlat edinmelerine karşı”. 3 Haziran 2005’teki karara rağmen 11 Haziran 2005 tarihinde Eşitlik Vakfı’nın gösterisi 3000 polis koruması altında yapılmış; ancak diğer altı örgütün gösterileri de 11 Haziran 2005’te yapılmıştır. Başvurucular yapılan uygulamaya karşı yerel mahkemelere başvurmuşlar; ancak istedikleri sonucu alamamışlardır. Sonuçta, Eşitlik Vakfı ve üyeleri AİHM’e başvurmuş ve yapılan uygulamanın AİHS’e aykırı olduğu iddia etmişlerdir. Yapılan başvuruyu inceleyen AİHM, Eşitlik Vakfı’na yapılan uygulamanın AİHS’in örgütlenme özgürlüğüyle ilgili 11. maddesinin, 11. maddeyle birlikte etkili bir hukuki yola başvurma hakkıyla ilgili 13. maddesinin ve yine 11. maddeyle birlikte ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

- LGBTT Bireyler, Profesyonel Askerlik ve AİHM

Zorunlu askerlik sorunu LGBTT bireyler için oldukça büyük bir problemdir. Bu sorunun bir başka boyutunu da profesyonel askerlik yapan LGBTT bireylere yönelik tutumlar oluşturmaktadır. Pek çok ülke LGBTT bireylerin profesyonel asker olarak görev yapmasına herhangi bir çekince koymazken, Türkiye gibi daha başka ülkelerde net sınırlamalar söz konusudur. Bu konuyla ilgili olarak **Lustig-Prean ve Beckett v Birleşik Krallık (AİHM-Başvuru No: 31417/96 ve 32377/96-27 Eylül 1999- Final 27.12.1999- Strasbourg)** davasında birinci başvuru Lutig Prean İngiliz Kraliyet Donanması’na gönüllü radyo operatörü olarak yazılmış, 1982’de Kraliyet Donanması’nda işe başlamış, 1983’te de deniz asteğmeni olmuştur. 1994’de Kraliyet Donanması özel polisi tarafından bir araştırmada, başvurucuya eşcinsel olduğu gerekçesiyle hakkında soruşturma açıldığı belirtilmiş, soruşturma sırasında başvuru eşcinsel olduğunu kabul etmiştir. 13 Haziran 1994’te sorgulamaya çağrılmış ve sorgulamada başvuru eşcinsel olduğunu yeniden onaylamıştır. Sorgulama sırasında askeri polis eşcinsel yönelime ilişkin düşmanca ifadeler kullanılmıştır. 14 Haziran 1994’te tekrar sorguya çağrılmış ve kendisine isimsiz bir mektup okunmuştur. Mektubun yazarı son olarak başvuruyla ilişkiye girdiğini ve HIV olduğunu ifade etmiştir. Yapılan soruşturma ve hazırlanan rapor doğrultusunda başvuru görevden alınmıştır. İkinci başvuru Bay Beckett 20 Şubat 1989’da yirmi yıllık bir süre için Kraliyet Donanması’na alınmış, 1991’de silah uzmanı olmuştur. 1993’te kişisel bir meseleyle ilgili olarak izni reddedilmiştir. Başvuru AIDS testinin sonuçlarını almak için izin istemiştir. Komutanıyla yaptığı görüşmeden eşcinsel olduğunu ifade etmiştir. Yapılan sorgulama ve hazırlanan rapor doğrultusunda görevden alınmıştır. İç hukuk

yollarından sonra AİHM önüne gelen davada, hükümet eşcinselliğin silahlı kuvvetler içindeki görevlerle bağdaşmaz olduğunu ve eşcinsellerin ordunun moralini bozduğunu, bu yüzden gücünü azalttığının, eşcinsellerin görevlerine devam etmelerinin, heteroseksüel askerlerin eşcinsellere yönelik negatif tutumu nedeniyle, ordunun işleyişine zarar vereceğini iddia etmiştir. AİHM, hükümetin söz konusu iddiayı meşrulaştıracak nitelikte somut dediler ortaya koyamadığını, başvuru hakkında açılan soruşturmayı ve görevden alınmalarını AİHS 8/2 kapsamında meşrulaştıracak herhangi bir inandırıcı delilde gösteremediğini, bu nedenle AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Smith ve Grady v Birleşik Krallık (AİHM - Başvuru No: 33985/96 ve 33986/96-27 September1999- Final 27.12.1999- Strasbourg) kararında birinci başvuru Bayan *Jeanette Smith* İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde dokuz yıllığına sözleşmeli hemşire olarak işe alınmıştır. Sonradan Kraliyet Hava Kuvvetleri'ndeki teknisyenlik rütbelerinden birini almıştır. Hemşire kadrosunda olduğu için bir kursa gönderilmiştir. Final sınavları sırasında kimliği belirsiz bir kadından telesekreterine bırakılmış bir mesaj bulmuştur. Mesajı bırakan başvuruçunun bir eşcinsel olduğunu yetkililere bildirdiğini belirtmiştir. Daha sonra askeri polisi bir kadın telefonla arayarak başvuruçunun eşcinsel olduğunu belirtmiştir. Başvuru hakkında soruşturma açılmıştır. Başvuru soruşturmada eşcinsel olduğunu ve eşcinsel ilişkilerde bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak bir lezbiyen olduğunu ordudaki ilk yılında fark ettiğini belirtmiştir. Açılan soruşturma ve hazırlanan raporlar doğrultusunda görevine son verilmiştir. İkinci başvuru Bay *Graeme Grady* 12 Ağustos 1980'de idari kayıtların tutulmasıyla ilgili stajyer olarak Kraliyet Hava Kuvvetleri'ndeki teknisyen rütbesiyle orduya alınmıştır. Daha sonra çavuş rütbesiyle başka bir göreve verilmiştir. Başvuru 1993'te evli ve iki çocuklu olduğu eşine bir eşcinsel olduğunu söylemiştir. 1994'te ABD Washington'da görev yaptığı sırada güvenlik belgesindeki bir problem nedeniyle İngiltere'ye geri çağırılmıştır. Askeri polis dadısı, eşi ve bir başka kadın çalışanla görüşmeler yapmış her üçü de başvuruçunun eşcinsel olduğunu söylemiştir. Başvuru da sorguda eşcinsel olduğunu kabul etmiştir. Açılan soruşturma ve hazırlanan raporlar doğrultusunda görevine son verilmiştir. Başvuruçuların iç hukuktaki hak arama mücadeleleri sonuç vermemiş, üst mahkemelere yaptıkları başvurular reddedilmiştir. Davayı inceleyen AİHM, hükümetin açılan soruşturmalara ve işten çıkarmalara dair AİHS'in 8/2. maddesiyle bağlantılı olabilecek inandırıcı deliller sunmadığını, bu nedenle AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ve etkili bir hukuki yola başvurma hakkını düzenleyen 13. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Benzer bir durum **Beck, Copp ve Bazeley v. Birleşik Krallık (AİHM - Başvuru No: 48535/99, 48536/99 ve 48537/99- 22 October 2002- Final 22.01.2003- Strasbourg)** davasında gerçekleşmiştir. Başvuruçular sırasıyla 1959, 1957 ve 1967 doğumlu olup Lancashire, Tyne & Wear ve Worcester'da yaşamaktadırlar. Birinci başvuru *Beck* 1976'da Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne katılmıştır. 1993'te savaş zamanı elektronik operasyonları organize eden bir bölümde çavuş rütbesi almıştır. İki farklı başarı madalyası bulunmaktadır. Başvuru 1988'de boşanmıştır. Dinle yakından

İlgilidir. Bir ayın sırasında ordunun eşcinseller hakkındaki tutumunu bilmesine rağmen askeri papaza bir eşcinsel olduğunu ifade eder. Daha sonra bir eşcinsel olduğunu ancak dini nedenlerle cinsel ilişkide bulunmadığını komutanına da söyler. Ardından açılan soruşturma ve hazırlanan raporlar doğrultusunda görevine son verilir. İkinci başvuru *Copp* 1 Haziran 1978'de Kraliyet Ordusu Sıhhiye Bölümü'ne katılmıştır, 12 Kasım 1979'da stajyer hemşire olmuştur. 29 Ocak 1982'de görevden alındığı sırada bir askeri hastanede çalışmaktadır. Haziran 1981'de bir sivil eşcinsel ilişkiye başlamıştır. İlişkiden altı ay sonra Almanya'ya gönderileceğine dair bir mektup almıştır. Gitmek istemediğine dair bir başvuru yapmıştır. Başvurusu reddedilmiştir. Baş hemşireye Almanya'ya gitmek istemediğini; çünkü birlikte olduğu kişiyle kalmak istediğini ve bir eşcinsel olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca eşcinsel olmasıyla bağlantılı olarak psikiyatrik bir değerlendirme talebinde bulunmuştur. Psikiyatri kliniği herhangi bir psikiyatrik sorunu olmadığını belirtmiştir. Başvurucu 29 Ocak 1982 eşcinsel olduğu için görevden alınmıştır. Üçüncü başvuru *Bazeley* 10 Kasım 1985'de Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne katılmıştır. 1986'da operasyon astsubayı olmuştur. 1991'de teğmen rütbesiyle Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne bağlı olarak İskoçya'da çalışmaya başlamıştır. 1994'te daha önce kaybetmiş olduğu ve eşcinsel bir kulübe üye olduğunu gösteren bir kart bulunmuştur. Başvurucu kartın kendisine ait olduğunu ve bir eşcinsel olduğunu ifade etmiştir. Yapılan sorgulamada eşcinsel ilişkilerinin sivillerle olduğunu, hava kuvvetlerinden kimseyle ilişkiye girmediğini söylemiştir. Başvurucu eşcinsel olduğu için 4 Eylül 1995'te görevden alınmıştır. İç hukuk yollarında başvuruları reddedilmiştir. AİHM hükümetin açılan soruşturmalara ve işten çıkarmalara dair AİHS'in 8/2. maddesiyle bağlantılı olabilecek inandırıcı deliller sunmadığını, bu nedenle AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ve etkili bir hukuki yola başvurma hakkını düzenleyen 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Konuyla ilgili bir diğer davada *Perkins and R. v. Birleşik Krallık (AİHM - Başvuru No: 43208/98 ve 44875/98- 22 October 2002- Final 22.01.2003- Strasbourg)* davasıdır. Başvurucular sırasıyla 1969 ve 1972 doğumlu olup, Londra ve Surrey'de yaşamaktadırlar. Birinci başvuru Kraliyet Donanması'na bağlı bir hastanede sağlık profesyoneli olarak çalışmaktadır. Askeri polis tarafından yapılan bir sorgulamada eşcinsel olduğunu ifade etmesi üzerine görevine son verilmiştir. İkinci başvuru R. bir kadındır. 30 Temmuz 1990 yılında Kraliyet Donanması'na katılmıştır. Donanmada radyo operatörü olarak çalışmaktadır. İskoçya'da görev yaptığı sırada babasının hastalığı nedeniyle duygusal problemler yaşamaktadır. Bir arkadaşına bir başka sivil eşcinsel ilişkiye girdiğini söylemiştir. Arkadaşının bu durumu donanma yetkililerine söylemesi üzerine açılan soruşturma ve hazırlanan raporlar doğrultusunda görevine son verilmiştir. AİHM benzer nitelikteki diğer kararlarda olduğu gibi, hükümetin açılan soruşturmalara ve işten çıkarmalara dair AİHS'in 8/2. maddesiyle bağlantılı olabilecek inandırıcı deliller sunmadığını, bu nedenle AİHS'in özel hayata saygı gösterilmesi hakkını düzenleyen 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

c) Avrupa Birliği

Avrupa Birliği genel olarak 27 Avrupa ülkesinin üye olduğu, kendine özgü uluslararası siyasi ve ekonomik bir bütünleşmeyi ifade eder. Avrupa Birliği 1951'den başlayarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) üzerinde temellenmiştir. 7 Şubat 1992'de Maastricht Anlaşması ile kurularak Avrupa Birliği (AB) ismini almış ve yasal zeminini 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Anlaşması oluşturmuştur⁸¹. Avrupa Birliği tarafından 1999'da kabul edilen Amsterdam Anlaşması cinsel yönelimden açık bir şekilde bahseden ve cinsel yönelimi bir hak olarak koruma altına alan ilk uluslararası anlaşma olmuştur. Anlaşma'ya göre:

Madde 2

Avrupa Birliği'ni kuran Anlaşma bu maddenin şartlarına uygun bir şekilde değiştirilecektir:

7) Aşağıdaki madde ayara yerleştirilecektir:

“Madde 6a

Bu Anlaşma'nın diğer şartlara yönelik herhangi bir zarar getirmeksizin ve Komisyon'dan oybirliğiyle bir teklif olarak ve Avrupa Parlamentosu'na

danıştıktan sonra Topluluk ve Konsey'e iş bu anlaşmanın verdiği yetkiler dâhilinde cinsiyet, ırksal ya da etnik köken, din ya da inanç, engellilik, yaş ya da cinsel yönelime dayanan ayrımcılıkla mücadele etmek için en uygun şekilde harekete geçilecektir.

AB'nin İstihdam ve İş Konusunda Eşit Muamele İçin Bir Genel Çerçeve Oluşturulmasına İlişkin 27 Kasım 2000 tarihli 2000/78/ EC sayılı Konsey Direktifi her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını öngörmektedir:

(23) Amaç yasal ve gereklilik uygun olduğunda sınırlı durumlara özgü olmak üzere din, inanç, yaş, cinsel yönelim özürllülüğe ilişkin özellikler gerçek ve mesleki olarak gerekli ise farklı muamele hakkı görülebilir. Bu durumların neler olduğuna ilişkin bilgiler üye devletlerce Komisyon'a bildirilmelidir.

(...)

(29) Din, inanç, özürllülük, yaş ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık ile ilgili kişiler eşit yasal korunma araçlarına sahip olmalıdırlar. Daha etkin korunma düzeyini sağlamak için dernek ve yasal oluşumların üye devletlerin belirlediği şekliyle mahkeme önünde temsil ve savunma süreçleri ile ilgili ulusal kurallara hâlel getirmeksizin üyelerinin adına veya onların izni ile yargılama süreçlerine katılma olanakları güçlendirilmelidir.

Bölüm 1: Genel Hükümler

⁸¹ Daha geniş bilgi için bkz. *Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu*, <http://www.avrupa.info.tr/DelegasyonPortal.html> web sitesinde mevcuttur.

Madde 1 Amaç

Bu Direktif'in amacı, üye devletlerde eşit muamele ilkesini yürürlüğe sokmak amacıyla, istihdam ve iş alanlarında din veya inanç, maluliyet, yaş ve ya cinsel yönelim nedeniyle ayrımcılığa karşı mücadele etmek için genel bir çerçeve oluşturmaktır.

d) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970'li yılların başında soğuk savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuştur. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, 15 Ocak 1973 tarihinde Helsinki'de çalışmalarına başlamıştır. İki yılı aşkın bir süre devam eden konferans 1 Ağustos 1975'te Helsinki Nihai Senedi'nin 33 Avrupa ülkesi ile ABD ve Kanada tarafından devlet ve hükümet başkanları düzeyinde imzalanmasıyla sonuçlanmıştır⁸².

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Bakanlar Konseyi 2003'te yapmış olduğu toplantıda AGİT İnsan Hakları ve Demokratik Kurumsallaşma Ofisi'ni (ODIHR), hoşgörü ve ayrımcılığa uğramama hakkıyla ilgili olarak katılımcı devletlerden, sivil toplumdan ve hükümetlerarası örgütlerden elde edilecek bilgileri toplamak üzere görevlendirmiştir. Buna paralel olarak ODIHR'in hoşgörü ve ayrımcılığa uğramama hakkı programı "Hoşgörü ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı Bilgi Sistemi"ni (TANDIS) geliştirmiştir⁸³. TANDIS, AGİT bölgesinde hoşgörü ve ayrımcılığa uğramama hakkıyla ilgili bilgiler ve pratikler hakkındaki bilgiyi temin etmek ve paylaşmak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla TANDIS aşağıdaki konularda çalışmaktadır:

- AGİT üyesi devletlerden, STK'lardan ve diğer örgütlerden bilgi temin etmek;
- Ülke sayfaları yoluyla ülkelerdeki girişimler, yasalar, ulusal uzman kurumlar, istatistikler ve diğer bilgilere birinci elden erişim sağlamak,
- Farklı temel sorunlarla ilgili bilgilerin edinileceği tematik sayfalar hazırlamak,
- Uluslararası standartlar ve araçlar hakkında bilgi sunmak,
- Ülke raporları ve yıllık raporlar dahil olmak üzere hükümetlerarası örgütlerden bilgi edinmek

⁸² *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi*, Türkiye Büyük Millet Meclisi, <http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html> web sitesinde mevcuttur.

⁸³ The ODIHRs Tolerance and Non-Discrimination information system, <http://tandis.odihr.pl/>

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

TANDIS sistemi bu amaçlara paralel bir şekilde homofobi ve nefret suçları hakkındaki bilgileri de toplamakta bu konudaki gelişmelere yer vermektedir. TANDIS sistemi içindeki tematik başlıklardan biri de homofobi⁸⁴ ve nefret suçlarıdır⁸⁵.

---

⁸⁴ *Homofobia*, TANDIS, <http://tandis.odihhr.pl/index.php?p=ki-ho> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 06.09.2008.

⁸⁵ *Hate Crime*, TANDIS, <http://tandis.odihhr.pl/index.php?p=ki-hc> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 06.09.2008.

8 - İNSAN HAKLARININ KORUNMASI İÇİN ÇALIŞAN ULUSAL VE ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİ

LGBTT haklarının korunması amacıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki insan hakları örgütlerinin faaliyetleri bulunmaktadır. Bu örgütlerin bazıları doğrudan LGBTT haklarının korunmasına yönelik faaliyetler göstermektedir.

— Uluslararası Örgütler

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)

International Secretariat (Uluslararası Sekreteryaya)
1 Easton Street London WC1X 0DJ, United Kingdom
Web: <http://www.amnesty.org>
<http://www.amnesty.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity>

Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası standartlarda yer alan insan haklarının yaygınlaştırılması için dünya çapında çalışan bir kampanya hareketidir. Uluslararası Af Örgütü, tüm düşünce mahkûmlarının serbest bırakılması; politik mahkûmlar için adil ve ivedi yargılamanın sağlanması; mahkûmlarla ilgili olarak idam cezasının, işkence ve diğer zalimane muamelelerin yasaklanması; politik cinayetlerin ve “kayıpların” durdurulması; muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine engel olunmasına yönelik kampanyalar düzenler. Uluslararası Af Örgütü 162 ülke ve bölgede iki milyon üye ve destekçiye sahiptir. Eylemleri kitle gösterilerinden mektup yazmaya, insan hakları eğitiminden fon yaratma konserlerine, özel bir vaka hakkında bireysel başvurulardan özel bir konu hakkında küresel kampanyalar düzenlemeye kadar uzanır.

İnsan Hakları İzleme (Human Rights Watch)

350 Fifth Avenue, 34th Floor New York, NY 10118-3299 USA
Web: <http://www.hrw.org>
<http://www.hrw.org/en/category/topic/lgbt-rights>

Raporları ve savunma çabaları yoluyla, İnsan Hakları İzleme (HRW) ihlalleri her nerede gerçekleşirse gerçekleşsin açığa çıkartıp durdurmak için çalışır. HRW'nin insan hakları ihlallerini iyi bir zamanlamayla ve güvenilir bir biçimde gözler önüne sermesi ve açığa çıkarması onu, insan haklarıyla ilgilenen herkes için yaşamsal öneme sahip bir kaynak haline getirmiştir. 100'ün üzerindeki bölgesel uzmanlarından oluşan deneyimli personeli, hukukçuları ve dil uzmanları, ortaya çıkan ihlallerin nedenlerinin ve –en önemlisi- onları durdurmak için yapılması gerekenlerin kavranmasına yardımcı olurlar. HRW'nin amacı, eğer hükümetler insanların haklarını ihlal ediyorsa, bu ünlerinin bedelini onlara en ağır şekilde ödetmektir.

Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği (ILGA - International Lesbian and Gay Association)

17 Rue de la Charité 1210 Brussels, Belgium
Telephone: +32-2-502 24 71
Fax: +32-2-609 54 19
<http://www.ilga.org/index.asp>

LGBT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

ILGA 1978 yılında kurulmuştur. Dünya üzerinde yaklaşık 90 ülkede temsilciliği bulunmaktadır. Dünya genelindeki 600'den fazla lezbiyen ve gey grubunu biraraya getiren uluslararası bir organizasyondur. ILGA, insan hakları ve sivil haklar ekseninde, LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel ve transeksüel) haklarını gündeme getirmeye çalışan ve bu amaçla hükümetler ve Birleşmiş Milletler nezdinde kampanyalar düzenleyen, kar amacı gütmeyen, bağımsız bir organizasyondur.

Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (the Fédération Internationale des ligues des droits de l'Homme- FIDH) – İşkenceye Karşı Dünya Örgütü (Organisation Mondiale Contre la Torture- OMCT) İnsan Hakları Savunucuları Ortak Programı

Web: <http://www.fidh.org> - <http://www.omct.org>

(FIDH) 100'den fazla ülkeden 155 üyesi bulunan bir insan hakları örgütüdür. Merkezi Fransa'nın başkenti Paris'tedir. İnsan haklarının savunulması ve mağdurlara yardım etmek, insan haklarının korunması için hükümetlerarası örgütleri harekete geçirmek, eylem için yerel düzeydeki insan hakları örgütlerini desteklemek, insan hakları konusunda bilinç arttırmak için faaliyetler göstermektedir. İnsan hakları savunucularının korunması, kadının insan haklarının savunulması, mağdurlar için adalet, terörle mücadelede insan haklarının yaygınlaştırılması, ekonomik küreselleşmede insan haklarına saygının yaygınlaştırılması olmak üzere 5 tematik önceliği vardır. İşkenceye Karşı Dünya Örgütü (OMCT), işkence ve kötü muamele, keyfi tutma, yargısız infaz, kaybetme ve diğer ciddi insan hakları ihlallerine karşı mücadele eden dünyanın en büyük sivil toplum kuruluşları koalisyonu olan SOS-Torture Network'ün (SOS-İşkence Ağı) faaliyetlerini düzenler. OMCT'nin büyüyen küresel ağı günümüzde dünyanın her bölgesinden 92 ülkede faaliyet gösteren 282 yerel, ulusal ve bölgesel örgütü kapsamaktadır. OMCT'nin en önemli görevi, işkence ve kötü muamele mağdurlarının hukuki tazmin elde edebilmelerine yardımcı olmak için, böyle bir yolun yerel olarak mevcut olmadığı durumlarda, etkili uluslararası dava stratejisi geliştirme ihtiyacı da dahil olmak üzere, ağındaki üyelerin avukatlık ve kapasite geliştirme ihtiyaçlarını karşılamaktır. OMCT'nin bu görevine, işkence ve kötü muamelenin yerleşik ve göz yumulan uygulamalar haline gelmiş olduğu devletlerde, cezasızlığı sona erdirmek için işkence mağdurlarının mücadelesine destek vermek de dâhildir. FIDH ve OMCT 1997'den beri insan hakları savunucularının korunması için ortak bir program yürütmektedir. İnsan hakları savunucuları bu programa başvurabilir. Email : Appeals@fidh-omct.org Tel: + 33 (0) 1 43 55 55 05 / Fax: + 33 (0) 1 43 55 18 80 (FIDH) Tel: + 41 22 809 49 39 / Fax: + 41 22 809 49 29 (OMCT).

Front Line

16 Idrone lane, Off Bath Place, Blackrock, County Dublin, Ireland

Web: www.frontlinedefenders.org

Front Line, 2001 yılında Dublin'de insan hakları savunucularının, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yüceltilen hakların herhangi biri ya da hepsi için şiddete başvurmadan çalışan kimselerin korunması özel amacıyla kurulmuştur. Front Line savunucular tarafından belirlenen ihtiyaçlara cevap vermeye çalışır; bunların arasında

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

korunma, ağ kurma, eğitim ve BM ile diğer bölgesel yapıların tematik ve ülke mekanizmalarına erişme yer almaktadır. Front Line temel olarak, yurttaşları için yaptıkları çalışmalar nedeniyle geçici ya da sürekli olarak risk altında bulunan savunuculara odaklanmıştır. Front Line savunucuların güvenlik ihtiyaçları için bir küçük hibe programları yürütmektedir. Front Line acil risk altında bulunan savunucular için kampanyalar ve lobicilik faaliyetleri yürütür. Acil durumlarda Front Line, geçici yer değiştirmeler sağlayabilir.

Uluslararası Barış Tugayları (Peace Brigades International - PBI)

International Office, Development House, 56–64 Leonard Street, London EC2A 4LT, U.K. Tel: +44 20 7065 0775

PBI hakkında daha fazla bilgi için: <http://www.peacebrigades.org/>

PBI Avrupa Ofisi hakkında daha fazla bilgi için:

<http://www.peacebrigades.org/beo.html>

İnsan hakları savunucularını koruyan ve çatışmaların şiddet içermeyen şekilde dönüşümünü destekleyen bir sivil toplum örgütüdür. PBI davet edilmesi durumunda baskı ve çatışmanın olduğu alanlara gönüllülerini yollar. Gönüllüler kamusal şiddet tarafından tehdit edilen insan hakları savunucuları ve örgütlerine eşlik eder. İnsan hakları ihlallerinin failleri sıklıkla dünyanın eylemlerini izlemesi istemez. Geniş bir uluslararası destek ve ileri ağ kurma ve savunuculuk faaliyetleriyle beraber gönüllülerin gözlemci olarak fiziksel varlığı savunuculara yönelik şiddet ve saldırıları tespit etmek için yardımcı olur. Bu yolla PBI insan hakları savunucuları için sosyal adalet ve insan hakları için çalışabilecekleri bir alan yaratmayı amaçlamaktadır. PBI'nin uluslararası bir mütevelli heyeti, Londra'da bir uluslararası ofisi ve 17 ülkede, ülke ya da ilgili grubunun yanı sıra sahada da bir dizi projesi vardır. PBI'nin Avrupa Ofisi Brüksel'dedir.

Protectionline

Protection International 11 Rue de la Linière B - 1060 Bruxelles

Web: <http://www.protectionline.org>

Protectionline daha önce Peace Brigades International (PBI BEO) Avrupa bürosu adı altında insan hakları savunucularını koruma programı çerçevesinde tanınan Protection International'ın bir inisiyatifidir. Protectionline Asya, Amerika ve Afrikalı insan hakları savunucularının işbirliği, PBI'nin alanda yirmi beş yıllık deneyimi ve dünya çapında PBI'nin kurumlarında faaliyet yürüten yüzlerce gönüllü çalışanın katkılarıyla kurulmuştur. Bu site insan hakları savunucularının bilgi ve deneyim paylaşımını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, haklarını ihlal eden insanlara karşı bizi koruyan savunucuların lehine birçok sosyal aktörün ortak faaliyetini ve bu faaliyetlere katılımını sağlamak,

İnsan hakları ihlaline uğrayan insanların haklarının iadesini ve tazminat elde etmesini sağlamak,

Temel hakları sınırlayan ve sosyal faaliyetleri yadığayan yasaların çokluğuna karşı çıkarak Birleşmiş Milletler Şartı'nın ilke ve amaçlarını korumak,

Şiddet dışı eylemlerin verimli olduğunu vurgulamak da amaçları arasında yer almaktadır.

— *Ulusal Örgütler*

Kaos GL (Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği)

Adres: Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 29/12 06440 Kızılay - ANKARA

Telefon: +90 312. 230 03 58

Faks +90 312. 230 62 77

E-posta: dergi@kaosgl.org, editor@kaosgl.org, kaosgl@kaosgl.org

URL : <http://www.kaosgl.org>

Kaos GL 1994'te Türkiye'de kurulan ilk LGBT örgütüdür. Türkiye'deki eşcinsellerin bir araya gelerek, maruz bırakıldıkları ayrımcılığa karşı mücadele ederek özgürleşmek amacıyla kurulmuştur. Eşcinsellerin kurtuluşunun heteroseksüelleri de özgürleştireceği fikrini savunmaktadır.

Kaos GL grubu kurulduğundan itibaren Kaos GL dergisini çıkarmaktadır. 2001'de 3 sayı Parmak adlı gazeteyi çıkarmıştır. Eylül 2000 tarihinden bu yana da Kaos Kültür Merkezi'nde kültürel etkinlikler, toplantılar, film gösterimleri düzenlemekte olup ilk gey kütüphanesini de oluşturmuştur. Şu an KAOS GL Grubu, Türkiye eşcinsel hareketinin bir bileşeni olarak yoluna devam etmektedir. KAOS GL 2005 yılında dernek statüsü kazanmıştır.

Lambdaistanbul LGTT Derneği

Adres: İstiklâl Caddesi, Katip Çelebi Mah. Tel Sok. No: 28/5 Kat:4 Beyoğlu – İstanbul

E-posta: lambda@lambdaistanbul.org

Ofis Tel: 0 (212) 245 70 68

Danışma Hattı Tel: 0 (212) 244 57 62

Lambdaistanbul eşcinsellerin yaşadıkları sorunları çözebilmek, eşcinseller arasında dayanışma örgütlemek ve eşcinsellere yönelik olumsuz bakış açılarını değiştirmek için oluşturulan bir sivil toplum örgütüdür. 1993 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir.

Lambdaistanbul amaçlarını gerçekleştirmek için çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Örneğin söyleşiler, kişisel deneyimler ve sorunların paylaşıldığı toplantılar, film gösterileri, piknikler ve partiler vb.

Lambdaistanbul her yıl düzenli olarak eşcinsel onur haftasını kutlamakta ve Türkiyeli eşcinsellerin İstanbul buluşmasına ev sahipliği yapmaktadır. Basın açıklamaları, yürüyüşler ve katıldıkları çeşitli mitinglerle mesajlarını topluma iletmeye ve bir dönüşüm yaratmaya çalışmaktadırlar.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

İsteyen herkesin katılımına açık olan Lambdaistanbul gönüllülük esasına göre çalışmaktadır.. Dernekte lezbiyenler, geyler ve biseksüel, travesti ve transeksüel kadınlar ve erkekler gönüllü olarak çalışmaktadır. Hiyerarşinin (başkan ve yardımcıları vs. olmadığı) bir sivil toplum örgütüdür. Lambda'da çalışabilmek için herkese açık olmak bir kural değildir. Burada çalışan gönüllülerin açıklık dereceleri çok farklılık göstermektedir.

Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği

Adres: Ataç 1 Sokak 3/8 Kızılay - ANKARA

Telefon: +90 312. 433 85 17

E-posta: pembehayat@gmail.com

URL: <http://www.pembehayat.org>

Pembe Hayat Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, Transeksüel Dayanışma Derneği'nin amacı, lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüllerin, eşcinsel varoluşlarını gerçekleştirme ve kendilerini yetiştirerek toplumsal barış, huzur ve refahın gelişmesine bireysel, toplumsal, kültürel hayat ve davranışlarıyla katkıda bulunabilmelerine destek olmaktır. Dernek, gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transeksüllerin özgürlük, adalet ve barışı temel değerler olarak kabul etmesine; dil, ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel kimlik, felsefi inanç, din, mezhep, bölge ayrımı yapmaksızın insan haklarını bütün insanların hakkı olarak görmesine; hayatın her alanında cinsel yönelim ayrımcılığına karşı mücadele edebilmesi yönünde yardımcı olacak kültür, eğitim, sanat, spor faaliyetlerini ve buna benzer diğer faaliyetleri bilfiil yürütmekte veya bu çerçevede yürütenlere madden ve manen destek sağlamaya çalışmaktadır.

Kaos GL İzmir

URL: <http://www.kaosglizmir.com/index.php>

Türkiye eşcinsel hareketinin içerisinde Biz GL, Ötekizmir ve Pembeüçgen gruplarıyla dönem dönem varolmaya çalışmış İzmirli eşcinseller bu gruplardan edindikleri deneyimlerini Eylül 2006'da yeniden biraraya gelerek Kaos GL İzmir adıyla sürdürmeye karar vermiştir. Önceleri bir girişim olarak toplanan grup Ocak ayında grup olduğunu duyurmuş ve Haziran ayının ortasında kendi mekanını edinmiştir. Böylelikle bugüne kadar kafelerde kısıtlı olanaklarla süren toplantılar da grubun kendine ait mekanında daha düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır.

Kaos GL İzmir, başta İzmir'de yaşayan eşcinseller olmak üzere tüm lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüel bireylerin; cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleriyle varoluşlarını gerçekleştirmelerine destek olmak; sosyal, kültürel ve yasal haklarını edinebilmeleri için gerekli çalışmaları yapmak ve hayatın her alanında homofobiye karşı mücadele edebilmek için gereken dayanışmayı sağlayabilmeyi amaçlamaktadır.

Piramid LGBTT Diyarbakır Oluşumu

URL: <http://piramidgl.blogspot.com/>

Piramid LGBTT, herkesin eşit şartlar altında yaşadığı ve cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya ifadesi ayrımcılığı olmak üzere tüm ayrımcılıklardan arınmış insan haklarına saygılı özgür bir dünya için çalışmayı vizyonu olarak belirlemiştir. Derneğin misyonu ise şöyledir: cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi temelinde olmak üzere ayrımcılıkla karşı karşıya kalanların hakları için ve ülke genelinde bir ses olarak hareket etmek; lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüel (LGBTT) bireylerin insan haklarının kazanılması, korunması ve devamlılığının sağlanması yönünde çalışmalar yapmak; toplumdaki mevcut homofobik, bifobik, transfobik ve cinsiyetçi tutumların değiştirilebilmesi için çalışmalar yapmak ve/veya bu tür faaliyetler içinde aktif olarak yer almak. Oluşumun ilkeleri ise şu şekilde sıralanabilir: heteroseksizm, cinsiyetçilik, homofobi ve transfobi karşıtıdır. Oluşum heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak görme ve tek varoluş biçimi olarak dayatma biçimi olan heteroseksizme; kadınlara yönelik ayrımcı tutum ve önyargılardan oluşan cinsiyetçiliğe; eşcinsellere yönelik kaygı ve korkularla birlikte önyargı ve nefreti tanımlayan homofobiye; biyolojik cinsiyetinden dolayı kendisinden beklenen seksüel ve/veya toplumsal rollere uymayarak cinsiyet değiştirenlere karşı kaygı ve korkularla birlikte önyargı ve nefreti tanımlayan transfobiye karşıdır. Oluşum kişi, kurum ve kuruluşlarla birlikte heteroseksizme, cinsiyetçiliğe, homofobiye ve transfobiye karşı mücadele eder ve bu amaçla faaliyet gösterir.

MorEl Eskişehir LGBTT Oluşumu

E-posta: morel.eskisehir@gmail.com

URL: <http://www.moreleskisehir.blogspot.com/>

MorEl, herkesin eşit şartlar altında yaşadığı ve cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya ifadesi ayrımcılığı olmak üzere tüm ayrımcılıklardan arınmış insan haklarına saygılı özgür bir dünya için çalışır.

- Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi temelinde olmak üzere ayrımcılıkla karşı karşıya kalanların hakları için Eskişehir’de ve ülke genelinde bir ses olarak hareket etmek;
- Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüel (LGBTT) bireylerin insan haklarının kazanılması, korunması ve devamlılığının sağlanması yönünde çalışmalar yapmak;
- Toplumdaki mevcut homofobik, bifobik, transfobik ve cinsiyetçi tutumların değiştirilebilmesi için çalışmalar yapmak ve/veya bu tür faaliyetler içinde aktif olarak yer almak ilkeleri arasındadır.

Ek 1: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Homoseksüellere Yönelik Ayrımcılık Üzerine 924 No'lu Tavsiye Kararı *

33. Olağan Oturumu

Meclis;

1. İnsan haklarının korunması ve her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması üzerine sorumluluğunu hatırlatarak,
2. Son yıllarda homoseksüellere karşı yapılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla yönelik çalışmalar ve yasal düzenlemelere rağmen, homoseksüel bireylerin hala ayrımcılığa uğradıklarını ve baskı görmeye devam ettiklerini göz önüne alarak,
3. Günümüzün çoğulcu toplumlarında, halen geleneksel aile yaşamının önemini ve yerini koruması, bireylerin cinsel yönelimleri sebebiyle iş yerlerinden tasfiye edilmeleri, kendilerine karşı saldırıların devam ediyor olması ve bu bireylerin kayıtlarının tutulması, yüzyıllardır devam eden önyargıların sonucu olduğu gerçeğini kabul ederek,
4. Kimi ülkelerde hala homoseksüel örgütlenmelerin, suç olarak kabul edildiği ve cezalandırıldığını göz önünde bulundurarak,
5. Kadın ya da erkek, kendi ülkelerinin hukuk düzenine göre rüşünü ispat etme yaşına gelmiş ve ayırt etme gücüne sahip tüm bireylerin, cinsel yönelim özgürlüklerini yaşama hakkı olduğunu göz önünde bulundurarak,
6. Bununla birlikte, devletin kamusal alanda, çocukların korunması üzerine sorumluluğu olduğunu vurgulayarak,
7. Bakanlar Komitesi'ne;
  - i. Yetişkin bireylere, homoseksüel örgütlenmelerde yer almaktan dolayı cezai sorumluluk yükleyen hukuki düzenlemelerin var olduğu üye ülkelere, bu kanunların yürürlükten kaldırılmasının teşvik edilmesini,
  - ii. Bütün üye ülkelerin, homoseksüel ve heteroseksüel hareketlere eşit muamele yapmasını,
  - iii. Üye devletlerin hükümetlerine;
    - a. Homoseksüellere ilişkin kayıtların ortadan kaldırılması ve polis ya da diğer otoritelerin bu kayıtları tutmasının engellenmesi,
    - b. Homoseksüellere, özellikle kamu sektöründe, istihdam, sosyal güvenlik sigortası konularında eşit muamele yapılması,

* <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta81/erec924.htm>

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

- c. Cinsel yönelimlerin değiştirilmesi amacıyla yapılan tüm zorunlu tıbbi müdahalelerin ve araştırmaların sona erdirilmesi,
- d. Tutuklama, görüşme hakları ve çocukların aileleriyle birlikte kalması, bireylerin cinsel yönelimlerine dayanarak, kesinlikle engellenememesi,
- e. Hapishane ve diğer kamu otoritelerinin, hapishanelerde, tecavüz, şiddet ve cinsel taciz riskine karşı ihtiyatlı olmaları konularında çağrıda bulunmalarını tavsiye etmektedir.

Ek 2: Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Meclisi Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transgender Bireylerin, İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü Üzerine 211 (2007) No'lu Tavsiye Kararı

ONÜÇÜNCÜ OTURUM

(Bahar Oturumu, Strazburg, 27-28 Mart 2007)

1. Gerçek bir demokratik düzende, Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi'nde dokunulmazlığına vurgu yapılan, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, kolluk kuvvetlerinin müdahalesi olmadan yaşanabilmelidir (10. ve 11. madde).
2. Bu hakların korunması, yönetici konumdaki otoriteler açısından tespit edilebilirlik ve cevap verilebilirliğin garanti edilmesi ve diğer temel insan hak ve özgürlüklerin korunması için son derece önemlidir.
3. Ayrıca, kimliğini ifade ve başkalarıyla paylaşma özgürlüğü, toleransın, toplumda farklı fikirlerin paylaşılması ve bireysel ve toplumsal düzeyde zenginleşmeye götürecek bu farklılıkların korunması gerekliliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.
4. Bu özgürlükler, doğal olarak bazı görev ve sorumlulukları gerektirir, devletin, bölgesel ve yerel otoritelerin, ortada ancak yasal düzenleme mevcutsa, yasak koyup engellediği, demokratik bir toplumda önemli yeri olan, bölgesel ve uluslararası insan hakları mekanizmalarının ortaya koyduğu meşru amaçların takip edilmesi halinde,
5. Maalesef, son zamanlarda, üye ülkelerin bir kısmında gerçekleşen, homofobinin yol açtığı olaylar, sadece lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBTT) bireylerin toplumda en temel haklarının ihlal edildiğini göstermekle kalmadı, aynı zamanda da vatandaşlarını ayrımcılığa karşı koruma konusunda tarafsız tutumları olması gereken otoritelerin de aslında, bu durumu desteklediği, hatta bazı durumlarda, bu adaletsizliği fiilen gerçekleştirdiğini ortaya koydu.
6. İfade ve örgütlenme özgürlüğünün varlığının, demokratik bir toplumda bir zorunluluk olduğu ve yerel otoritelerin bu hakları destekleme konusundaki rolünün önemi ve son dönemdeki olayların ışığında Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin Avrupa'da, yerel düzeyde bu hakların uygulamasıyla ilgili görüş ve tavsiyesi aşağıdaki gibidir;
7. Kongre, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi üye devletlere aşağıdaki konuları taahhüt etmesini tavsiye eder;

---

* Yerel Yönetimler Meclisi'nde, 27 Mart 2007'de tartışılıp, onaylanmış ve Kongre Daimi Komitesi tarafından 28 Mart 2007 tarihinde kabul edilmiştir. (bknz. CPL(13)8 no'u belge, tavsiye karar taslağı, rapörtör V. Sharkey (İrlanda, L, ILGD) adına V. Prignachi (İtalya, L, EPP/CD) tarafından sunulmuştur.

LGBT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

- a. Bakanlar Konseyi'nin R(97)20 No'lu tavsiye kararında belirtilen temel ilkelere uygun olarak, kamusal alanda, cinsel karşı yapılan ayrımcılığa karşı çıkılması, nefret söylemiyle mücadele edilmesi konusunda adım atılması,
  - b. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi'nin Uzmanlar Paneli'nde öngörülen, Barışçıl Örgütlenme Yönergesi'nin dikkate alınması ve uygulanması,
  - c. Tüm zorluklara rağmen, LGBT bireylere karşı şiddet ve nefret söyleminin yol açtığı olaylarda ve ayrımcılık ya da homofobi ögesinin, suçun işlenmesinde rolü olduğunun tespit edilmesi durumunda sorumluların cezalandırılması için gerekli kovuşturmanın yapılması,
  - d. Gerektiğinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin belirttiği ölçütler göz önünde bulundurularak, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün, ulusal alanda, devlet nezdinde yerel ve bölgesel düzeyde garanti edilmesi,
  - e. İfade ve örgütlenme özgürlüğüne müdahale eden ya da belirten tüm medeni, cezai ve idari yasalar, meşru bir amaca hizmet eder (ilgili bölgesel ve uluslar arası mekanizmaların ortaya koyduğu gibi) ve bu amaca ulaşmak için, sınırlamanın ölçülülük esası göz önünde bulundurularak yapılması,
  - f. Yukarıdaki tüm ölçütlere getirilecek reformların gerçekleştirilmesi sürecinde, LGBT gruplarına danışılması, karşı çıkmak yerine, ilgililerin ortak menfaati adına işbirliği ruhuyla hareket edilmesi,
  - g. Sınırlamaları koyulması ya da kaldırılması üzerine yapılan eylemlerin uygulayıcılarının, bu sınırlamalarla mücadele edebilmesi için, bağımsız mahkeme ya da tahkim mercilerine başvuru imkanının sağlanması,
  - h. Yerel otoritelerin, tüm yasal düzenlemeler ve ifade ve örgütlenme özgürlüğü ve ayrımcılık karşıtı ölçütlerle ilgili davalardan haberdar edilmesi,
  - i. Yerel otoritelerin LGBT olaylarının sorumlularına verecekleri mali ya da diğer desteğin, benzer tüm diğer gruplara eşit şekilde sağlanması, LGBT olaylarına destek verilmesi ve duyurulmasıyla ilgili hiçbir yeterlilik şartı aranmaması.
8. Kongre İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ni, toplumda LGBT bireylere karşı ayrımcılık sorunuyla ilgili, örneğin ombudsmanlarla işbirliği çerçevesinde, Sosyal Bütünleşme Komitesi'yle ortak çalışma yapmaya davet eder.

Ek 3: Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Hakkında BM Deklarasyonu

BM Genel Kurulu, 18 Aralık 2008

Çev: Hakan Ataman

1. Madde 1’de “*bütün insanların onur ve haklar bakımından özgür ve eşit doğduğunu*” ilan eden ve bu sene 60. yılı kutlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde saygın bir yere konulduğu gibi, insan haklarının evrenselliği ilkesini yeniden onaylıyoruz;
2. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2. maddesinde, BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'yle BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 2. maddesinde ve ayrıca BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 26. maddesinde düzenlendiği gibi, herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin insan haklarından yararlanma hakkı olduğunu yeniden onaylıyoruz;
3. Cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliği her ne olursa olsun insan haklarının her insan varlığına yönelik eşit şekilde uygulanmasını gerektiren herkese eşit davranılması ilkesini yeniden onaylıyoruz;
4. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlal edilmesi nedeniyle derin bir endişe içindeyiz;
5. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle dünyanın tüm ülkelerindeki kişilere karşı yönelen şiddet, taciz, ayrımcılık, dışlama, damgalama ve önyargıdan ve söz konusu ihlallere maruz kalan kişilerin bütünselliğine ve onurlarına zarar veren bu tür uygulamalardan rahatsızlık içindeyiz;
6. Her nerede gerçekleşirse gerçekleşsin, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen insan hakları ihlallerini, özellikle de bu zemin üzerinde idam cezasının kullanılmasını, yargısız infazları, kısa ya da keyfi infazları, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulamalarını, keyfi tutuklama ya da gözaltıları ve sağlık hakkını da içerecek şekilde ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yoksun bırakılmayı kınıyoruz;
7. Konsey'in gelecekte tahsis edilen bir oturumunda, bu ihlalleri tartışmak için bir imkan temin etmesine yönelik elli dört ülkenin Konsey başkanına talebi vesilesiyle, İnsan Hakları Konseyi önünde 2006’da yapılan açıklamayı yeniden hatırlatıyoruz;

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

8. İnsan Hakları Konseyi'nin özel prosedürleri ve anlaşma yapıları yoluyla, bu konulara gerekli önemin verilmesini ve bu yapıların ilgili görev tanımları içinde cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen insan hakları ihlallerinin ele alınmasını dahil etmeye devam etmeleri yönünde cesaretlendirilmelerini tavsiye ediyoruz;

9. Amerikan Devletler Örgütü Genel Kurulu'nun 3 Haziran 2008'deki 38. oturumunda kabul edilen “*İnsan Hakları, Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliği*” hakkında AG/RES. 2435 (XXXVIII-O/08) Kararı'nı memnuniyetle karşılıyor;

10. Tüm devletleri ve ilgili uluslararası insan hakları mekanizmalarını, cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri her ne olursa olsun, herkesin insan haklarını korumaya ve yaygınlaştırmaya yönelik bağlayıcı nitelikte sözler vermeye çağırıyoruz;

11. Devletleri cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliğinin hiç koşul altında özellikle de infaz, tutuklama ya da gözaltı gibi suçla ilgili cezalandırmalar için temel alınmamasını temin etmeye yönelik her türlü zorunlu önlemi, özellikle de yasal ya da idari önlemleri almaya çağırıyoruz;

12. Devletleri cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği üzerinde temellenen insan hakları ihlallerinin soruşturulmasını ve bu ihlalleri gerçekleştirenlerin sorumlu tutulmasını ve adalet önüne getirilmesini temin etmeye çağırıyoruz;

13. Devletleri insan hakları ve cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konuları hakkında çalışma yürütmekten alıkoyan engellerin kaldırılmaya ve insan hakları savunucularına yeterli korumayı sağlamaya çağırıyoruz.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGD), ulusal ve uluslararası alanda faaliyet göstermek üzere, Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen insan hakları savunucularının katılımı ile 2003 yılında İzmir'de kurulmuştur.

İnsan haklarının her türlü siyasi ideoloji ve dünya görüşünün üzerinde bir değer olduğunu kabul eden İHGD, hakların ilerletilmesinin ancak sorunların kaynağına ilişkin gerçek bir kavrayışın geliştirilmesi ve somut çözüm önerilerinin uygun taktik ve stratejiler kullanılarak hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceğine inanmaktadır.

Her türlü şiddeti kategorik olarak reddeden İHGD, hak ihlallerinin temel failinin devletler olduğunu bilincinde olmakla birlikte, silahlı muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine de eşit derecede karşı durmaktadır. Failini ya da mağdurunu dikkate almaksızın tüm hak ihlallerini hedef alan İHGD, bağımsız ve tarafsız duruşuyla kamu vicdanını hak ihlallerine duyarlı kılacak, toplumun örnek alabileceği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Derneğin Çalışma Alanları ve Yöntemleri

İHGD tüm insan hakları kategorilerini kendi çalışma alanı içinde görmekte birlikte, dönemsel olarak belli haklar ve ihlaller üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İHGD, işkence, ifade hürriyeti v.d gibi Türkiye'nin kadim insan hakları sorunlarının yanı sıra azınlık hakları, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi Türkiye için nispeten yeni konuları da çalışma alanı içinde görmektedir.

Sorunları evrensel insan hakları değerleri açısından ele alıp kendi çözüm önerilerini içeren tematik raporlar hazırlayan İHGD, raporlarını Türkiye'nin tarafı bulunduğu uluslararası yapılara sunmanın yanı sıra, Türk hükümetleri nezdinde de lobi faaliyeti yürütmektedir.

Türkiye'de mevcut insan hakları örgütleriyle yakın bir dayanışma içinde olan İHGD, gerek kendisinin kurduğu ve gerekse kurulmuş bulunan koalisyonlara katılmak suretiyle insan hakları aktivizminin güçlenmesi için diğer örgütlerle deneyim ve görüş alış verişi içindedir.

İHGD ürettiği taktik ve stratejileri gerek Türkiye'de gerekse başka ülkelerde faaliyet gösteren örgütlerle paylaşarak tecrübelerin ortaklaşmasını sağlamak için çaba harcamaktadır.

LGBTT HAKLARI İNSAN HAKLARIDIR

İHGD hazırladığı eğitim programlarıyla, insan hakları alanındaki yeni gelişmeleri Türkiye’de ve diğer ülkelerdeki insan hakları savunucularının bilgi ve değerlendirmesine sunmak için çalışmaktadır.

İHGD Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonunun üyesi olup, Uluslararası Ceza Mahkemesi Türkiye Koalisyonunun da kurucu üyesidir.

İnsan Hakları Gündemi Derneği’nin İdari Yapısı ve Üyeleri

Yönetim Kurulu

Başkan	Genel Sekreter	Sayman
Orhan Kemal CENGİZ TERZİ	Günel KURŞUN	Mehmet Nur

Üyeler

Bekir Berat ÖZİPEK   Osman YURT

Yönetim Kurulu Yedek Üyeler

Tahir ELÇİ, Bülent Ecevit NADAS, Gülçin Aktunç HASİPEK,
Özlem YILMAZ, Şehnaz LAYIKEL

Denetleme Kurulu Asil

Salih EFE, Tuncer FIRAT, Cengiz Karataş

Denetleme Kurulu Yedek

Arif KOÇER, Selvet ÇETİN, Ebru ENGİNDENİZ

Aktif Üyeler

Ahmet Faruk ÜNSAL, Zahide Beydağ Tıraş ÖNERİ, Ville FORSMAN, Ayça
ULUSELLER,

Orcun ULUSOY, Özgün Emre SORKUN, Pırıl ERÇOBAN, Utku KILINÇ,

Hakan ATAMAN, Yakup Levent KORKUT, Yılmaz ENSAROĞLU,

Ali Emrah BOZBAYINDIR, Nalan ERKEM